

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

AHİLİK VE SOSYAL HİZMET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet ÖZAĞAÇKAYA

**Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet
Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Hizmet**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Musa ŞAHİN

HAZİRAN – 2017

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AHİLİK VE SOSYAL HİZMET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet ÖZAĞAÇKAYA (127203013)

**Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet
Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Hizmet**

Bu tez 15/06/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Musa ŞAHİN Prof. Dr. M.Cihangir DOĞAN Yrd. Doç. Dr. Recep YILDIZ

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

Kabul

Kabul

Kabul

Red

Red

Red

Düzeltme

Düzeltme

Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mehmet ÖZAĞAÇKAYA

15.06.2017

ÖNSÖZ

Ahi Evren'in kurduğu Ahilik teşkilatı, başta esnaf olmak üzere tüm toplumu etik ve ahlak değerleri açısından, belirlenen prensipler doğrultusundaki bir yaşam felsefesine ulaştırmayı gaye edinmiştir. Amaç halkın bu kuralları benimsemesini sağlayıp toplumsal tabakalaşmada ahengi sağlamakla birlikte, eğitilmiş bireylerle donatılmış bir toplum inşa ederek, sosyal adalet ve evrensel ahlak ilkelerinin benimsenmesini sağlamak idi. Bu doğrultuda ahilik ilkeleri, pozitif yönde dönüşen, değer ve ahlak algısı yüksek bireyler dolayısıyla bir toplum oluşturmuştur. Sosyal yardımlaşma dayanışmanın toplumun bütün katmanlarında kabul gördüğü ve desteklendiği bu teşkilatlanma sağladığı toplumsal bütünlük yönüyle günümüze ışık tutması açısından önemlidir. Buna istinaden yapmış olduğumuz bu çalışma gelenek ile gelecek arasındaki bağın ne kadar önemli olduğunu ortaya koyma gayretidir. "Sosyal Hizmet ve Ahilik" adlı bu çalışma, ahilik teşkilatı ile sosyal hizmet arasındaki ilişkinin ortaya konması ve günümüze ışık tutması açısından araştırılmaya değer bulunmuştur.

Çalışma sürecinde bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Musa ŞAHİN'e, ve ders sürecinde bizden birikimlerini esirgemeyen değerli hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca sabırla yanımda olan değerli eşim Emel Nazlı ÖZAĞAÇKAYA 'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Mehmet ÖZAĞAÇKAYA

15 Haziran 2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
ÖZET.....	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1:AHİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE YAPILANMASI.....	6
1.1. Ahilik Kavramı Ve Kaynakları.....	6
1.1.1. Ahiliğin Tanımlanması	6
1.1.2. Fütüvvetten Ahiliğe	8
1.2.Ahiliğin Temel Kaynakları	10
1.3. Ahi Birliklerinde Teşkilatlanma Ve Yönetim	12
1.3.1.Yönetim	12
1.3.1.1 Yiğitbaşı	13
1.3.1.2. Kethüda	14
1.3.1.3. Nakiplik.....	14
1.3.1.4. Şeyh.....	15
1.3.1.5. Esnaf Heyeti	16
1.3.1.6. Büyük Meclis	17
1.4. Ahiliğin Temel İlkeleri.....	20
1.4.1. İnanç.....	20
1.4.2. Ahi, Nitelikli İnsan	24
1.4.3. Örgütlü İnsan	28
1.4.4. Üretim Ağı	29
BÖLÜM 2: SOSYAL HİZMET AÇISINDAN AHİLİĞİN ANALİZİ.....	35
2.1. Ahilik Sosyal Hizmet İlişkisi	35
2.1.1. Sosyal Hizmet Açısından Ahilik.....	36

2.1.2. Ahilik Açısından Sosyal Hizmet.....	39
2.2. Sosyal Hizmet Teorisi Açısından Ahilik	42
2.2.1. Mikro Sosyal Hizmet Açısından Ahilik.....	44
2.2.2. Mezzo Sosyal Hizmet Açısından Ahilik.....	46
2.2.3. Makro Sosyal Hizmet Açısından Ahilik.....	48
2.2.4. Küresel Sosyal Hizmet Açısından Ahilik	51
2.3. Sosyal Hizmet Yaklaşımları Açısından Ahilik	56
2.3.1. Sistem Yaklaşımı	56
2.3.1.1. Müracaat Odaklı Sosyal Hizmet Yaklaşımı	58
2.3.1.2. Koruyucu Ve Önleyici Sosyal Hizmet Yaklaşımı	63
2.3.2. Güçlendirme Yaklaşımı	71
2.3.3. Problem Çözme Yaklaşımı	73
BÖLÜM 3: AHİLİKTE SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI.....	80
3.1. Sosyal Hizmet Etiği Açısından Ahilik	80
3.2. Sosyal Hizmet Yönetimi Açısından Ahilik	83
3.2.1. Merkezi Yönetim Boyutu	83
3.2.2. Yerel Yönetim Boyutu.....	85
3.3. Ahilik Ve Sosyal Dayanışma	87
3.4. Sosyal Güvenlik	92
3.5. Yardım Sandıkları	93
3.6. Meslek Ve Eğitim.....	95
3.6.1. Kadına Yönelik Sosyal Hizmet Uygulaması: Bacıyan-I Rum	98
3.7. Ahilik Ve Sosyal Hayat	99
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	102
ÖNERİLER	105
KAYNAKÇA.....	108
ÖZGEÇMİŞ.....	115

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Akt: Aktaran

GTB: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

IASSW: International Association of Schools of Social Work (Sosyal Çalışma Okulları Uluslararası Birliği)

İFSW: International Federation of Social Workers (Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu)

İSTESOB: İstanbul Esnaf Ve Sanatkârlar Odaları Birliği

NASW.: National Association of Social Workers (ABD'deki Sosyal Hizmet Uzmanları Ulusal Birliği)

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

SPDK: Sağlıkta Pozitif Düşünce Kulübü

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

SHU: Sosyal Hizmet Uzmanları

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TSE: Türk Standartlar Enstitüsü

TESK: Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Odası

Vb: Ve benzeri

Vd: Ve diğerleri

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Ahilik Teşkilatı Yönetim Şeması.....	19
Şekil 2. Temel Değerler İtibariyle Seküler (Pozitivist) ve Manevî Sosyal Hizmetler	71

ÖZET

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Ahilik ve Sosyal Hizmet İlişkisi	
Tezin Yazarı: Mehmet ÖZAĞAÇKAYA. Danışman: Prof. Dr. Musa ŞAHİN	
Kabul Tarihi: 15.06.2017	Sayfa Sayısı: IX (ön kısım) + 115 (tez)
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet	Bilim Dalı: Sosyal Hizmet
<p>Ahilik 12. yy. da Anadolu’da sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda temelleri atılmış, daima toplum yararını gözeten sivil toplum kuruluşudur. Ahilik günümüzde esnaf teşkilatı boyutu hep ön planda tutulduğu için, ahilik teşkilatlanmasının ahlak, inanç, toplumsal dayanışma ve bütünleşme gibi fonksiyonel diğer temel yanları anlatılamamıştır. Ahilik sadece ekonomik boyutu değil aynı zamanda sosyal kültürel anlamda geleneğimizden geleceğimize ışık tutabilecek bir sosyal refah, adalet anlayışını benimsemiş sosyal politika yapılanmasıdır. İnsan onuru, insanlık onuru gibi kabul görmüş ben duygusunu biz olarak yaşatmayı gaye edinmiştir. Ahilik bu gaye için var olmuş temel dinamiklerini maddi ve manevi temel boyutlarıyla ortaya koymuştur. Ahilik örgütlenmesi ideal bireyden hareketle ideal toplumu hedeflemiştir. Toplumcu anlayışı her ne kadar ön planda olsa da “bireyden topluma”, “ben duygusundan bize” ulaşmayı güçlendirici ve problem çözücü boyutuyla ortaya koymuştur.</p> <p>Ahilik, içinde yaşanılan toplumun ötesinde bütün insanlığı kucaklayan bütün insanlığa hizmet etmeyi amaçlayan gaye ve gayretleri içermektedir. Ahiliğin prensipleri bu misyona göre yapılanmıştır. Ahilik teşkilatlanması topluma hizmet ülküsüyle hareket etmiştir. Bu amaçla toplumdaki dezavantajlı konumları çözmeyi hedeflemiş, bununla ilgili koruyucu ve önleyici çalışmalar yapmıştır. Günümüz kıyasıyla sivil toplum yapılanması diye adlandırdığımız bu yapılanma geçmişten geleceğe örnek alınabilecek bir sosyal hizmet yapılanmasıdır.</p> <p>Sosyal hizmetteki sistematik yaklaşımlardan “mikro, mezo ve makro” yaklaşımlara örnek teşkil edebilecek bir yapılanma için Ahilik rehber bir kurumdur. Ahilikteki birey, grup ve toplum yapılanması sosyal hizmetteki bu kuramlara tarihsel bir hafıza olarak yer edinmelidir. Ahilikteki toplum ilişkisi beraberinde sosyal dayanışma ve bütünleşmeyi ön planda tutması itibarıyla sosyal hizmet için model bir yapılanmadır. Ahilik teşkilatlanması aynı zamanda cinsiyet ayrımı gözetmeksizin “bacıyanı rum” teşkilatlanması ile kadınları da teşkilatlandırmış bu bağlamda sosyal hizmetteki temel prensiplerden olan ayırım yapmadan herkese eşit yaklaşım prensibi anlamında da örnek teşkil etmektedir.</p> <p>Aynı zamanda sosyo-ekonomik risklere karşı da bireyi dolayısıyla toplumu korumuştur. Günümüz sosyal güvenlik sitemine karşılık gelebilecek yardım sandıkları, esnaf sandığı gibi yardımlaşma ve destek ilkeleri ile toplumsal bütünleşme ve aidiyet duygusuyla sosyal devlet ilkesine destek vermişlerdir. Daha kapsayıcı bir ifadeyle geçmişin sosyal hizmet yapılanması olan ahilik günümüze yansımalarıyla ışık tutmaktadır.</p>	
Anahtar Kelime: Ahilik, Sosyal Hizmet, Etik.	

SUMMARY

Yalova University Insitute of Social Sciences Abstract of Master Thesis

Thesis Title: Ahilik And Social Service Relation	
Thesis Author: Mehmet ÖZAĞAÇKAYA Advisor: Prof. Dr. Musa ŞAHİN	
Date of Acceptance: 15.06.2017	Pages: IX (pretext) + 115 (main body)
Department: Sosyal Hizmet	Field of Study: Sosyal Hizmet
<p>Ahilik (Akhism) is a civil organization that had been established on cultural and economic bases in the 12. century in Anatolia which always protected public interests. Because the Ahilik today puts forward the trade organization its moral, faith, social solidarity and integration characteristics are not handled enough. Ahilik is not only an economic integration but also a cultural value that carries out our tradition from past to next generation and a social policy of social welfare and justice. It aims to keep the consciousness of “me” as “we” as an accepted idea for the human honour. For this purposes Ahilik presented financial and moral dynamics as fundemantel bases. The Ahilik begining with the individual aimed to achieve the ideal society. Although the sociatal mentality is at the forefront of Ahilik it introduced the “from individual to society” and “from me to we” sentiments.</p> <p>The Ahilik beyond the host society targets serving all people around the world. The principles of Ahilik are constructed around this mission. The Ahilik organization aimed serving to society and for this purpose the organization paid effort to solve the problems of disadvantaged groups. In comparing to actual terms the Ahilik organization is a civil society organization that could be a taken as an example of social services coming from past to future.</p> <p>The Ahilik could be a guide for us at “micro, mezzo and macro level” approaches to sistematize the social services. The structuring of individual, group and society at Ahilik must be a historical theory in the memory of social service. Also it represents a model of social cohesion and solidarity relation. The Ahilik organization at the same time ignored gender discrimination and gave a role two women in the structure and name them as “bacıyanı rum”. Thus it could be seen that the Ahilik organisation had not discrimated the people from any background and tried to equalise all individual in society. Beside it protected the individual as well as the society from economic crysis. The organization corresponds to social security system in our times with the aid funds, trader funds etc solidarity programs had been established. Thus the feeling of belonging and loyalty to state were provided. In wider terms the Ahilik highlight our Daily social service system.</p>	
Keywords: Ahilik (Akhism), Social Services, Ethics.	

GİRİŞ

Ahi teşkilatı geçmişten geleceğe bir yansıma niteliğinde bireyi ve toplumu aydınlatmayı hedeflemiştir. Bireyi mutlu kılmak toplumsal refaha giden bir adım olarak görülmüştür. Hedeflenen nihai nokta bireydeki benlik algısını biz duygusuna dönüştürmektir. Bu dönüşüm beraberinde dezavantajlı konuma düşmeyi bireyler için kaygı ve endişe verici olmaktan çıkarmış, bireylerin var olan sistem içinde aidiyet duygusuyla toplumun her kesimine güvence telkin etmesine vesile olmuştur. Ahilikte hedeflenen sadece bireylerin maddi ihtiyaçlarına cevap verebilmenin ötesinde manevi arayışlarına da cevap vermeyi inanç ekseninde hedeflemiştir. Bu gaye ile ahilik Kur'ân ve icma-ı ümmet ve kıyas-ı fukaha ışığında eşitlik, adalet, refah temel kavramları ile sosyal dayanışmayı sağlamış, toplumsal bütünleşmeye giden yolda “bireyden topluma” önyak olmuştur. Temel toplumsal dinamikler olan bütünleşme, dayanışma gibi duyguların gelişimini önemseyen ve güçlendiren bir yapı elbette bir hafıza olarak ileriye dönük geliştirilerek devam ettirilmesi gereken bir teşkilatlanmadır. Bu gerekçe ile model arayışından öte model olan rehber olabilen bir yapı, teşkilatlanmasıyla prensipleriyle geçmişimizden günümüze yansımaktadır.

Ahi Evran'ın öncülük ettiği bu yapı temel sosyal kurumların yapılanmasında ve toplumsal hayattaki fonksiyonları ile önemsenmeli özellikle sosyal hizmet bağlamında mutlaka ele alınmalıdır. Ahi örgütlenmeleri devlet ve otoritenin günümüz anlamında yerleşik olmadığı zamanlarda gerektiğinde otorite olmuş, devlet yapılanmasına sivil toplum kuruluşu mahiyetinde gerektiğinde boşluğu doldurmuşlardır. Böylece sosyal düzenin kurulmasında ve sürekliliğinde etkin rol oynamışlardır.

Ahi örgütlenmeleri toplumsal düzenin sağlanmasında etkin rol almayı, koymuş olduğu ahlaki ve etik değerlerle ileriye taşımayı başarmış geçmişten günümüze sivil toplum modeli olarak karşımıza çıkmıştır. Her şey insan için prensibinden hareketle bireyi araç olmaktan çıkarmış insanı değerli kılan prensiplerle, ulaşılabilecek nihai hedefi amaçlamıştır. Ahilik hoşgörü ve kardeşlik zemininde toplumsal ahlak ve dayanışma duygusuyla nitelikli insanı yetiştirmeyi temel prensip olarak belirlemiştir. Bu gaye ile insan ve erdemli olmanın ölçütünü sadece bireyselleşen bir mutluluk yerine, toplumdaki diğer bireyleri de önemseyen toplumsal bir mutluluk için ilke ve prensipler belirlemiştir. Kapitalist ekonomik sistemlerde bireyi marjinal, pragmatist bir çıkar için gören;

Felsefeci Thomas Hobbes'ın "**Homo homini lupus**" (Lim,1992;11) (**İnsan insanın kurdudur**) anlayışı yerine; ahi kavramına karşılık gelen **kardeşlik felsefesi** ön planda tutulmuş, **insan insanın ebediyet vesilesidir** düsturuyla hareket edilmiştir. İnsanı değerli olarak görmek dolayısıyla kusurlarını da görmemezlikten gelmemek anlamını taşıyordu. Bireyselleşen değil, toplumsallaşan bireyler sorunları çözme odaklı hareket etmişler. "Ben tok olayım başkası açlıktan ölse bana ne" yerine İslami inanç dinamiklerini de temel prensip edinmiş olan bu teşkilatlanma " Allah'a ibadet edin, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Sonra babaya, anaya, akrabanıza, öksüzlere, yoksullara, yakın ve uzak komşuya, arkadaşta, yolda kalmışa ve ellerinizin altında bulunan hizmetçilere iyilik edin. köle ve cariyelere iyilik edin. Şüphesiz ki Allah, böbürlenip öğünenlerin hiç birisini sevmez."(Yazır,2011;85) ayeti, "komşusu aç iken tok yatan bizden değildir" vb. hadisleri temel prensipler olarak belirlemiş, en dar daireden dışa doğru herkesi görüp gözetmeyi amaçlamıştır. Bu gaye ile "**önlemek tedavi etmekten daha iyidir.**" İlkesini,(Şimşek,2002:173) günümüz sosyal hizmet ve çalışmacılarına örnek teşkil edebilecek geçmişin "koruyucu önleyici" sivil toplum kuruluşu aynı zamanda sosyal hizmet yapılanmasıdır. Selçuklu ve Osmanlı'daki vakıf vb. kuruluşlar maddi ve manevi kültürel uyumu sağlamış, bu doğrultuda yoksunluk göz ardı edilmemiş, yoksulluk önleyici çalışmaya teşvik edici değerler harekete geçirilmiştir.

Ahilik ve sosyal hizmet bireyin ve toplumun iyi kalma ve iyilik yapma hâlini destekleyen ve sağlayan koruyucu önleyici yapılanmalardır. Tarihsel bir zenginlik olarak geçmişimizde olan bu yapılanma bugünkü sosyal kurumlara da örnek olacak zenginliklerle doludur. Sosyal hizmet anlamında hem mikro hem de makro düzeyde dayanışma, düzen ve bütünleşmeye örnek teşkil eden ahilik teşkilatlanması bireyin ve toplumun iyilik hâlinin geliştirilmesinde ve desteklenmesinde örnek alınmalıdır. Bu amaçla "ahilik ve sosyal hizmet ilişkisi" incelenmeye değer bir konudur.

Çalışmanın Amacı

Ahilik teşkilatı ile ilgili yapılan çalışmalarda ahiliğin daha çok tarihsel boyutu, teşkilatlanması, esnaf teşkilatı ve eğitsel rolü gibi işlevleri üzerinde durulmuştur. Ancak bu çalışma da ahiliğin yukarıda saymış olduğumuz özelliklerinin günümüz yapılanmalarına; sosyal hizmet bağlamında nasıl katkılar sunabileceği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda toplumsal bütünleşme, dayanışma, örgütlenme, etik ve ahlak kavramlarının çok önemsendiği ahiliğin; günümüz sosyal hizmetlerine, gelenekten

geleceğe tarihsel hafızanın sunabileceği katkılarını ortaya çıkarma arzusudur.

Yani ahilik prensiplerinin önleyici koruyucu yapısının toplumsal bütünlüğe sağladığı katkıların, sosyal hizmet yapılanmasına rehberlik edebileceğini geçmiş ahi yaşantıları ile rehber bir kurum olabileceğini gösterme gayretindeyiz. Bu amaçla Ahi teşkilat yapısının sosyal hayata katkıları ve toplumsal bütünlüğü güçlendirici yönüyle günümüze yansımalarını tespit etmeye çalıştık. Modernitenin gelenekle inşa edilebileceğini, yani geçmiş yaşantıların, sancılı arayışların reçetesi olabileceğini bu çalışmamızda ortaya koymaya çalıştık. Dolayısıyla bu çalışmada ahilik felsefesinin günümüz sosyal hizmet yapılanmasına rehberlik edebileceğini, hem sosyal hizmetin hem de ahiliğin amaçlarının örtüşmesiyle görmekteyiz. Çünkü amaç ve ilkeleri ahlak, eşitlik, sosyal adalet ve etik üzerine kuruludur. Dolayısıyla Ahilik Teşkilatı sosyal hizmet için iyi bir tarihi hafızadır. Bu çalışmanın temel tezi, Ahilik ve sosyal hizmet arasında ilke ve prensipler çerçevesinde önemli bir ilişki olduğunu göstermektir. Bu amaçla, Ahilik, sosyal hizmet arasında benzer ve ortak yönler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Ahilik bir teşkilat olarak ortadan kalkmış olmasına rağmen örgütlenmesindeki anlayışı günümüz sosyal hizmet uygulamaları için bireysel ve toplumsal yönüyle sosyal hayat, meslek, eğitim, dayanışma için rehber olan bir yapılanmadır. Bu gerekçeyle maddi ve manevi boyutuyla toplumsal denetim ve bütünlüğü geçmişteki uygulamaları ile sağlamış olan ahilik teşkilatlanması, rol model olarak incelenmelidir.

Ele alınan konu bağlamında sosyal hizmetin tarihi hafızadan faydalanması açısından ahilik teşkilat yapısı üzerinde durulmuştur. Ahiliğin toplumsal bütünlüğü sağlamadaki mücadele ve yönteminin, sosyal hizmete olabilecek katkılarını ortaya koymak adına öncelikle literatürde ahilik ve sosyal hizmet üzerine yazılan verileri bir araya getirmeyi hedeflemektedir. Akabinde uygulamaları ile ahiliğin sosyal sorunlarla mücadele yönteminin sosyal hizmete nasıl rehberlik edebileceğini inceledik. Bu gerekçeyle ahi teşkilat yapısının özellikle toplumsal bütünlüğü sağlayıcı faktörünün inanç ekseninde olduğunu görmekteyiz. Bu yönde özellikle sosyal hizmet bağlamında manevi sosyal hizmetinde gözardı edilmemesinin gerekliliğini görmekteyiz. Bunun dışındaki çalışmalarda daha çok kavramsal açılımlar ve tarihsel yapılar ile bunun işleyişi üzerinde yapılan araştırmalar görülmektedir.

Yapmış olduğumuz literatür taramalarında ahilik ve sosyal hizmetin farklı başlıklar altında ele alındığını gördük. Ancak sosyal hizmetin geçmişe dönük yüzünün sadece vakıf ve sosyal hizmet ilişkisi ile değerli hocam tez danışmanım Musa Şahin tarafından incelendiğini gördük. Bu yönüyle çalışmamız özgün olmakla beraber ahilik ve sosyal hizmet ilişkisiyle alanda yapılan ilk çalışmadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızda geleneğin gelecekle olan bağına kurmak adına geçmiş yaşantıların geleceğe ışık tutmasının yadsınamaz yönünü ortaya koyma amacı vardır. Buna istinaden ahiliğin günümüz sosyal hizmet uygulamalarına yansımalarının nasıl bir örnek teşkil edebileceğini görme ve gösterme çabası vardır. Bu doğrultuda yapmış olduğumuz bu çalışmada:

a) Veri toplama süreci;

Doğrudan literatür taraması yapılarak ilgili alan bazında makale, tez, kitap, bildiri, sempozyum, panel vb. belge ve dokümanlar araştırılarak, sistemli bir şekilde kayıt altına alınarak veriler toplanmıştır. Ancak alandaki veri toplama ve analiz perspektifimizi genişletmek adına ahilik alanına yaptığı çalışmalarla katkı sunan Kazım Ceylan'ın müdürlüğünü yaptığı Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi bünyesindeki Ahi Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezini ziyaret ederek bilgi toplamaya çalıştık.

b) Veri analizi süreci;

Yapılan çalışmada öncelikle veri toplama yöntemi benimsenmiş ardından veri analizi ile tasnif yapılarak verilerin kategorize edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu amaçla yaptığım taramalarda sıklıkla tekrar mahiyetindeki süreç ve prensipleri anlatan çalışmalara rastladım. Bu yönüyle çalışmamda karşılaştığım güçlüğü yeni ve farklı olana ulaşmak olduğunu söyleyebilirim. Böylece bu çalışma için ahiliğin yanısıra sosyal hizmet üzerine yazılan kaynaklar incelenerek literatüre dayalı betimleyici bir yaklaşım yöntemi ile benzerliklerin ortaya konması amaçlanmıştır. Ancak burada toplamış olduğumuz veriler sosyal hizmet disiplininin sistem yaklaşımı, güçlendirme yaklaşımı ve problem çözme yaklaşımı gibi kuramsal teori çerçeveleriyle ele alınarak benzerlik ve farklılıkları incelenerek, Ahiliğe, Sosyal hizmetin multidisipliner yönüyle mikro, mezzo ve makro düzeydeki bakış açısı da analiz edilmiştir.

Ahilik ve sosyal hizmet ilişkisinin ele alındığı çalışmanın birinci bölümünde, Ahiliğin temel kavramları, prensipleri, nitelikli insanı ve toplumu oluşturma çabalarına dönük teşkilatlanma yapısı incelenmiştir.

İkinci bölümde, ahilik ve sosyal hizmet ilişkisi incelenmiştir. Sosyal hizmet kavramının tanımı, ilkeleri, toplumsal müdahale ve sosyal destek boyutunun ahilik ile ilişkisini bireysel ve toplumsal açıdan kültürel değerler temel alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise ahilikteki sosyal hizmet uygulamalarının, günümüze rehber olabilecek sosyal hizmet uygulamalarına değinilmiştir. Ayrıca sonuç ve öneriler kısmında, yapılan araştırmada sosyal hizmet uygulamalarına yönelik, araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

BÖLÜM 1: AHİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE YAPILANMASI

1.1. Ahilik Kavramı Ve Kaynakları

1.1.1. Ahiliğin Tanımlanması

Ahi kelimesi kökeninin farklı dayanakları nedeniyle üzerinde anlaşılmiş bir kelime değildir. Kardeşim anlamına gelen ahilikle ilgili köken itibariyle iki temel görüş bulunmaktadır. Uçma 'ya (2011:22) göre

“a)Kökeninin "kardeş" anlamındaki Arapça eh/ah kelimesi olduğu,

b)Kökeninin "cömert/eli açık" anlamına gelen Türkçe akı kelimesi olduğu.

Ancak Ahi kelimesinin kökeninin "eli açık, cömert, yiğit, âlicenap" anlamına gelen Türkçe akı sözcüğü olup ah kalıbına girdiği ilk kez XX. yüzyılın başlarında, ünlü Fransız Türkolog Jean Deny tarafından ortaya atılmıştır. Bu ikinci görüşün altında, Ahiliğin bir Türk kurumu olmasından dolayı adının da Türkçe olması gerektiği savı yatmaktadır”.

Bu tasnifin yanında benzer bir yaklaşımla; Çağatay(1981:51-53) ahi sözcüğünün karşılığını üç başlık altında ele almıştır.

“A -Sözlük olarak: “ahi” kelimesi Arapça olan bir kelimedir ve kardeşim anlamına gelmektedir.

B -Terim olarak ahilik: Anadolu'da kurulmuş olan esnaf ve sanatkârlar birliğidir.

C-Örgüt olarak ahilik: kökü fütüvvet örgütüne dayanan, doğuda ve Araplar arasında gelişmiş bir geçmişe sahiptir.

Yukarıdaki tasnifi destekler nitelikteki tanımlamalar olmasının yanında yalnızca Türk ya da Arap kökenli olduğunu da savunanlar olduğu gibi Fars literatüründe de kullanıldığını söyleyenler de olmuştur. Bu tanımlamalardan bazıları ise;

“Ahilik, kelime anlamı olarak Arapça ‘kardeşim’ veya Türkçe ‘akı’ (Divan’ül Lügat’it Türk'te) ‘cömert’, ‘eli açık’ anlamında kullanılmaktadır.” (Ceylan, 2012:12).

“ ‘Ahî’, Arapça’da ‘kardeş’ anlamına gelen bir kelimedir. Kaşgarlı Mahmut'un

hazırladığı Divanü Lügat-it Türk isimli ansiklopedik sözlükte ise ‘Ahî’ kelimesinin eli açık, cömert anlamında kullanılan ve Türkçe olan ‘akı’dan geldiği kaydedilmektedir.”(Ekinci,2008:14).

“Ahi" kelimesi, Arapça' dan dilimize geçmiş bir kelimedir. "Kardeş" anlamına gelir. Bunun Türkçe "cömert, eli açık" anlamına gelen ‘Âkı’ köküne dayandığı da düşünülebilir. Her iki anlam da: Ahilik Teşkilatı Tarihinin gerçek, gerek ve uygulamalarına gayet uygundur. Çünkü "Ahi", meslektaşlarına, diğer meslek erbabına ve bütün vatandaşlarına "kardeş" gözüyle bakar. Muamelesini bu anlayışla yapardı.”(Kayseri,2002:16).

“ ‘Ahi’ sözcüğü, Arapça ’da ‘kardeşim’ anlamına gelir. Anadolu’da XIII. yüzyılda Türkler tarafından kurulmuş olan “ahilik” örgütü, adını, bu Arapça sözcüğün, daha doğrusu Türkçe ’de cömert, eliaçık anlamına gelen “Akı” sözcüğünün terimleşmesinden almıştır.” (Çağatay,1981:III).

“Anadolu’da Ahi kelimesi Arapça yiğitlik ve cömertlik ülküsünü yaşayan kişiye verilen ad olan "Feta" (Farsça civanmert) anlamında, uhuvvet (Ahilik) ise yiğitlik ve cömertlik ülküsünün adı olan "Fütüvvet" (Farsçada, civanmerdi) anlamında kullanılmıştır.”(Hacıgökmen,2011:16). “Uygurca Turfan metinlerinde de; “akı” kelimesinin “cömert” anlamında kullanıldığı görülür.”(Anadol,1991:60).

Yapılan tanımlamalardan hareketle sözlük anlamı itibariyle kardeş anlamına geldiği ancak kökeni itibariyle bir uzlaşma olmadığı görülmüştür. “Bir görüşe göre, ahi <ahi < akı gelişimiyle Türkçe ‘eli açık, cömert’ anlamına gelen akıdan, diğer bir görüşe göre de ‘kardeş’ anlamıyla Arapça ‘ihve’ kelimesinden gelmektedir.”(GTB;2014:23)

Erken (1998:23-24) ise; “ahilik kökeni, Anadolu’da söyleniş tarzı itibariyle "k" harfinin "h" olarak telaffuz edilmesinden ileri geldiğini söyleyen; Misal olarak, okumak, bakmak yerine okumah, bahmah veya okumağ, bakmağ araştırmacılar olduğu gibi; Ahi kelimesini tetkik edenlerin bir kısmı ise kelimenin Arapça’dan Türkçe’ye geçtiği yönünde görüşlerini ileri sürmektedirler. Bu görüşe göre Ahî, erkek kardeş manasına gelen "ah" kelimesinin sonuna birinci tekil şahıslar için kullanılan sahiplik ifade eden "ye" zamirinin bitişmesinden oluşan bir kelimedir.”

Bu tanımlamalarla birlikte ahiliğin temel dinamiği olan inanç ekseninden hareketle

Kur'ân ve sünnete dayandıranlar da vardır. “Bu kelimenin Kur'an'da Müslümanların kardeş olduğunu beyan eden ve geçen "ahi ve ihvan" kelimesinden veya eski Türkçe' de cömert, eli açık, yiğit ve bahadır anlamlarına gelen "akı" kelimesinin zamanla dilde uğradığı değişiklikten geldiği iddia edilmektedir.”(Çalışkan ve İkiz,2001:96).

“Ahilik; temel kaynakları olan ‘fütüvvetnâmeler’ de yer alan insanî erdem ve prensipleri benimsemek ve savunmak esasına dayalı, bireylerin kişilik ve ahlâk bakımından da donanımlarını amaçlayan bir insanlık kurumu’ dur.”(Köksal,2006:52).

1.1.2. Fütüvvetten Ahiliğe

Fütüvvet tarihi gelişim açısından baktığımızda “Abbasi Halifesi En-Nasır Li-Dinillah ile siyasî ve kültürel temasın geçilmesi ile başlamıştır. Bu siyasî ve kültürel temas ise, Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ikinci saltanatı döneminde olmuştur.”(Hacıgökmen,2011:18). Bu siyasî ve kültürel etkileşim ile Fütüvvetin esasları ve ahiliğin esaslarının benzer kaynaklardan beslenmesi, ilgili fütüvvetnamelerin benzer değerlere vurgu yapmasıyla kaynaklar “bize Ahi Teşkilâtının, yapısı itibariyle En-Nasır Li-Dinillah'ın kurduğu Fütüvvet teşkilâtına benzediğini göstermektedir.” (Hacıgökmen,2011:19).

Kur'ân ve Sünnet eksenli prensipleri gaye edinmiş ahilik teşkilatının Anadolu'da yayılıp kök salarak kalıcı olmasında fütüvvet teşkilatının büyük etkisi vardır. İslam'ın yayılmasıyla beraber fütüvvet ülküsü Asya ve Afrika'da kendine yer edinmiş ilke ve prensipleriyle etkili olmuştur. Anadolu'ya İslam'ın ve Türklerin gelmesi fütüvvetçiliği de beraberinde getirmiştir. Ahlak, etik ve inanç prensipleri fütüvvetçiliğin ahiliğe giden rehber kavramları olmuştur. Aslında ahiliği anlamının öncesi fütüvveti bilmektir. Sözlük anlamı itibariyle Fütüvvet, “ Dostlara afv ve safh ile muamele. Delikanlılık, gençlik, yiğitlik, cömertlik, lütuf ve ihsankârlık, kerem ve seha, soy temizliği”(Yeğin,2008:304) anlamına gelmektedir.

“Fütüvvet kelimesi, Arapça fütuvvat, Farsçada civanmert manasına gelen gençlik, erginlik çağı, delikanlılık olup bu kelime aynı zamanda gençliğin en hareketli zamanını tarif etmekte, delikanlıca tavır manasına da gelmektedir.” (Demir,2003:55). “ Fütüvvet, mertlik, gençlik, delikanlılık, yiğitlik, delikanlılık, gençlik, cömertlik, diğergamlık (alturizm), fedakârlık gibi anlamlar taşıyan İslami-tasavvufî bir kavramdır.”

(Tabakoğlu,2007:413).

Anadol'a (1991:1) göre ise; fütüvvet “kerem, seha ve cömertlik eli açıklık, gözü tokluk, yiğitlik anlamına geldiği gibi, kişinin herkese yardım etmesi, haksızlığı önlemesi, kişinin ayıbını görmemesi, kötü söylememesi, mala, cana, onura el ve dil uzatmaması anlamına gelir.”

Yine Ceylan'a (2012: 16) göre; fütüvvet “genç yiğit, cömert anlamına karşılık gelen ‘fetâ’ kelimesinden türemiştir. Terim olarak ise, Dünya ve ahirette halkı nefesine tercih etmek, Cömertçe vermek, başkasını rahatsız etmemek, şikâyet ve sızlanmayı terk etmek, haramdan uzaklaşmak ve ahlâkî değerlere sahip olmak” diye tanımlanmıştır

“Fütüvvet ve ahilik bir gençlik ülküsüdür. Her toplumda ve çağda görülebilen ve gençlerin bir arada olma, grup oluşturma ihtiyaçlarından kuvvet alıp gelişen kurumlardır. Batı'nın şövalyelik kurumu ile Japonların samurailik kurumunu fütüvvet ve ahiliğe benzetebiliriz.” (Tabakoğlu,1987:61). Bu bağlamda Çalışkan ve İkiz (2001:68) ise; “ Fütüvvet nizamı, bütün İslâm ülkelerinde değişik isimlerle yaşayan bir esnaf teşkilat nizamıdır. İsmi Orta Anadolu'da "Ahilik", şimali Afrika'da "Ribat " ve bazı yerlerde "Bahadırılık ‘tır ” şeklinde ifade etmişlerdir.

Sûfilerin tariflerinde ise fütüvvet ; “İslâm Peygamberi gibi halkı düşünerek, onların dertleriyle hemhal olmak, kendisi için istediğini başkası içinde istemek, kusur örtmek, yoksuldan nefret duymamak, zengine hâlini arz etmemek, kimseye düşman yapmamak, kimseden beklenti içine girmemek, fakat herkese ihsanda bulunmak, iki âlemden de geçmektir” (Anadol,1991:6) şeklinde ifade edilmiştir.

Tabakoğlu(1994:103), fütüvvet ve ahiliği ilkeleri ve beslendikleri kaynaklar itibariyle aynı görmüş buna istinaden; “Kur’ân ve Hz. Peygamber’in çizgisinde olan bir yol olarak görmüştür. Fütüvvet, önceleri sadece cömertlik, misafirperverlik ve kahramanlık boyutlarına sahip iken, zamanla İslâmî ve tasavvufî derinlikler kazanmıştır.” Bununla birlikte Türklerin İslam’ı kabulü ile fikir dünyasının temelini bu prensipler oluşturmuş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Bilinen fütüvvetnamelerden Burgazi’de fütüvvet şöyle tarif edilmiştir. “ Ey kardeşler biliniz ki; fütüvvet, âlâ ve şeriftir, çok ulu bir makamdır, aziz bir derecedir. Fütüvvet çok eskidir, ezeldir, ebedîdir, aslı imandır. Fütüvvete erişen temiz kişidir.”

(Anadol,1991:39-40).

Fütüvvetnâmelerden Sülemî'nin Kitabü'l futuvva'sında, insanın nasıl olması gerektiği, ideal insan tipinin bedensel davranışlarına ait özellikleri anlamamız açısından aşağıda sayılan başlıklar fütüvvetin davranışlara olan yansımasını anlamamız açısından önemlidir.

- “ Fütüvvet insanın içinde yaşadığı topluma karşı sorumlu davranarak onların ihtiyaçlarını yerine getirmedir.
- Fütüvvet kulluk edebi ile beraber halkın yararını gözetmektir.
- Fütüvvet Kardeşlerden güvenilir birisinin evine davetsiz gidebilmektir.
- Kendi malını kardeşleriyle sanki onun malı imiş gibi paylaşabilmektir..
- Ziyaretleşmek gibi üstün ahlâk tezahürleri fütüvvettedir.
- Komşularıyla dayanışma içerisinde olmak fütüvvettedir.
- Kardeşlerini kendisine tercih etmek onlara yardımda bulunmak fütüvvettedir.
- Fütüvvet kardeşlerinin karşılaştıkları zorlukları kendi yaşıyormuş gibi çözebilmektir.
- Kardeşlere daima yakın olmak fütüvvettedir.
- Allah'la sohbet etmek isteyen kimse O'nun kitabını okumalıdır. Allah'ın sözünü, sair izlerin üstünde tutmalı, kuran ve sünneti hayatına tatbik etmelidir.
- Fütüvvet dünya için ahiretini unutmamaktır..
- Fetâ yaratılmışlar için Hak yolunda emek sarf edendir.
- Fütüvvet cömertlik.” (Eren,2012:57).

1.2.Ahiliğin Temel Kaynakları

Fütüvvet ahilikle tamamen aynı olmamasına karşın ahiliğe temel teşkil eden en önemli kaynaklardan biridir. Ahilik, “Abbasî Halifelerinden En-Nasır Li-Dinillah'ın kurduğu Fütüvvet Teşkilatı'na bağlı olarak kurulmuş, Anadolu'nun sosyal, siyasî, kültürel, ve ticarî şartlarının etkisi ile Türklere özgü İslâm Dünyası'nın hiçbir yerinde görülmeyen bir şekilde teşekkül etmiş bir esnaf ve sanatkârlar teşkilâtı haline gelmiştir.” (Bayram,1991:5).

Ahilik, iş ve meslek yaşamıyla ilgili prensipleri ortaya koymuş olan fütüvvet geleneğinden etkilenmiş; fütüvvetin misafirperverlik, cömertlik, kahramanlık,

fedakârlık, diğergamlık gibi toplumsal dayanışmayı güçlendiren ilkelerini örgütlenmesine kaynak olarak almıştır. Bu etkileşimin neticesinde ahilik Anadolu'da İslam'ın yapıcı ve dönüştürücü etkisiyle Türk kültürünün de İslam sentezi neticesinde “yakın temasa geçtiği İslam kültürü ile uyum içerisinde kaynaşmasından doğan bir iktisadi üretim ve kültür kuruluşu” (Demir,2003:43) na dönüşmüştür.

Ahilik geniş anlamıyla bir Asya ve Orta-Doğu hâdisesidir. Özellikle bu bölgenin kültürel yapısında kuvvet almıştır. Eski Türk akılık ve alplik gelenekleri, eski Arap fütüvvet ideali ve eski İran Civanmertlik gelenekleri İslâmî bir muhteva kazanmışlar ve Ahilik de bu muhtevanın özellikle Anadolu sahasında tezahürü olmuştur. Bir başka deyişle Ahilik, Orta Asya akılık geleneğinin İslâmî bir muhtevaya sahip olmasıdır. Bu vetirede fütüvvetin büyük etkisi olmuştur. Öyle ki, daha ilk asırlardan itibaren fütüvvet Orta-Asya'dan Anadolu'ya kadarki sahalarda müesseseleşmiştir. Akı, cömert anlamına gelmektedir. Ahî tabirinin kaynağı belki de bu kelimedir veya Arapça kardeşim demek olan ve tarikat ehli arasında kullanılan ahî kelimesidir. Bu kelime ilk Arapça fütüvvetnâmelerden beri kullanılagelmiştir. Kaynağı ne olursa olsun ahî teşkilâtının kuruluşunu sağlayan tarihî gelişmeleri büyük ölçüde takip edebiliyoruz. Daha III/IX. yüzyılda Türkistan'da ahî ünvanı taşıyan mutasavvıflara rastlıyoruz.(Tabakoğlu,1987:63-64)

Yapılan araştırmalara baktığımızda ahiliğin Anadolu ve çevresinde diğer toplumsal yapı ve inanç değerleri ekseninde şekillenen bir oluşum olduğunu görmekteyiz. Bu tespitlerden hareketle Ceylan(2012:13), ahiliğe kaynaklık eden yapıları şu üç başlık altında ele almıştır.

“1-İslam dininin yapıcı, dönüştürücü ve değiştirici özellikleri.

2-Türkler 'in Türkistan'dan getirdikleri kültür özellikleri ve yaratılışlarında var olan unsurlar

3-Yaşadığımız coğrafyalardan (İran ve Anadolu) aldığı kültür unsurları”.

Ancak ahiliği sadece fütüvvet kaynağı ile ilişkilendirmek doğru bir yaklaşım olmaz. Çünkü Türklerin kendilerine has Orta Asya'dan getirdikleri kültürel birikimleri de ahiliğe kaynaklık etmiştir. Bu gerekçeyle Arıcı (2011:86) Ahiliğin doğuşunun yalnızca

fütüvvet hareketi ile açıklamanın doğru olmayacağını Türk toplumunda yaşayan bazı değer hükümlerinin de bu gelişmede rolünün olabileceğini kabul etmek gerekir. Ahiliğin doğuşunda fütüvvet teşkilatının etkileri elbette vardır. Bu etkilerin ahilerin hem kişi hem de teşkilatlarında hâkim kuralların belirlenmesinde; özellikle ahi ahlakının esaslarının belirlenmesinde önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır.

“Ahilerin vizyonunun temel belirleyicileri Kitap ve Sünnet ‘ten neşet eden Fütüvvetnâmelerdir. Dolayısıyla Ahilik teşkilatının vizyonunu kavrayabilmenin yolu fütüvvetnâmeleri doğru okumak ve anlamaktan geçer.” (Sancaklı, 2011:904). “Her ne kadar temelde "Fütüvve" (Gençlik) teşkilatına benzerse de detayda çok büyük farklılık ve ilgi alanlarına sahiptir.”(Kayseri,2002:7).

Ceylan’a(2012) göre ise “Ahilik, hem **dünyevi hem de uhrevi** boyutu olan bir sistemdir. Asıl amaç Allah’ın rızasını kazanmaktır. Bu gaye doğrultusunda insanlığa ve insana yarar sağlama gayreti içindedir. Allah yolunda sarf etmek asıl maksat olmuştur. Çünkü Allah işini iyi yapanları sever hükmüne ram olmuşlardır. Dürüstlük, güvenirlilik, kul hakkı, helal lokma, çalışma gibi ahlâki erdemler vardır. Aynı zamanda ahilik **dünyevî** bir sistemdir. Çünkü inanç prensipleri dünyevi yaşam tarzları için rehber kabul edilmiştir. Bu gerekçeyle hiç ölmeyecekmiş gibi bu dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışmak ancak ebedî hayatta insanı mutlu edecektir.”

Ancak tüm bu yaklaşımlardan farklı olarak Çağatay (1986:90), “Anadolu’da ahilik, bir yerden kopya edilerek, örnek alınarak kurulmuş değildir. Bir sosyo-ekonomik zorunluktan, yerleşilen yeni yurttan yaşama savaşının kazanılması çabasıyla ortaya çıkmıştır” demektedir.

1.3. Ahi Birliklerinde Teşkilatlanma Ve Yönetim

1.3.1.Yönetim

Ahi teşkilat yapısında hiyerarşik düzen mesleki yapılanma boyutuyla yol atası, yamaklık, çıraklık, kalfalık, ustalık şeklinde idi. Ancak mesleki yapılanmanın dışında idari anlamda da bir düzen mevcut idi. İdari yapılanmada ise demokratik usullerle seçilen yönetim sistemi oluşturulmuştur. İdari yapılanma boyutunu Erken (1998: 53) iki safhada ele almıştır. “ Birinci safha, Ahilik müessesesinin ortaya çıkışından itibaren Osmanlı Devletinin I. Murat dönemine kadarki yönetim anlayışı, ikinci safha ise Ahilik

müessesesinin esnaf teşkilatına dönüştüğü dönemi kapsayacak şekilde olmalıdır.” Bu iki dönem birbirinden farklılıklar arz etmektedir. Manevi otoriteye dayanan yönetim anlayışı yerini ikinci aşamada bu hiyerarşiyi oluşturan kurallar silsilesine bırakmıştır.

“Bu safhada yönetim zaviyelerde gerçekleştirilen faaliyetlerle ilgili olduğu için müessesede yönetimle ilgili üç terim ve üç kademe söz konusudur:

- Fetâ (yiğit)
- Ahî
- Şeyh” (Erken, 1998:54)

Burada Şeyh, zaviyelerin başkanı durumundadır. Şeyh, zaviyeler birliğinden sorumlu üst düzey yönetici konumundadır. Ahî ise Şeyhin zaviyelerdeki temsilcisidir. Fetâlar ise yönetilen konumundaki yeni ahilerdir. Emirleri alır ve uygulurlar.

Erken (1998:57) “ ikinci safhada yönetim anlayışının ise esnaf teşekkülünün daha baskın olduğu bir yönetim anlayışına dönüştüğünü ifade etmekte buna bağlı olarak yönetim zinciri şu kademelerden oluşmaktadır.

- Yiğitbaşı
- Kethüda
- Nakip
- Şeyh. ”

1.3.1.1 Yiğitbaşı

“Yiğitbaşı, ‘Esnafın yetiştirilmesi, esnaf arasındaki rütbelerin tespiti, esnafa hammadde dağıtımını, esnafın disiplin konuları ve disiplin cezalarının uygulanması, ustaların peştamal kuşanma törenleri ve orta sandığının idaresi konularında esnaf şeyhinin yardımcısıydı.” (Ceylan,2012:34).

Seçimle tayin edilen Yiğitbaşının başlıca vazifelerini Erken (1998:58-59) şöyle sıralamıştır.

“1. Kethüda ile esnaf arasındaki işlerin takibatını yapmak,

2. Esnafı denetleyerek, ihtilaf ve problemleriyle ilgilenerek çözüm üretmek,
3. Mahkemede Esnafı kethüda ile beraber temsil etmek,
4. Esnafa verilen cezayı infaz etmek,
5. Esnaf için alınan malzemenin taksimatını yapmak,
6. Usta olacak kalfaları belirleyerek usta olabilmeleri için olumlu fikir beyan etmek,
7. Ustalık merasimlerinde kethüdaya yardımcı olmak,
8. Kethüdaya vekalet etmek.”

1.3.1.2. Kethüda

Kethüda esnaf ile otoritenin yani devletin arasında bağ kurmaya çalışan kişidir. “Kethüdalar seçimle işbaşına getirilir. Kethüdalık, yiğitbaşı ’lığında olduğu gibi, kadı tarafından onaylanması icap eden bir mevkidir. Bir kişinin kethüdalığa seçilebilmesi için üç usta yetiştirmiş olması ve kıdemli usta olması şartları aranır. Aynı zamanda, kethüdası olacağı esnafın işini bilmesi de gerekir.” (Erken,1998:59).

“Esnaf Kethüdası, yönetim kurulunun birinci üyesi olup daha çok esnafın genel eğitimi ile ilgilenirdi ve onsuz toplantı yapılmazdı.” (Ceylan,2012:34).

Erken (1998:59) Kethüda’nın görevlerini şöyle sıralamıştır:

- “1. Esnafın bütün işlerini denetler,
2. "Gedik" tabir edilen esnaflık ruhsatının intikalini sağlamak ve ustalık aletlerinin devir-teslimini yapmak,
3. Esnaf arasındaki problemleri çözmek,
4. Hükümetin emirlerini yiğitbaşı vasıtasıyla esnafa bildirmek,
5. Ceza vermek, verilen cezaları tatbik etmek,
6. Usta törenlerinin gününü tespit etmek.”

1.3.1.3. Nakiplik

Şeyhin temsilcisi konumunda olan nakip, esnaf üzerinde denetleme mekanizması

işlevini yerine getirir onları desteklerdi. Esnafın seçimi ile işbaşına getirilen nakip “daha çok esnaf üzerinde dinî bir otorite durumundadır.

- “1. Esnafı denetlemek,
2. Merasimlerde şeyhi temsil etmek,
3. Ustalık merasimlerinde dua okumak,
4. Yeni usta olacıklara peştamal kuşatmak,
5. Şeyhin istediği esnafı zaviyeye davet etmek,
6. Esnafın isteklerini şeyhe iletmek,
7. Zaviyenin hizmetlerine bakmak.” (Erken,1998:59-60) görevlerini yerine getirmekle sorumludur.

1.3.1.4. Şeyh

Esnaf tarafından, büyük ve bilgili olanlardan seçilen kişidir. Dindar kişilerden seçilme şartı bulunan şeyh, “yiğitbaşı ve kethüdalar tarafından halledilemeyen meseleleri halleder, esnaf ve hükümet arasında temsilcilik yapar, hükümete karşı esnafın temsilciliğini yapar.

Şeyhin başlıca görevleri şunlardır:

1. Merasimlerde esnafa başkanlık etmek,
2. Kendisine getirilen suç ve hatalar hususunda, gerekirse ehl-i hibreden olanların reyleriyle cezalar vermek,
3. Esnafın hükümete karşı temsilciliğini yapmak,
4. Esnafa lazım olan malzemeyi temin etmeye çalışmak,
5. Esnaf ile ilgili sair işleri yürütmek.

Bu kademeye kadarki yöneticiler seçimle işbaşına getirilir. Bu sebeple, Ahî teşkilatında demokratik yönetim görülür.”(Erken,1998:60).

1.3.1.5. Esnaf Heyeti

“Esnaf teşkilatındaki idare heyeti (yönetim kurulu) seçimle işbaşına gelen Yiğitbaşı, Kethüda, Nakip ve Şeyh'ten ve seçkin, sözüne itibar edilir, ahlaken ve sanat yönleriyle temayüz etmiş ustalardan oluşmaktadır.” (Erken,1998:60).

Bu heyet her ayın birinci ve üçüncü cuma günleri mütevellinin başkanlığında toplanarak esnaf ile ilgili meseleleri çözümlenerek gerekli kararları alma merciidir.

Bu amaç doğrultusunda esnaf heyeti aşağıdaki vazifeleri yerine getirmekle yükümlüdür.

- “1. Esnaf arasında meydana gelen ihtilafları halletmek,
 2. Kâhyalar meclisine sunulacak hususları görüşmek ve karara bağlamak,
 3. Üyelerin on beş gün içerisinde görüşüp veya işittikleri konuları (esnafla ilgili) görüşmek,
 4. Borç para isteyenlerin durumunu görüşmek ve karara bağlamak,
 5. Meslek ve ticaret ahlâkının korunması için gerekli tedbirleri almak,
 6. Malın kalitesini kontrol etmek ve kalitesini yüksek tutmak,
 7. Fiyatları tespit etmek,
 8. Üretimde düşmeyi önleyici tedbirler almak ve bunları uygulamak,
 9. Esnafı zarara sokacak fiyat hareketlerini kontrol etmek,
 10. İstihsal için gerekli malları temin etmek,
 11. Kalfaların, ustalığa yükseltilmesi durumunu görüşmek ve karara bağlamak,
 12. Esnaf-hükümet münasebetlerini düzenlemek,
 13. Mütevelliyeye esnaf ile ilgili tavsiyelerde bulunmak,
 14. Borç para isteyenlerin durumunu tetkik için iki kişiyi görevlendirmek.”
- (Erken,1998:61).

“**Muhtesip ve Vazifeleri:** Doğrudan Ahî birlikleriyle de ilgili olmayan ancak Ahî

birliklerini de ilgilendiren bir birimdir. Mühtesiplik genel olarak toplum hayatının denetimi ile ilgilidir.” (Erken,1998:61).

“**Kadı ve Vazifeleri:** Ahî birliklerini ilgilendiren hukuki bir otoritedir. Özellikle Ahilerin kendi birliklerinde halledilemeyen meseleler veya Ahilerle birlikte başkalarını da ilgilendiren konular muhtesip tarafından kadılığa iletilir ve kadılık, ihtilafları yürürlükteki hukuka göre çözer.”(Erken,1998:62).

“**Ehl-i Hibre,** yönetim kurulunun diğer iki üyesidir. Esnaf içinde en çok sayılan ve sevilen kimselerden ehl-i hibreler, esnaf arasında, esnafı yönetim arasında veya yönetim kurulu içinde meydana gelen anlaşmazlıklara hakemlik ederdi.”(Ceylan,2012:34).

1.3.1.6. Büyük Meclis

“Değişik meslek kollarında çalışan esnaf arasında koordine ve dayanışmayı sağlayan büyük meclisin başlıca görevleri şunlardır:

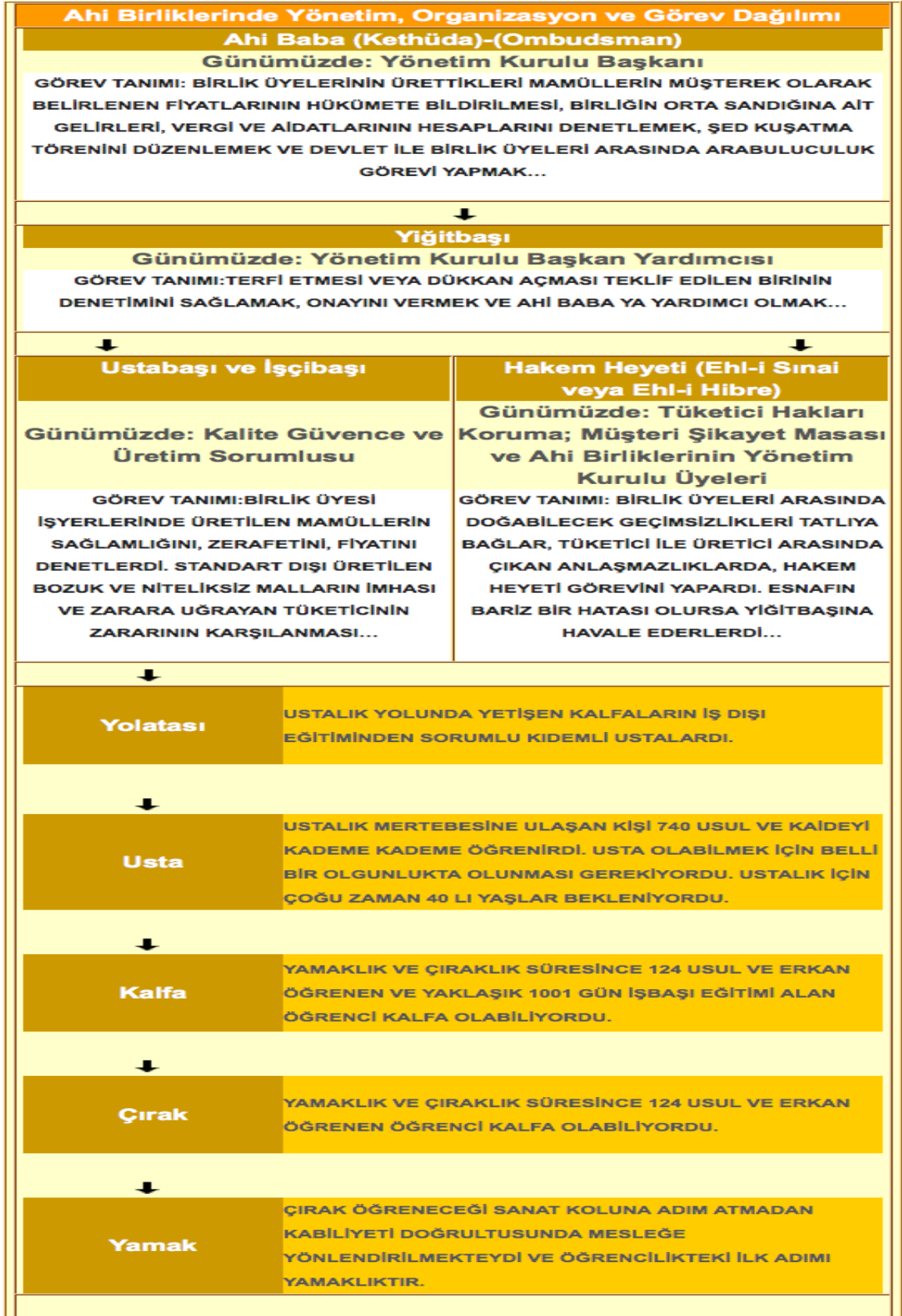
1. Esnaf şeyhlerinin esnafa karşı tutum ve davranışlarını takip etmek,
2. Esnaf kolları yönetim kurullarının düzenli toplanıp toplanmadıklarını kontrol etmek,
3. Esnaf kolları yönetim kurullarınca verilen cezaları incelemek, uygun olanları onaylamak, uygulamalarını denetlemek,
4. Esnaf yönetim kurullarınca karara bağlanamayan veya esnaf şeyhleri tarafından meclise getirilen konuları incelemek, karara bağlamak,
5. Esnaf şeyhlerinin yıllık hesaplarını incelemek ve uygun olanları onaylamak, usulsüzlük var ise bunlar hakkında gerekli işlemleri yapmak,
6. Hakkında şikâyet bulunan esnaf şeyhlerinin durumlarını inceleyerek bunların görevlerini kötüye kullanıp kullanmadıklarını araştırmak, gerekirse suç işleyenlerin görevlerine son vermek,
7. Esnaf ile ilgili konularda, hükümet yetkilileri ile temas kurarak problemlerin çözüme kavuşturulmasını sağlamak,
8. Hükümet tarafından alınan kararların esnafın menfaatine olup olmadığını incelemek,

esnaf adına hükümet yetkililerinden İstekte bulunmak,

9. Ahi baba vekilince karara bağlanması istenilen konuları karara bağlamak.”
(Ceylan,2012: 34-35).

Şekil 1: Ahilik Teşkilatı Yönetim Şeması

(<http://ahilik.net/ahi-birliklerinde-yonetim-organizasyon-ve-gorev-dagilimi/10.04.2017>)

1.4. Ahiliğin Temel İlkeleri

1.4.1. İnanç

Ahilik teşkilatı hep ekonomik yönüyle ön plana çıksa dahi aynı zamanda dini ve askeri yönü ile de mevcudiyetini ortaya koymuştur. Ahilik kaynak itibariyle inanç eksenini merkeze almış, bu gerekçeyle de ulaştığı yerleri İslamlaştırmak, mensuplarına İslami değerleri öğretmek İslam ahlakı ile ahlaklandırmayı benimseyen bir yapılanmayı hedeflemiştir.

Bu gaye ile Müslüman olmak ahiliğin ön kabulü olmuştur, ticari kuruluş açmak için de ahi olmak şartı aranırdı. “Dolayısıyla gayr-i Müslimler, yüzyıllar boyunca Müslümanların yanında çalışmak durumunda kalmışlardır. Bu sayede ekonomik hayat, mali imkânlar Müslümanların elinde toplanmış ve yönetilmiştir.”(Kayseri,2002:8).

Müslüman olmayan esnaf ahi teşkilatına giremezdi. Onun için teşkilatın nizam ve işleyişine hayran olan gayr-i Müslimler Müslüman olarak teşkilata girmişlerdir. Bu da İslâm'ın kolayca yayılmasını sağlamıştır.(Çalışkan ve İkiz,2001: 71).

“Ahilik müessesesi dinî fonksiyonu itibarıyla bir ahlâk mektebi görevini yürütmüştür.” (Erken,1998: 49). Buna istinaden İslam'ın esasları, okuma-yazma, insanlığa karşı sorumluluk ve vicdan terbiyesi ile birlikte, toplumsal ahenk ve düzeni sağlayan temel kültürel öğeler öğretilirdi. Bu öğretisi ve değerlerin anlamını Ceylan (2012: 69) şöyle sıralamıştır.

- “Cimrilik ve tamah kapısını bağlayıp cömertlik kapısını açmak,
- Zulüm kapısını bağlayıp iyilik kapısını açmak,
- Hırs ve heva kapısını bağlayıp kanaat kapısını açmak,
- Lezzet kapısını bağlayıp riyazet (nefsini kırma) kapısını açmak,
- Halktan birşey umma kapısını bağlayıp sadece Hak (Tanrı)'dan bekleme kapısını açmak,
- Saçmalıklar kapısını bağlayıp Allah'ı (c.c.) anıp tatlı konuşma kapısını açmak,
- Şeytanca işler kapısını bağlayıp Allah'a teslimiyet kapısını açmak.”

Ahlaki erdemın gelişmesi ile vicdanın bütünleşmesi bireyin otokontrolünü sağlaması açısından önemlidir. Ahiler bunu Allah'ın bir nimeti olarak kabul etmiş bu doğrultuda “vicdan gözetimi altında yararlı iş işleyen ahi kişi, kendini ibadette ve hatta Miraç'ta (Allah'ın huzurunda) bilir. Bunun için Ahi kişinin işleri, ‘yararlı, güvenli ve tam’dır.” (Soykut,1971:90).

Ahiler işyerlerine kutsiyet atfederek hareket etmişler. “Bu sebeple ahinin işyeri Hak kapısıdır, dolayısıyla bu kapıdan ancak edep ve hürmetle girilir; saygı ve samimiyette asla kusur edilmez; helalinden kazanılan para yine helal yerlere ve gerektiği kadar harcanır.”(Hızlı,2011:38).

Ahi kişinin gayesi; Allah'ın kendisine ihsan ettiği insani değerleri, İslâm dininin ilkeleri ile donatıp; “dünyada insanca yaşamak, çevresindekileri, milletini ve hatta bütün insanlığı yaşatmaktır. Bu amaç ahiliği (yaşa-yaşat) felsefesine götürmüştür.”(Anadol,1991:64).

Böylece ahilik prensiplerinin söylemleri Kur’ân ve sünnete uygun olmuş, İslami inanç kriteri güncel söylemlerde yerini almış, rehber kabul edilmiştir. Bunun en bariz örneklerini ustalık ve kalfalık törenlerinde verilen öğütlerle Ekinci,(2008:161-163) şöyle sıralamıştır:

- “ ...Ta kim helal kazançla meşgul ola, ustasının çerağını uyara... Bu şartla kim Hak Teâlâ'nın ibadetini yerine getire, şeriata, tarikata muhalefet eylemeye...
- ... Ey oğul gerektir kim, güzel ahlaktan, akl-ı selimden dışarı adım atmayasın.
- Nefsine ve şeytana uymayasın.
- Haramdan, mekruhtan perhiz edesin.
- Sünnetleri kocaltmayasın.
- Elinle komadığını götürmeyesin.
- Kimsenin sanatına tamah etmeyesin.
- Kimsenin ehline iyaline kem gözle bakmayasın.
- Kimseye kibir, düşmanlık beslemeyesin, cimrilik yap-mayasın, hased etmeyesin.

- Her kimin ayıbını görürsen örtesin.
- Dünyaya aşırı muhabbet göstermeyesin.
- Senden büyüğe varıp ona ikram edesin, hürmet ve hizmette bulmasın.
- Bir elinin kazancını ihtiyaçların için diğer elinin kazancını ahiretin için fukaraya sarf edesin.
- Hayır işlerde elinden geleni yapmakta kusur etmeyesin..." "Oğul hale al, hale ver
- Kimseye dediğinden eksik verme ki Yüce Allah kazancına ve ömrüne bereket vere...
- Her ne zaman teraziye eline alınca, Ahiret terazisini hatırlayasın...
- İyi bil ki helalin hesabı, şüphelinin itabı, haramın azabı vardır.
- Haydi oğul, ona göre dirlik işin gereksin..."
- "Bak oğul, âlimlerin dediklerini, kâhyaların öğütlerini, ustan olarak benim sözlerimi tutmaz isen..."
- Ana, baba, hoca, usta hakkına saygı göstermezsen...
- Tanrı buyruklarını dinlemezsен şu parmaklarım yarın ahirette boynunda olsun!
- "Harama bakma, haram yeme, haram içme.
- Doğru, sabırlı, dayanıklı ol.
- Yalan söyleme.
- Büyüklerden önce söze başlama. Kimseyi kandırma. Kanaatkâr ol.
- Dünya malına tamah etme. Yanlış ölçme, eksik tartma.
- Kuvvetli ve üstün durumda iken affetmesini, hiddetli iken yumuşak davranmasını bil.
- Kendin muhtaç iken başkalarına verecek kadar cömert ol."

Ayrıca Çalışkan ve İkiz,(2001:19-20) ahiliğin inanç eksenine kaynaklık eden aşağıdaki bazı hadisleri rehber ittihaz ettiklerini ifade etmiştir.

- “Güzel huy ve komşuya iyi muamele; haneleri ma'mur, ömürleri ziyade eyler.
- Benim yanımda en sevgili olanınız; ahlâkı güzel, huyu yumuşak ve herkesle geçimi iyi olandır.
- İşitilmesinden hoşlandığın fiili yap, duyulmasından nefret ettiğin şeyden kaç.
- Düşmanını cezalandırmaya kudretin varsa- o nimetin şükrünü afv ile öde.
- Sana nasıl gelinmesini istiyorsan insanlara öyle git.
- Doğruluğu arayınız, her ne kadar o yüzden mahvınız görünse bile, akıbeti kurtuluştur. Yalandan kaçınız, şeklen kurtuluş görseniz bile sonu mahv olmaktır.
- Misafir kabul etmeyen kimsede hayır yoktur.
- Cennet cömertlerin evidir.
- Kişinin faydasız şeylerle uğraşmayı terk etmesi İslâm'ın güzelliğindedir.
- Hile, Hud'a ve bunları irtikâp edenler cehennemdedir.
- Komşusu açken kendisi tok olan kimse mü'min değildir.
- Ümmetimin hayırlısı, nereye vereceklerine bakmadan vermeyen ve verilecek yerden de istenmesini bekleyenlerdir.”

Yukarıda sayılan prensiplere bakıldığında ahilik teşkilatı sadece dini değil aynı zamanda toplumsal dinamiklere temel olan bir birlik olarak da varolmuştur. Çünkü bütünleştirici sosyal bir birlikteliği gaye edinmiş; buradan hareketle toplumda ihtiyaçlara cevap verebilmek adına madden ve manen telkinlerde bulunmuş yol gösterici olmuştur. “Nitekim Ahiliğin hiçbir dönemde, ne maddecilik ne de idealizm konusunda aşırılığa kaçmadığı görülmektedir. Ahiliğin kaynağı, içinde doğup serpildiği dönemin tarihsel koşulları, toplumsal dokusu ve İSLÂMİYETİN felsefesidir.(Hamitoğulları,1986b:136)” Özetle şunu söyleyebiliriz ahilik teşkilatlanması toplumsal hayatın gereklerini karşılamada siyasi otoritenin sağlanmasında, dini temelli ilkeleri hayatın tüm alanlarına

taşıyarak toplumsal bütünlüğü sağlamaya çalışmıştır.

1.4.2. Ahi, Nitelikli İnsan

Değişen zaman, dönüşen kültürler, ancak olgu olarak karşımızda varolan insan; yaşanan gelişmelerle beraber, prensipleriyle tüm zamanlarda, tüm toplumlarda din, dil, ırk farkı gözetmeksizin insanlığın ortak değerleri olan edep, insan onuruna saygı, adalet, sevgi, eşitlik gibi prensipleri ilke edinmiş olan ahilik teşkilatı genel geçer olan bu vasıflarla vasıflanmış bireyleri yetiştirmek, dolayısıyla toplumsal ilke ve prensiplere ahlaki, insani, evrensel değerleri yerleştirmeyi esas almıştır. Bu prensiplerden hareketle günümüze nitelikli insanın yaşamın tüm alanlarında nasıl var olabileceğini, geçmişteki yaşam örnekleriyle bireyden topluma değer katan bir zincir oluşturmuştur. “ Ahilikte insan-insan, insan-eşya, insan-tabiat ilişkilerinin ana eksenini, insanın dünya ve ahiret mutluluğuna bağlı olarak düzenlenmiştir.” (Düşkün,2012:211). Bu yaklaşım ile ahiler dünyevi yaşam için uhrevi yaşamın varlığını unutmamışlar hayat felsefesini bu inanç üzere temellendirmişler.

“İnsanlığın sadece dış görünüşüyle değil, ruh zenginliği ve iç temizliği ile gerçek kimliğini kazanacağına inanan ahiler, üyelerine verdikleri eğitimle bir yandan sosyo-kültürel ve ekonomik hayata derinlik ve zenginlik kazandırmakta, öte yandan da toplumda alan el olmaktan ziyade başkalarına, ihtiyaç sahiplerine yardım elini uzatan kimseler yetiştirmekteydiler.”(Hızlı,2011:38).

“Ahilik felsefesine göre tüm insanlar, eşya, tabiat ve dünya Allah'ın tüm insanlığa bahsettiği emanet konumundadır. Bu nedenle emek gücünün, tüketicinin kısaca insanın ve tabiatın sömürülmemesi, aralarında adalet ve denge ilkeleri korunarak bireysel ve toplumsal refah ve huzurun sağlanması esastır. Ahilikte insan, dayanışmacı bir ruh yapısına sahiptir. Birlik ve beraberlik içinde büyük hedeflere yürümek mantığına dayanır. Zengin ile fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, millet ile devlet yani toplumun bütün fert ve kurumları arasında iyi ilişkiler ve denge kurarak herkesin huzur içerisinde yaşaması amaçtır. Bu yüzden Ahilik, üretmeden tüketmeye, ihtiyaç fazlasını tüketmeye, haksız rekabete, güçlünün zayıfı sömürmesine, haksız kazanç sağlamaya, insanları kandırmaya kısaca, ahlaki olmayan her türlü davranışa karşıdır.” (Düşkün,2012:211).

“Ahilik genç ve enerjik kişileri, kendi bünyesine alıp, bir meslekte maharet edinmelerini, topluma kazandırılıp başıboş bırakılmamalarını sağlamış; gençlerin enerjilerini manevi önderler elinde toplumsal hayatın düzeni ve devamı için kanalize etmiştir.”(Solak,2009: 19). Gençler için sağlanan bu birliktelik birey ve toplum yararı gözetilen yönde desteklenmiş, olumlu yönde karşılık bulmuştur.

Erken 'e (1998:74-75) göre ahilik teşkilatlanması nihai hedef olarak dünya ve ahiret saadetine ulaşmayı hedeflemektedir. Bunu insanı mükemmelleştirme, çocuğu hayata hazırlama, sınırlarını bilme, başkalarının haklarına saygı gösterme ve mesleki kazanıma sahip olma şeklinde sıralamıştır. Ancak; doğru olma, emanet sahibi olma, hakka saygı gösterme, ibadet etme gibi prensipler benimsetilerek mükemmel insana ulaşılabilir.

Benimsenen bu etik değerlerin yanı sıra affetmesini bilmek, fenalığa karşı iyilikle mukabele etmek, incitmek, kendisini öncelemek yerine ihtiyacı olanı öncelemek ahi kültürünün insani değer ve vasıflara ne kadar önem verdiğinin bir göstergesidir.

Ahilik teşkilat yapısı ben kavramını biz kavramına dönüştürerek günümüz medeniyet anlayışının sağlamaya çalıştığı bütünlüğü yüzyıllar öncesinde yaşatmıştır. Kazancın ahlaktan sonra geldiği ve araç olduğu bu teşkilatlanmada esnaf fedakarca bir erdem ve fazilet örneği sergileyerek ticari paylaşım ile diğer esnaflardan da müşterilerin ticaret yapmasını sağlayarak, ben bugün satış yaptım. Siz komşumdan alın, çünkü o sifatah yapmadı diyerek fedakarlıkta insani değer olgusunun zirvesini yaşatıyordu. Daha fazla kazanç elde etme, rakipleri ekarte etme gibi düşüncenin yaygın olduğu bir ticari düzen yerine fedakârca bir yaklaşımla ‘öteki’ yi koruyan ve yücelten bir anlayışı benimseyerek öncülük etmişler.

“Nitekim Ahi eli, yüzü, gönlü, sofrası açık olan kişi olarak tanımlanmaktadır. Hatta Ahiliğe yeni katılacaklar yol töresine göre sınava çekilirken, kendilerine ilk olarak şu soru yöneltilmektedir:

- De bakalım, ahiliğin açığı kaçtır?
- Dörttür.
- Say gelsin!
- Eli, yüzü, gönlü, sofrası...

- Eli açıklıktan murat nedir?
- Cömert olmak, düşkünlere yardım etmektir.
- Yüzü açıklıktan murat nedir?
- Güler yüzlü olmaktır.
- Gönlü açıklıktan murat nedir?
- Hoşgörü ve kerem sahibi olmaktır.
- Sofrası açıklıktan murat nedir?
- Yoksullara yemek yedirmek, misafire ikramda bulunmaktır.” (Doğan,2006: 76).

Bundan da daha büyük bir erdem olarak kabul gören ahi ahlakındaki mal biriktirme anlayışı bizi günümüz kapitalizm çizgisinde hayretler içerisinde bırakmaktadır. Yani “Ahi'nin on sekiz dirhemden fazla birikmiş parasının bulunmaması şartı herkes için geçerli bir kural hâline gelmiştir. Ahilikteki bu fedakârlık hissini tohumu ise "ben" değil, "biz" duygusunun yerleşimidir.”(Doğan,2006: 76-77).

Ahilik iyiyi güzeli ön plana çıkardığı kadar ayıpları kusurları örtmeyi, güvenilir ve ahlaklı olmayı da bir erdem saymıştır. Erdemli olmanın bu yönlerini sayarken de;

- “1. Gözü kapalı olmalı; kimseye kötü bakmamalı ve kimsenin ayıbını görmemeli,
2. Dili bağlı olmalı: yani kimseye kötü söz söylememeli,
3. Beli bağlı olmalı: yani kimsenin ırzına, namusuna, haysiyet ve şerefine göz dikmemeli.” (Çağatay,1981:182) şeklinde sıralamıştır.

İnsan ilişkilerinin bireye atfettiği önemin en üst seviyeye çıkarılmaya çalışıldığı ahilik teşkilat prensiplerinde, doğruluk ve sadakat ön planda tutulmuştur. Ahinin meslekî ahlâkının dayandığı prensipleri Erken (1998:93) şu şekilde sıralamıştır.

- “Müşteriyi aldatmamak
- Malı överek yalan söylememek
- Hileli ölçüp tartmamak

- İhtikâr (karaborsacılık) yapmama
- Müşteriyi kızıştırmamak
- Alış-verişte iyi muamelede bulunmak
- Çalışanın sorumluluğunu bilmesi
- Çalışanın işinde dikkatli olması
- Çalışan ferdin işi savsaklamaması.”

“Ahi, vicdanını kendi üzerine gözcü koyan adamdır. Helâlinden kazanan, yerine ve yeterince harcayan, ölçü tartı ehli olan, yararlı şeyler üreten ve yardım edendir.”(Soykut,1971:89).

“Ahilik kurumunun ferdi yaklaşımları kadar bazı sosyal ve toplumsal yaklaşım ve projeleri de vardır. Genel ilkelerinde sadece fertler değil, aynı zamanda tepeden tırnağa toplum da kucaklanmakta ve şekillendirilmek istenmektedir. Söz konusu yaklaşıma göre;

1-Ahinin mutlaka bir işi olmalıdır. Bu nedenle ahilik doktrininde boş gezmek, aylak durmak ve avara bulunmak kesinlikle kabul edilemez.

2-Ahi üyeleri sürekli bir dayanışma felsefesi içinde bulunmaktadırlar. Ahi, geçiminden arta kalanı yoksullara ve işsizlere harcamak durumundadır,

3-Ahi teşkilatı aynı zamanda mal, emek ve sermaye piyasasının işleyişini de düzenlemektedirler,

4-Ahilik ilkelerinden bir diğeri de istikrardır. Bununla sanat hayatının iş ve meslek değiştirme noktasından daraltılmış her sanatın kendi içine kapatılmış olduğunu anlatmak istiyoruz.(Duran,1996).

“Bütün bunlar gösteriyor ki Ahilik, iyilik güzellik, çalışma, kazanma, başkalarına yardım destek, iyi insan yetiştirme fert ve toplumun her türlü dert sıkıntı ve ihtiyaçları ile meşgul olma; problem, sıkıntı, kriz ve zorlukları giderme hususlarını kendine görev bilmiştir. Yerliyi "himaye", yabancıyı "misafir" etme konularını kendisine şiar edinmiştir. Toplumda yaraların sarılmasında; kitlelerin ayakta durmasında; fertlerin

örnek ve önder bir kişilik kazanmasında; çalışmanın, ticaretin, refah ve saadetin yanı sıra diğerkâmlığı, başkaları için yaşama; "komşusu aç iken tok yatmama, kendisi için istediğini başkaları için de isteme" prensiplerini hayatta hâkim tutmayı gaye edinmiş bir teşkilattır.”(Kayseri,2002:30).

1.4.3. Örgütlü İnsan

Ahilik, resmi otoritenin baskısıyla değil tamamıyla halkın gereksinmelerini temin için halk tarafından kurulan bir sivil örgüttür.(Demir,1996:36)

“İyi bir sanatkâr olan ahiler, aynı zamanda siyasi güce de sahiptiler. Nitekim II. Murad döneminde Kadem Ahi ile Ahi Yunus'un önemli bir yeri vardı. Ankaralı ahiler ise Yıldırım Beyazıt devrinde nüfuzlu kimselerdi. Öyle ki, bunlar dükkân kapatmak ve silaha sarılmak suretiyle adeta grev yapmışlar ve 20 gün süren direnişleri sonunda haklarını elde etmişlerdi.”(Turan,1996: 45).

Merkezi otoriteye karşı kendi nüfuzunu kullanarak istediğini almak için siyasi anlamda bir örgütlenme yoluna da gittikleri görülmüştür. Asıl amaç bu tür bir örgütlenmeden öte merkezi otorite ile örtüşen gaye ve prensiplerini güçlü kılacak desteği sağlayarak Anadolu'da kalıcı kültür ve medeniyet inşa etmeye önyak olmaktı. Buradan hareketle Anadolu'daki yerleşik yapılara karşı güçlü olmak için aralarında kurdukları örgütlerle dayanışma güçlerini arttırarak, koydukları dini ahlâki ilkelerle ticaret vb. yapılanmalarda birleştirici, destekleyici güç unsuru hâline dönüşmüşlerdir. Bu örgütlenme yolunda işsizlik menedilmiş mutlaka bir uğraş temel gaye olarak benimsenmiştir. Sosyal hayatın genel çerçevede tamamını kapsayacak eğitimlerle sosyal, siyasal alanlarda bireyleri dolayısıyla toplumu zaviyelerde eğiterek örgütlemişlerdir.

Bu teşkilatlanma:

- “1. Fiilî (Sanatkâr, zenaatçi)
2. İlmî (Kültür, edep, sohbet)
3. Seyfi (Askerlik, eğitim)

“Ahi eğitiminin merkezi olan zaviyelerde görgü, bilgi ve İslâm edebi öğretilirdi. Çırak, kalfa, usta, sanatkâr, muallim, müderris, kadı, hoca, tüccar, bey ve sultanların katıldığı

bu sohbetlerde üç çeşit öğretim ve öğretici bulunurdu:

1.Kültür hocaları.

2.Zenâat ustaları.

3.Askeri eğitim, tatbikat ve tabiye hocaları.” (Çalışkan ve İkiz,2001: 12).

1.4.4. Üretim Ağı

“Ahiliğin günümüzde uygulanan teorilerden çok farklı bir ekonomi anlayışı vardır. Bunun doğal karşılanması da gerekir. Çünkü Ahilik ‘insan için ekonomi’ anlayışını uygularken günümüzün ekonomi teorilerinde insan, üretim araçlarından sadece biri konumuna düşürülmüştür.”(Ekinci,2008: 21).

Ahilik sistemi insanın ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla günümüz sistemlerinde insanın yerine metayı değerli kılan bir üretim yerine, insani değerleri merkeze alan, güvene dayalı, insana saygılı bir üretim metodu oluşturmuştur; kapitalist yapıların tam tersine pragmatist marjinal bir üretim yerine güvene dayalı insana saygılı, doğru ve dürüst olmayı ilke edinmiş bir sistemle toplumsal döngüyü erdemli bir şekilde çalıştırmayı gaye edinmiştir. Buna istinaden “Ahilik iki ayağı olan bir sistemdir. Bunlardan birincisi dürüstlük, güvenilirlik, çalışkanlık gibi ahlaki erdemler; ikincisi ise iş tutma, sanat meslek sahibi olma ve üretkenlik gibi atılcı ruhtur. Ahilik, “imanın ilimle beslenmesi ve çalışma ile şekillenmesi’ dir.” (Ekinci,2008:161). Ahilik sisteminde insan için üretmek asıl gaye olmuştur. Yani insana ait olan değerler unutulmadan insana rağmen değil insan için üretmeyi hedeflemiştir. Bu çerçeveyi belirleyen asli unsur İslam inancının hayatın tüm alanlarında belirleyici kıstas olarak ortaya konmasıdır. Bu bağlamda “ ahilik materyalist dünya görüşünü reddeden, dünya ve ahireti birlikte düşünen bir felsefeye sahiptir. ...Para kazanmayı gaye haline getirmek Ahilik düşüncesine terstir. Çünkü vasıta olan para, gaye haline gelirse gaye olan ahlaki değerler de vasıta haline gelir ki, bu son derece ahlâksız bir dünya görünüşünün temeli olur.” (Poyraz,1996:143).

İş ahlakı ve iktisadi anlayış Ahilikte; “sanatkârların işleriyle bütünleşmelerini sağlayan, işine kendi ruhunu yansıttığı çalışma şartlarını rekabet olarak daha fazla mal üretme şeklinde değil daha mükemmel eser yapma olarak ortaya çıkmıştır.”(Şimşek,2002:180)

Malların üretiminde kullanılan standart tüketiciyi koruduğu gibi üreticinin de hakkaniyet ölçüsünü gözetmesi sağlanırdı. Bu doğrultuda bir fiyat tesbiti yapılarak piyasa denetime tabi tutulurdu. “Meselâ, bir ayakkabı alan insan, ödediği fiyata göre bunu ne kadar zaman giyebileceğini bilirdi, ayakkabı belirtilen zamandan önce kullanılamaz hâle gelirse aldığı sanatkâra götürerek parasını geri alırdı. Standartlar ve narh konulmakla kifayet edilmemekte ve uygulama devamlı bir gözetim altında bulundurulmakta idi. Bunlara uymayanlar kendilerine ders, etrafa ibret olacak şekilde cezalandırılırdı.”(Ekinci,2008:137-138).

Ahilikte üretim belirlenmiş standartlara göre yapılmakta idi. Bunun dışına çıkmak kabul edilebilir bir durum değildi. Böyle bir davranış ahlaki ve vicdani yoksunluğa yorumlanır, bu yola tevessül eden tüccar yolsuz ilan edilirdi. Yolsuz ilan edilmek gayri ahlaki bir davranış olarak kabul görülür ve ceza gerektirir idi. “Yolsuz ilan edilen kişi, sanatı için gerekli olan hammaddeyi piyasadan alamaz, kimse ona mal satmaz, imal ettiği ürünü piyasaya süremezdi. Kahvelerde kabul edilmez, toplantı yerlerine giremez, kısacası herkes onunla irtibatını keser, kişi bir nevi sosyal tecride tâbi tutulurdu.” (Kahvecioğlu ve Çetinkaya, 2011:519)

Belirli kıstaslara bağlı olarak yapılan üretimde usulsüzlük yapanlar mutlaka cezalandırılırdı. “Meslek adap ve erkânının yitirilmesine sebep olacak şekilde üretimin geliştirilmesi ve fazla kâr sağlama gayelerine itibar edilmezdi. Ahilikteki ahlak ve iktisat anlayışı sanatkârların işleri ile bütünleşmesini sağlayarak işin zevk olduğu çalışma şartlarını meydana getirmiş; bunun sonucu olarak, üretilen eşya sanatkâr için iktisadî değerinin üzerinde bir mana taşımıştır.” (Şimşek,2002:133-134).

Ahi teşkilat prensiplerinde belirlenen standartların dışında ürün üretimi yasaklanmıştır. “Tüketici istek ve ihtiyaçlarına göre belirlenmiş bir üretim söz konusudur. İhtiyaçların sürekli kamçılanarak tüketimin çoğalmasına ve israfa karşı olan Ahi birlikleri, bunu sağlamak için gerektiğinde üretim sınırlamalarına gitmişlerdir.” (Kahvecioğlu ve Çetinkaya, 2011:519).

Ahilik sisteminde tüketicinin korunması ile alakalı tedbirler ve uygulamaları Demir (1996) şöyle sıralamıştır:

- Ruhsat ve ceza verme, meslekten ihraç.

- Şed kuşanarak mesleğinde bir üst kademeye terfi eden ustaya işyeri açma izni, aynı iş kolunda çalışacak esnaf adedini tespit etme.
- Yeni bir mamul imal edene patent hakkını verme.
- Standartlara aykırı mal üretene, önce ikaz ve nasihatle bulunma devam ederse dükkânını kapatma ve meslekten ihraç etme (pabucu dama atma geleneği).
- Üreticilerin birbirlerinin sahasına girmesine mani olma.
- İzinsiz çırak çalıştırma ve onun yetişmesini engelleme.
- Çırak ve kalfaların izinsiz olarak başka işverenin yanına girmesini önleme (bonservis sistemi), ücretleri belirleme.
- Çalışma zamanları, işçinin kapasitesine göre sınırlandırma, aşırı yorgunluk, karanlıkta çalıştırmama (karanlığa kalan mal imalinde, kalitesinin düşeceği varsayılmış).
- İmalatta, kalite ve evsafa (şekil, ebat) standartlara uyma.
- Kaliteli, bol, ucuz üretim ahilik sisteminin iktisadi tezi olmuştur.
- Fiyat tespiti ve denetimin yapılması (genelde kar oranı % 10'dur). Kâr, maliyet üzerinden hesap edilir.
- Üreticiye faizli kredi değil, öz sermayesini artırmayı teşvik, esnaf sandıkları veya orta sandığından faizsiz kredi.
- Ham madde temininde, bizzat ahi birliklerinin toptan mal alarak ucuz fiyatla üyelerine kıdem, sırasına göre dağıtma (tevzi).
- Esnaf arasına karışan kabiliyetsiz ve kötü kişileri dışlama.
- Satılan malların, belli bir süre içerisinde kalite ve evsaf yönünden, tecrübe ve kontrol süresi tanıma (2 gün-1 hafta).
- Üreticiden tüketiciye aracısız mal sattırma.
- Sahtekârlığı, karaborsacılığı, tekelciliği önleme.

- Zaruret olmadıkça esnafın, iş ve mesleğini değiştirmemesi.
- İşçilerin iş yeri değiştirmesini önleyici tedbirler, işçi devri probleminin önüne geçmek için işçilerin iş yerine bağlanması, maddi, fiziki ve sosyal tedbirler alınması.
- Sanatkârlara yeteneklerine uygun sadece bir sanat dalıyla meşgul olması (ihtisaslaşma) teşvik edilirdi. Her ahinin sabırla çalışarak sanatında mesleğinin zirvesine ulaşmak için gayret göstermesi, ürün kalitesinin' kusursuz olmasını sağlamıştır
- Çıracak, kalfa, usta ve işyeri sahibi dahil, ürün kalitesinden müştereken sorumludur.
- Ürün, üzerine konulan çentik veya özel bir işaretle belirlenmiş (marka tescili), hem kalite garantisi hem de ürünün imal edildiği yer belirtilmiştir.
- Her usta yetiştirmekle sorumlu olduğu kalfa ve çırağına mesleğın en ince ayrıntılarını ve sırlarını öğretmekle yükümlüdür.
- Usta kalfa ve çırakları arasındaki münasebet, baba oğul mesafesinde, samimi ve yakındır.

“Kendi sanat kolunun, diyelim ki pabuççular esnafını ve imal ettikleri malları kontrol eden bir Yiğitbaşı (Kâhya'dan sonra gelen kişi), şayet pabuçların kalitesine hile karıştırıldığını anlarsa istenilen özellikleri taşımayan bu mallara derhal el koyar ve bunları ihtiyar heyeti kararıyla dam" denilen rutubetli bir dehlize attırır. Bu mallar orada çürümeye terk edilir. Bu arada, kalitesiz malları imal eden ustanın Loncadaki siciline de 'harif' tabiri işlenir. 'Harif' ise hakikati tahrif ettiren (bozduran), doğruyu tahrif eden (bozan), eğrilten, iyi, temiz ve sağlamın yerine adilerini yutturmaya çalışan kimse anlamına gelmektedir.

Böyle bir olayı duyan esnaf arasında da şu sözler duyulmaktadır:

- Yahu, haberin var mı? Hasan Usta'nın pabuçları dama atılmış?

Yaaa, Allah Allah, demek o da harif çıktı. Cenab-ı Allah bizleri doğruluktan

ayırmasın. Biz buranın gediklisiyiz. Şerefimiz, itibarımız var. Yazık etmiş..."(Doğan,2006:180-181).

Günümüzde ise standardizasyonun amaçlarına bakacak olursak;

“1. Üretimde ve malların değişiminde iş gücü, malzeme ve güç kaynakları gibi faktörlerden en üst düzeyde yarar sağlamak,

2. Üstün kalitede mal ve hizmet üretimi sağlayarak, tüketici çıkarlarını gözetmeyi benimsetmek,

3. insan hayatını, sağlık ve güvenliğini korumak için gerekli tedbirleri almak,

4.Toplumda tüm ilgili tarafların, birbirleri ile olan bilgi alış-verişini ve anlaşmalarını kolaylaştırıcı tedbirleri almak. (Şimşek,2002:137)”

“Standardizasyonun amaçlarına dikkat edilirse bunların tümünün Ahi loncaları tarafından gerçekleştirildiğini görürüz:

- Üretime en üst düzeyde yer sağlamak,
- Mal ve hizmet üretimini üstün kalitede sağlamak,
- İnsan hayatını, özellikle tüketim açısından korumak,
- Toplumdaki tüm üreticilerin bilgi alış-verişlerini kolaylaştırmak,
- Toplumunu, sağlıklı bir ekonomik yaşamın örgütü halinde geliştirmek,

Umut ettiğimiz bu üretim standardı ve modeli yüzyıllar öncesinde Anadolu’da ahiler gerçekleştirmiştir. “Kaliteyi, serbest rekabet mekanizmasının çarklarına ezdirmemiş, buna fırsat vermemiştir. Serbest rekabet, müşteri, arz olayları ne kadar kutsalsa, kalite de o derece önemli ve vazgeçilmez bir iktisadi temeldir. ‘Kullanıma uygunluk’ ilkesini bu bağlamda gerçekleştiren ilk iktisadî örgüt Ahilik’tir.”(Şimşek,2002:138).

Görülüyor ki, halk olsun, esnaf, meslek, sanat erbabı olsun herkes kendisini güven içerisinde hisseder; geleceğinden endişe etmez, kimsenin boyunduruğu altına girmez, kişiliğinden, onur ve vakarından hiçbir şey kaybetmezdi. Bu sayede aşırı hırsla kapılmaz, kanaatten ayrılmaz; sağlam, kaliteli mal imal eder; müşterisini “**Veli-i nimet**”

olarak bilirdi. Allah'ın her zaman her yerde görüp, işitip bildiğine inandığı için hile, bozuk, çürük, adi, üretim ve imalat ta tenezzül etmezdi. Kaliteli mal üretimine dikkat ederdi. Kalitesiz üretimi hiçbir zaman yapmazdı. Yaptığı zamanda üretim hatasının hemen ortaya çıkacağını bildirdi (Kayseri,2002: 34).

BÖLÜM 2: SOSYAL HİZMET AÇISINDAN AHİLİĞİN ANALİZİ

2.1. Ahilik Sosyal Hizmet İlişkisi

Ahilik teşkilatı bütünleştirici ve koruyucu yönüyle sosyal hayatı düzenlemedeki rolü çok etkin bir yapılanmadır. Amacı bireyi ve toplumu korumak olan bu yapı Anadolu'daki siyasal yapıya bağlı olarak politik yönüyle de otorite olmayı başarmıştır. Yani Anadolu'nun İslamlaşmasında, kültürel değerlerin yerleşmesinde koordinasyon görevi gören bir sosyo-kültürel yapılanma vazifesini üstlenmiş bir kurum konumundadır. Bu gaye ile Anadolu'da temel toplumsal yapılanmalara kaynaklık ederek onları güçlü kılmıştır. Ahilik teşkilatlanması günümüz toplumlarında problemlere kaynaklık eden, toplumsal bütünlüğü bozan, sosyal dışlanmayı iyi analiz ederek bireyselleşen marjinal bireyler yerine toplumla beraber değerli olan bireyi ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla bireyi topluma ezdirmeyen ama toplumu hukuk ahlak erdem ölçütleriyle görebilen ve destekleyen bireyler yetiştirmiştir. Bu ölçütlerle beraber bireyi zor yaşam koşullarıyla değil aksine adil paylaşım ölçüsüyle, insana rağmen değil insan için meta ve üretim ölçüsüyle ahlaklandırarak toplumsal dışlanmanın karşısında durarak işsizlere iş sağlama, çalışamayacak durumda olanlara destek vermenin yanı sıra verdiği eğitimlerle bireyleri meslek sahibi yaparak toplumsal bütünleşmeye destek sağlamıştır. Bu gerekçelerden hareketle ahiliği günümüz sosyal hizmetleri ile ilişkilendirmek mümkündür. Çünkü sosyal hizmetler; “ kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü ” (SHÇEK,2011:60) olduğunu görmekteyiz. Bundan dolayı sosyal hizmetteki amaç ile ahilik teşkilatlanmasının amacı hayat standartlarını yükseltmeyi aynı zamanda bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayarak toplumsal bütünlüğü sağlamayı hedeflemektir diyebiliriz. Ahilikte olduğu gibi “Sosyal çalışma varoluşu gereği insani bir etkinliktir.” (Şeker, 2009:13).

Ahilik, prensipleri itibariyle odak noktası olarak mutlu bireyleri dolayısıyla mutlu bir toplumu, bütünleşen bir toplumu oluşturmaya çalışmıştır. Yani “ yaşamak için yaşatmak gerektiğine inanılan Ahilikte bireyin rahatsızlığı toplumun rahatsızlığı

anlamına geliyordu. Komşusunu gözetmemenin suç sayıldığı bu düşünce sisteminde, sosyal adalet ve dayanışmanın önemli yeri vardır.”(Ekinci,2008:142).

Sosyal dayanışmaya, mesleki yapılanmaya, sosyal güvenliğe bu denli katkısı olan bir yapı elbette sosyal hizmet disiplinine de rehber olmalıdır. Çünkü “Sosyal hizmet ilkeleri, sosyal hizmet uygulamalarında esas alınan insan merkezli temel değerlere dayanmaktadır. Bunun bir yansıması olarak insanın, hem bir hak sahibi, hem de sosyal boyutuyla sorumlu bir varlık olduğu yaklaşımı benimsenmektedir.” (Seyyar, 2015:19).

“ Bununla birlikte özellikle tarihî arka plân dikkate alındığında sosyal hizmetin, değişik dinî, felsefî, hümanist (insancıl) ve demokratik ideal ve değerlerden esinlenerek ortaya çıktığını ve günümüzde birçok sosyal hizmet ekolünün bulunduğunu söyleyebiliriz. Her insanın eşitliğine, değerine ve haysiyetine saygıya dayanan modern sosyal hizmet mesleği, demokratik sosyal devletlerin sosyal politika kapsamındaki en önemli araçlarından birisidir.” (Sargutan, 2006:207).

2.1.1. Sosyal Hizmet Açısından Ahilik

Selçuklulardan Osmanlıya toplumsal dinamiğin temelinde yer alan ahilik teşkilatı sosyal adalet ilkesinden hareketle ortaya koyduğu ilke ve prensiplerle toplumsal barışın anahtarı rolünü elinde tutmuş, buna bağlı olarak insan onuru için adalet anlayışı ile günümüz toplumlarına uygulamaları ile rehberlik etmiştir. Gençlerin sosyal hayata katılımı, meslek edinimi ile beraber insanı mükemmelleştirerek bireyin hayata hazırlanmasına rehberlik ederek adabı muaşeret vb. eğitimlerle kişilik gelişimi eğitime bireyler için değer katmış, dolayısıyla toplumsal bütünlüğü de pekiştirmiştir. Bu yapılanmanın kurduğu vakıf ve hayır kurumları Anadolu’da sosyal bütünleşmeyi sağlayarak dışlanmanın karşısında durarak sosyal dayanışma, kardeşlik, adalet ve güven ortamını inşa ederek günümüz sosyal hizmet yapılanması için rehber alınması gereken bir yapılanma olmuştur. Çünkü ahilik prensipleriyle sosyal hizmet çalışmalarındaki gayeler ile örtüşmektedir.

Bu bağlamda sosyal hizmet mesleğinin ana ilkelerini Yolcuoğlu (2012:109-110) şöyle sıralamıştır:

- “Marjinalize olmuş, sosyal olarak dışlanmış, incinebilir durumda olan İnsanların ve risk gruplarının sosyal alana dâhil edilmelerini kolaylaştırmak.

- Toplumdaki engeller, eşitsizlikler ve adaletsizliklere meydan okumak.
- Birey, aile, grup ve topluluklara iyilik hallerini ve sorun çözme kapasitelerini artırmalarında yardımcı olmak ve onları harekete geçirmek.
- Uygun yerel, ulusal, bölgesel ve/veya uluslararası sorunlar bakımından insanları savunuculuk faaliyetleri için teşvik etmek.
- Mesleğin etik ilkeleriyle uyumlu olan politika formülasyonları ve politikaların hedeflenen uygulamalarını insanlar için ve/veya onlarla beraber savunmak.
- İnsanların marjinal, mağdur ve incinebilir durumda kalmalarını sağlayan yapısal koşullardaki değişimleri insanlar için ve/veya onlarla beraber savunmak.
- Kendi kendilerine bunu başaramayacak durumdaki insanların, örneğin kabul görmüş ve etik olarak benimsenmiş yasalar çerçevesinde bakıma muhtaç çocuklar ve zihinsel hastalık veya gerileme yaşamış kişilerin korunması için çalışmak.”

Yukarıda sayılan sosyal hizmet genel ilkeleri ile ahiliğin ilkelerinin birbiri ile ne kadar örtüştüğünün göstergesi olarak Niray (2002:10) şöyle bir gruplandırma yapmıştır:

- “ Kendi ihtiyacı varken başkalarına vermek,
- Öfkelenince yumuşak davranmak,
- Yenici iken yenileni affetmek,
- El emeğini, çalışmayı kutsal bir yaşama ilkesi haline getirmek,
- Bütün insanlara karşı sevgi ve yardım duygusu taşımak ve bunu hayata geçirmek, uygulamak,
- Kardeşlik dayanışması içinde, askerleri, yöneticileri, emekçileri, esnafı birleştirmek ve böylece devleti güçlü kılmak,
- Halkçı ve milliyetçi bir düzen içinde; egemen, sömürücü güçlere karşı çalışan her kesimden halkın çıkarlarını savunmak,
- Yabancıları ağırlamak, suçlu-suçsuz, Hıristiyan, Müslüman kim olursa olsun

kendine sığınanlara sanat-zanaat öğretmek.”

Anadolu’da sosyal kültürel siyasal hayatın yapılanmasında fonksiyonel olan ahilik kurumu sosyal bütünlüğü sağlamak adına uzlaşıcı, destekleyici fonksiyonlarıyla bireysel ve toplumsal yapılanmada konsensüsü sağlamıştır. Yani fakiri gözeterek dezavantajlı konuma düşmeye müsaade etmemiş inanç bağlarından aldığı destekle sosyal adalet ve ahlak ilkeleri ile düzen sağlamıştır.

Bu amaca binaen Ahiler, toplumsal dayanışmayı önemseyerek; “Zengin ile fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, millet ile devlet, kısaca toplumun bütün fert ve kurumları arasında iyi münasebetler kurarak herkesin huzur içinde yaşamasını sağlamak, Ahi birliklerinin başta gelen amacı olmuştur.” (Ekinci,2008:76).

“ Ahilik kültürü ticarete amacın insan olduğu gibi, özünde de güven kazanmanın bulunduğu bizlere yüzlerce yıl öncesinden göstermiştir. Zira güven dostluk, dost kazanabilmek demektir. Dost ise karşılıklı, sürekli ve candan ilişkiler ağının oluşumunda yer alan, ona taraf olan birey anlamına gelir. Dostlukta menfaat değil, doğruluk ve samimiyet esastır.” (Doğan,2006:109).

Ayrıca ahilik dışı dönük yapılanmaya destek sağlamanın yanısıra kendi iç dinamiğini sağlamada da etkinliğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda “ Ahî birliklerinde ‘dâhililer ve hariciler’ olmak üzere iki tip üye bulunurdu. Bilfiil çalışan yamaklar, çıraklar, kalfalar ve ustalar teşkilatın ‘dâhili’ üyelerini meydana getirirlerdi.

Teşkilat üyesi iken herhangi, bir sebeple fiilen çalışamayacak duruma gelenlere ise "harici" üyeler denirdi. Bunlar üç gruba ayrılırdı:

° Emekliler: Çalışamayacak kadar yaşlanmış ve maddî durumları iyi olan ustalardır. Dükkânları kalfaları tarafından idare edilir. Ancak, sermayeleri kendilerine aittir. Emekliler esnaf sandığından yardım görmezlerdi.

• Güçsüzler: Çalışamayacak kadar yaşlı oldukları hâlde maddî durumları iyi olmayan ustalardır. Gençliğinde çalışmış ancak ihtiyarlığında güç duruma düşmüş olan bu insanlar teşkilat tarafından sahihsiz bırakılmaz ve bunlara imkânlar ölçüsünde esnaf sandığından yardım yapılırdı.

• Sakatlar ve hastalar: Teşkilatın "dâhili" üyesi iken, herhangi bir sakatlık geçiren

veya deva bulmaz bir hastalığa yakalandığı için çalışamayacak durumda olanlardır. Teşkilat, sakat ve hastalarını da yalnız bırakmaz, imkânlar ölçüsünde bu üyelere esnaf sandığından yardım yapılırdı. Ayrıca esnafın usta ve kalfaları da bu üyelere çeşitli yardımlarda bulunurlardı.” (Ekinci,2008:84-85).

2.1.2. Ahilik Açısından Sosyal Hizmet

Anadolu’daki sosyal düzeni koordine etmede etkin olan ahilik teşkilatı oluşturduğu ilkelerle bireyi topluma, toplumu da bireye ezdirmeyerek toplumsal bir bütünlüğü sağlamıştır. Erken’ in (1998) deyimiyle “Ahiler kendilerini kontrol ederek toplum düzeninin korunmasına yardımcı olmuşlardır. Türk toplumunun geçmiş olduğu zor zamanlarında, sosyal ahenk ve dayanışma Ahilikle sağlanmıştır.” Buna bağlı olarak, “Ahilik çatışmacı değil uzlaşmacı ve dayanışmacı bir ruh yapısına sahip olduğu için zengin ile fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, toplum ile devlet arasında iyi münasebetler kurmayı amaçlamıştır.” (Doğuş,2011:236). Ahilik sosyal sorumluluk esaslarını geliştirici prensipleriyle insanı kâmil tabirine uyumlu bireylerle vicdani ve ahlaki muhasebesini yapan kendi kendisini denetleyebilen bireyler oluşturmuştur.

"Ahî, vicdanının kendi üzerine gözcü koyan adamdır. Helalinden kazanan, yerine ve yeterince harcayan, ölçü tartı ehli olan, yararlı şeyler üreten ve yardım edendir.

Kalbi Allah'a, kapısı yetmiş iki millete açık olan, mürüvvet ve merhamet üzere olup cömertliği esas alan, ahlakı ana sermaye edinip akıl yolunda yürüyen, ilim isteyen ve ilmiyle amel edip yararlı çalışmayı elden bırakmayan kişiler Ahilerdir.” (Ekinci,2008:33).

“Ahilik düşüncesinde; ben, benim kelimelerine pek fazla yer verilmediği gibi maddiyata dönük çalışmalarda önce karşısındaki kişi ön düzleme tutulurdu. Yani Özgecilik (Diğergamlık) tutumu hâkimdi. İktisadi düzenlemelerin amacı, toplumda mutluluğun sağlanmasına yönelikti.”(Demir, 2003:45).

“İnsan olsun hayvan olsun, tabiat olsun çevresindeki her şeye karşı hassas, saygılı, merhametli olma kuralı bir ahi için ana kurallardandır. Dolayısıyla evresindekilerini inciten korkutan, acıtan, kirleten, yok eden, onlara zarar verip, çirkin davranışlarda bulunan kişilerin fütüvvete layık görülmesi mümkün değildir.

Çünkü halkın zararı, Hakk'ın hiç sevmediği işlerdendir, halkın, tabiatın, çevrenin zararına sebep olanların ise halk ve hak tarafından hoş karşılanması düşünülemez. Bütün bunlara son derece değer veren ahilik, toplumdaki zararlı insanları ıslah etme, içinde buldukları fena duygu ve düşüncelerinden kurtulmaları için böyle bir ambargo uygulamıştır.” (Kayseri,2002:32)

Ahilikte yapılan çalışmalar aslında bize gelenekten geleceğe örnek teşkil eden kapsayıcı bir sosyal hizmet anlayışının var olduğunu göstermektedir. Çünkü sosyal hizmetlerin aşağıda sayılmış olan görev alanları ile ahiliğin aynı amaca hizmet ettiğini Seyyar ve Özdemir (2008:55-56) şöyle sıralamıştır.

- Bireylerin yaşadıkları sosyal ortamda aktif olabilmeleri için maddî ve psiko-sosyal yönden desteklenmesi.
- Bireylerin karşılaştıkları olumsuzlukları yenebilme becerilerini geliştirerek, inisiyatif sahibi olmaları yönünde örgütsel destekle bulunmak, gruplar oluşturmak.
- Sosyal çevreyi bilinçlendirerek, sosyal sorumluluk şuurunu yaygınlaştırmak,
- İhtiyaca cevap verebilecek sosyal hizmet alanlarını artırarak kaliteli hizmet sunabilme becerisi geliştirme ve bu doğrultuda, denetimin sağlanması ile ilgili kanunî çerçeve oluşturmak.
- Sosyal hizmetlerin diğer ilgili alanlarla işbirliğini geliştirerek “Sivil toplum örgütlerinin ve gönüllülerin sosyal faaliyetlerinin desteklenmesi yönünde siyasî, kültürel ve kanunî destek” sağlamak.

Bu faaliyet alanları ile ahilikte varolan kanaat etme, dayanışma içinde olma, bireyi eğitme, gençlere destek verme, meslek edindirme ile birlikte sosyal güvenliği sağlama geçmişin sosyal hizmeti olan ahiliğin çok daha etkin ve kapsayıcı olduğunun göstergesidir. Çünkü bireyi eğiterek vasıflı bireyler yetiştirme önceliğine önem verilmiş, çalışmama ayıplanmış dolayısıyla insan için üretim teşvik edilmiştir. İslami yaşantıyla desteklenen toplumsal ahlak, dayanışma ve güven ortamı ile pekiştirilerek bireyler psiko-sosyal açıdan desteklenmiştir.

Bununla birlikte “sağlıkla ilgili ilk kurumlar, hemen her şehirde kurulan darüşşifa,

darüssıhha, şifahane, bimaristan, vb. yapılar vakıfların desteğiyle devlete yük olmadan faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu kurumlarda hekimler, cerrahlar, eczacılar görev alıyolar ve tedavi ücretsiz gerçekleştiriliyordu. Darüşşifalar, vakfiyelerinde belirtilen kurallar çerçevesinde faaliyetlerini sürdürüyorlardı. Birer tedavi kurumları olmalarının yanında, darüşşifalarda usta-çırak ilişkisi içinde tıp eğitimi de veriliyor ve hekim yetiştiriliyordu. Burada eğitim görenler, hocalarından icazet alıyorlardı. Darüşşifalarda, bazen gezici ekipler oluşturularak, buraya gelemeyen hastalara da ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin Kütahya'da Germiyanoglu Yakup Çelebi'ye ait bir vakfiyede;

“Ve dahi anda kim ki hasta olan olursa ona hekim götüreler, ilaç ettireler ve hekim hakkın vereler ve anda ölen olursa kefen ala, ahsen kılalar.” ifadesi yer almaktadır. Ayrıca hastalardan yatak, iase ve ilaç parası alınmadığı, fakir olan hastalara darüşşifadan ayrılırlarken bir kat elbise ve bir aylık masraflarını karşılayacak kadar para yardımında bulunduğu kaynaklarda belirtilmektedir.”(Santur, 2011:931).

“Sosyal dayanışmanın mükemmel örneklerinden birini teşkil eden Ahilik teşkilâtının, insanlar arasındaki sevgi, kardeşlik ve karşılık beklemeksizin başkalarına da hizmet verebilme duygularının, sözde kalmayıp uygulamada da örnekleri görülen birer müessese oldukları anlaşılmaktadır.” (Şeker,2001:88).

Gökbel (2007) “sosyal hayatı düzenleme yönüyle Ahiliği sosyal ve ekonomik olmak üzere iki başlık halinde ele almıştır. Sosyal işlevsel yönüyle eğitim, çalışma ilişkilerini düzenleme, sosyal güvenlik, sosyal hizmet, tüketiciyi koruma şeklinde ele almıştır. Eğitsel yönüyle bireylere mesleki ve ahlaki eğitim vererek çalışma hayatına destek olmuş ilişkileri düzenlemiştir. Bununla birlikte oluşturduğu orta sandığı düzenlemesi ile güçsüz ve muhtaçlara yardım ederek sosyal politika önlemlerine destek olmuştur. Ayrıca ahi zaviyeleri dezavantajlı konumda olanlara destek sağlama merkezi işlevini yerine getirmiş bu yönüyle yolda kalmışların, şehre gelen yabancıların ve kimsesizlerin yardımına koşan günümüzdeki ‘sosyal yardım kuruluşları’ işlevini görmüş, o günkü ifadesiyle ‘ayende ve revende’ hizmeti vermiştir. İbn-i Batuta seyahatnamesi’nde Sivas'a gelişini anlatırken Ahiliğin sosyal hizmet işlevinden detaylı olarak bahsetmiştir:

Şehre yaklaştığımız zaman, bizi Ahi Bıçakçı Ahmet'in adamları karşıladı. Bunlar, kimi yaya, kimi atlı bir gruptu. Onlardan sonra Ahi Çelebi'nin

adamları karşıya çıkmışlardı. Bu zat, ahilerin ileri gelenlerinden olup, rütbece Ahi Bıçakçı'dan üstündür. Bunlar, kendilerine misafir olmamı istedilerse de, ilk gelenler öncelik almış bulduklarından bu isteğin yerine getirilmesi mümkün olmadı. Hep beraber şehre girdik. Şehre gelince, öteki ahî zaviyelerinde olduğu gibi, yatacak yerimizi, yiyeceklerimizi ve yıkanmak üzere hamam hazırladılar. Burada en güzel şekilde ağırlanarak üç gün kaldık. Daha sonra Sultan'ın Anadolu şehirlerindeki naibi olan Alaaddın Eratna'nın sarayına gittik (...). Görüşme sonrasında Eratna "Benim misafirim olacaksınız" dedi. Ahi Çelebi, bunun üzerine "Daha bizim zaviyeye misafir olmadılar, şimdi bize gelsinler" deyince sözü edilen zaviyeye geçtik. Orada hem Bey'in hem de ahilerin konuğu olarak altı gün kaldık."

Bunun yanısıra fonksiyonel bir ekonomik anlayış ile tüketiciyi korumuş, garanti kapsamında ürün satışı ile tüketiciyi korumuş, koymuş olduğu piyasa fiyat sınırlaması ile yani 'narh' ile fiyat belirleyicisi olmuştur. Bu sınırlama ile üretici mağdur gibi görünse de ucuz hammadde temini ile üretici ile tüketiciye hayatın bir dayanışma olduğunu yansıtmıştır.

2.2. Sosyal Hizmet Teorisi Açısından Ahilik

Sosyal hizmet teorileri için temel nokta, insan davranışlarıdır. Çok yönlü bir varlık olan insanı sadece somut verilerle ortaya koymak mümkün olmadığı için bireyin etkileşim içinde olduğu tüm unsurları irdelemek gerekir. Bireyi biyo-psiko-sosyal bir varlık olması hasebiyle sadece maddi unsurlarla analiz yapabilmek yeterli bir ölçüt değildir. Sosyal hizmeti anlamlandırmak ve bireyi anlamak için etkileşim içerisinde bulunan tüm kültürel, sosyal, biyolojik ve psikolojik teorilerden destek alınmalıdır. Bu yönüyle insanın karşılaştığı sorunları tespit ve çözme yöntemlerini kullanarak metodolojik bir düzene koymalıyız. Metodolojik sıralamaya göre "Sosyal çalışmanın üç ana metodu vardır. Bunlar birey, grup ve toplumdur. Diğer ifade ile **mikro, mezzo, makro** uygulama metotlarıdır. Sosyal çalışmada yöntem de bu üç ana uygulama çatısı altında yer alan model ya da sağaltımlardır.(Güdek, 2012:105)

Buna istinaden Seyyar (2015:15-16) " Modern sosyal hizmet bilimi ve mesleği, pozitivist bir yaklaşımla sosyal varlık olarak insanın analizi ile işe başlamakta ve üç ana problem üzerinde odaklanmaktadır:

1. İnsan ve Çevresi (person in environment):Bu yaklaşım doğrultusunda, bireyin sosyal çevre içerisindeki uyumsuz davranışları araştırılmaktadır. Kaynakları ve sebepleri bulunduğu bunların giderilmesi için, profesyonel sosyal hizmet elemanları aracılığıyla çabalar gösterilmektedir.

2.Toplumsal Yapıdaki Aksaklıklar: Bireyin asosyal davranışlarının sebebi, genelde normal olmayan toplumsal yapıda ve sosyal çevrede görülmektedir. Dolayısıyla iyi bir bireyin yetiştirilmesi, sosyal yapının düzeltilmesi ile mümkündür.

3.Sosyal Risklerin Varlığı: Birey, aile, grup, topluluk ve toplumların esenlik ve mutluluklarını engelleyen sosyo-ekonomik riskler, sosyal barışı da tehdit ettikleri için, ortadan kaldırılması gereken tehditlerdir.”

Yukarıda sayılan gruplandırılmış problemler ve etki alanları bize bir metodoloji çizmektedir. Yani birey-grup-toplum ilişkisi içerisinde bir yol bulmaya götürmektedir.

Ahilikte ahlak temelli bir eğitim ile yukarıda sözü edilen çevre, sosyal yapı ve sosyal risklerdeki aksamaları gidermek için çeşitli metotlar uygulanmıştır. Yücel (1999;315) bu tasnifi şu şekilde ele almıştır.

*“Bunlardan biri **tedriç metodu** denilen tümevarımdır. Tedriç metodu ile verilen bilgiler, basitten karmaşığa, kolaydan zora, azdan çoğa doğru parça parça verilmiştir. Ahi ocaklarına giren kişiler başta en basit bilgilen öğrenirler, basit işlerden başlarlardı. Tedriç metodu hem teorik hem de pratikte uygulanmıştır. Diğer bir metot da **soru cevap** metodudur. Muhatabın dikkatini konu üzerinde yoğunlaştırmak, bilgisini ölçmek, eksiğini tespit ve tamamlamak maksadıyla uygulanmıştır. **Örnek olma metodu** ise daha çok insan davranışlarında ve davranışları olgunlaştırmada takip edilmiştir. Hz. Muhammed (sav) ölçü alınarak dört halife ve Ahi pirlilerinin davranışları benimsetilmeye çalışılmıştır. Bu da başlangıçta taklit etme ve derece edinme yoluyla kazanılan davranışlar şeklinde meyvesini vermiştir. **Nasihat etme metodu**, kötü olarak görülen bir hatanın düzeltilmesi gerektiğini belirtmek için kullanılmıştır. **Telkin metodu** ise iknaya dayanır ve bir davranışın ne kadar tekrar edilirse o derece alışkanlık hâline geleceğinden yola çıkarak uygulanır. **Darb-ı mesel denilen metot** ise temsil ve benzetmeler yoluyla konunun anlatılmasına dayanır. **İyiliği***

emretme kötülüğü sakındırma metodu da Ahi ahlâk eğitiminde kullanılmaktadır. Sema ve raksın da bir eğitim metodu olarak Ahilikte kullanıldığı görülür. Bununla Ahilerin gönül rahatlığına ermeleri sağlanmaktadır.”

2.2.1. Mikro Sosyal Hizmet Açısından Ahilik

Sosyal hizmet bireyin toplumsallaşmasını devam ettirme adına bireye destek sağlayarak bireyin gruplarla ve toplumla olan ilişki ağını geliştirme amacını taşır. Sosyal hizmet, insan ilişkilerinde bireyin kendi kendisi ve toplumla yaşadığı sorunları çözmeye çalışarak bireydeki refah düzeyini arttırarak bireyi güçlü kılmayı hedeflemektedir. Bunu da insan hakları ve adalet ilkesi ile bireye dönük psiko-sosyal destek yapılanmasıyla sağlamaya çalışmaktadır. Yani bireyin toplum içinde dışlanma yaşamasının önüne geçerek toplumsal bağlılığını güçlendirip birey toplum bütünleşmesini sağlamak gayesindedir. Sosyal hizmet yapılanmasında değişim ve dönüşümdeki entegrasyon sürecini Yolcuoğlu, (2012:330) “ gelişen insan organizmasıyla, yaşayıp büyüdüğü çevre arasındaki etkileşim, aile, okul, akranlar ve akrabaları içeren “**mikro sistem**”; bireyin aktif rol oynamadığı ancak onun yaşantısını ve gelişimini etkileyen kitle iletişim araçları, komşular, sosyal hizmet, eğitim, sağlık, sosyal güvenliğe ilişkin kurumlar ve bütün bu sistemlerin kendi içindeki bağlantılarını sağlayan “**mezzo sistem**”; kurumların üst düzeyde sosyoekonomik politikaları ile ülkenin ve toplumun inanç, değer ve ideolojilerini içeren “**makro sistem**” içerisinde bireylerin iyilik hali ve işlevselliği, olumlu ya da olumsuz yönde değişebilmektedir ” şeklinde ifade etmiştir.

Mikro sosyal hizmet açısından bireyin biyo-psiko-sosyal yönüyle beraber manevi değer örüntüsünün gözardı edilmeden desteklenmesi ölçüsü söz konusudur. Bireyin tek başına çözemediği problemlerini nitelikli yardım desteğiyle çözmesi ihtiyacını karşılayacak sosyal hizmet destek birimleridir. Sosyal hizmetin mikro yönü ile ahilik teşkilatlanmasının mensuplarına kazandırdığı genel ahlak ilkeleri bireyin biyo-psiko-sosyal destek almasına güzel bir örnektir. Kurtulmuş’un (2011:43-44) ifade ettiği Ahi ahlakını meydana getiren 740 görgü kuralından aşağıda ifade edilen 20 kural buna en güzel örnektir;

“ 1- Ahiler birkaç iş veya sanatla değil, yeteneklerine en uygun olan tek bir iş veya sanatla uğraşmalı,

- 2- Ahinin emeğini değerlendirecek ve onurunu koruyacak bir işi, özellikle bir sanatı olmalı,
- 3- Ahi doğru olmalı, emeğiyle hak ettiğinden fazlasını kazanma yoluna sapmamalı,
- 4- Ahi bilgi sahibi olmalı, bilginleri sevmeli, onlara karşı küçük düşmemeli, aldığı bilgileri yerinde ve zamanında kullanmalı,
- 5- İyi huylu ve güzel ahlaklı olmalı,
- 6- İşinde ve hayatında doğru, güvenilir olmalı,
- 7- Sözü bilmeli, sözünde durmalı,
- 8- Hizmette ayırım yapmamalı,
- 9- Yaptığı iyilikten karşılık beklememeli,
- 10-Güler yüzlü ve tatlı dilli olmalı,
- 11-Hataları yüze vurmamalı,
- 12-Dostluğa önem vermeli,
- 13-Kötülük edenlere iyilikte bulunmalı,
- 14-Tevazu sahibi olmalı,
- 15-İnsanların işlerini içten, gönülden ve güler yüzlü yapmalı,
- 16-Başkasının malına hıyanet etmemeli,
- 17-Cömert, ikram ve kerem sahibi olmalı,
- 18-Öfkesine hâkim olmalı,
- 19-Sır saklamalı,
- 20-Mahiyetinde ve hizmetindekileri korumalı ve gözetmelidir.”

Şeklinde ifade edilen bu kurallar, öncelikle bireyin gelişimini önemsemiş ve yolunda programlar yapılmasına dikkat edilmiştir. Herhangi bir meslekte maharet desteklemiştir.

Öyleki “Ahilikte, "İnsanın çalışmasından başka kazancı" olmadığını belirten ilahi düstur vardır. Her ahi kendi alın teri ile geçinir, kimseye minnet etmez. Yine tasavvuftaki "Gül olup hâr olmamak, yâr olup bâr olmamak" yani dikensiz gül olmak, yük ve sıkıntı vermeyen dost olmak anlayışı”(Çalışkan ve İkiz,2001:2) ile bireyin kendi benlik algısına olan desteği yine bireyin kendisi ile destek sağlanmıştır.

Yine Aydın'ın (2011:124) ifade ettiği gibi “Bireyin mesleki doyum elde edebilmesinin, verimli olabilmesinin, mutlu bir meslek üyesi olabilmesinin temelinde kendi yetenek, ilgi ve değerleriyle örtüşen bir meslek yapması olduğu yatmaktadır.”

Ayrıca ahilik yapılanmasında gençler gözardı edilmeyerek toplumsal bütünleşmeye katkı sağlamak adına “ içinde yaşadıkları topluma faydalı birer birey olmalarını temin edinmelerini, topluma kazandırılıp, başıboş bırakılmamalarını sağlamış; gençlerin güç ve enerjilerini manevi rehberler eliyle cemiyet hayatının nizam ve devamına hasretmişlerdir.” (Gemici, 2011:408).

2.2.2. Mezzo Sosyal Hizmet Açısından Ahilik

Sosyal hizmet bireyin benliğine dönük olan mikro düzeydeki yapısını anlamının yanısıra bireyin kişiliğinin diğer toplumsal yapı unsurları olan aile, akran ve arkadaşları ile olan iletişim ve etkileşim alanını da anlama çabasıdır. Çünkü insan sosyal bir varlıktır. Buna bağlı olarak çevresi ile aidiyet hissettiği öteki kavramı ile iletişim kurmak zorundadır. Bu amaçla birey ortak amaçlar doğrultusunda çevresinde varolan diğer sosyal gruplarla aidiyet hissi, idealler, değerler gibi örtüşen yönlerle bütünleşmek ister. Bireyin bütünleşme arzusu sosyalleşme sürecine katkı sağlayarak değişim ve dönüşümün yönünün belirler. Bu ilişkiler sistemi içinde bireyin davranışlarının yönünü anlamak ve buna dönük çözüm üretmek yani mezzo sosyal hizmet dediğimiz bireyin sosyalleşme sürecine ve davranış kalıplarının oluşumuna etki eden sosyal gruplar vb. yapıları anlamak hem sosyal grupları hem de grup içinde bireyi tanımlamak açısından önemlidir.

Grubun bireye dönük destekleyici ve geliştirici yönünü Duyan vd.(2008: 91) özetle şöyle ifade etmiştir. “ İnsanın gelişimi, değişimi ve geleceği, içinde yaşadığı gruba bağlıdır. Gruplar bireyi tanımak için bir yöntemdir. Gruplar öğrenme ve büyüme yaşantıları edinebilmede bir araç olarak kullanılmaktadır. Grup yaklaşımı, bireye

yardım araçlarından yalnızca biridir ve çok güçlü bir araçtır; çünkü insan toplu olarak yaşayan bir varlıktır ve küçük, samimi bir toplum içerisindeki etkileşimlerden doyum sağlar. Bu nedenle de grup yaşantıları, bireylerin uyum sağlayıcı yetenekler geliştirebilmelerinde, uyum bozucu olan davranışlarının giderilmesinde çok hızlı yardım sağlayabilen yaklaşımlardan biri olmaktadır.”

Buna bağlı olarak mensup olunan gruplar bireyin sosyalleşme sürecinde istidat ve kabiliyet gelişimine katkı sağlayarak bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olur. Birey iletişim becerilerini geliştirmenin yanısıra sorumluluk duygusu noktasında da doyumuna ulaşmaya çalışır. Grubun bireye kattığı değerleri Duyan vd. 2008: 93) şu üç başlık altında ele almıştır.

- **Etkileşim:** Gruplar, etkileşim olanağı sunmaktadır. Daha da önemlisi, sağlık ve iyilik haline olumlu etkisi olan sosyal destek sağlamaktadır.
- **Evrensellik:** Gruplar, katılımcıların paylaştığı sorunların genelde de yaşanabildiğini ve bireylerin deneyimlerinin daha farklı olmaktan çok daha benzer olduğunu vurgulamaktadır.
- **Özgecilik (başkacılık/diğerkamlık):** Grup terapisi zor anlarda bir başkasına yardım etme düşüncesini vurgulamaktadır. Bu özgeci anlayış, hem yardım eden hem de yardım alan için anlamlı ve iyileştirici bir süreç olmaktadır.(Duyan vd. , 2008: 93)

Literatürde grup çalışmasının tanımlamalarının ortak noktalarını Güdek (2012: 113) şu şekilde özetlemiştir.

- “1.Grup çalışması yüz yüze temasın bulunduğu küçük gruplardır.
- 2.Grup çalışmasının amacı bireyin etkilenmesidir.
- 3.Bu etkilenme grup yoluyla yapılır.

Bu etkilenme, sosyal çalışmacının arzuladığı değişiklikleri yaratma yönündedir

Mezzo sosyal hizmet yönü ile sosyal çalışmacının arzuladığı bireydeki olumlu yöndeki değişiklikleri oluşturma ve destekleme sürecinin tarihsel yönüne baktığımızda ahilik teşkilatındaki yapılanma bireyin sosyalleşme, kendini gerçekleştirme becerilerine katkı

sağladığını görmekteyiz. Çünkü “ Ahî teşkilatı küçük gruplardan oluşuyor. Teşkilâta ilk giren genç, yiğit veya çırak ismini taşıyor. Bunlara meslekî ve ahlaki yönden eğitimlerini sağlamak üzere iki yol arkadaşı, bir yol atası, bir üstadı ve bir de piri vardı. Yiğitler veya çıraklar bu küçük gruplar içinde eğitilerek ahî unvanını kazanırlardı. Burada küçük gruplar içinde eğitimin ve hatta tedavinin günümüzde oldukça önem kazandığını belirtelim.” (Tabakoğlu,1987:65).

Ahilik teşkilatında grup içinde eğitim prensipleri ve gruba kabul için ortaya konan prensipler bireyi sosyalleşmeye yönlendirmiş, sorumluluk sahibi ahlak ve erdem değeri yüksek, bilinçli ve katılımcı yönü gelişmiş bireyler devlet otoritesinin yönlendirmesiyle değil ama devletin arzu ettiği yönde eğitilmişlerdir. Ahilik teşkilatının toplumsal bütünlüğe olan katkı ve desteği günümüz sosyal dernek ve gruplarına rehberlik etmesi açısından önemlidir.

Günümüz sosyal refah derneklerinin yarar ve katkı ölçüsünü Koçyıldırım (1991:171) özetle şöyle ifade etmektedir. “Özellikle sosyal hizmetlerde duyulan toplum desteği bu amaçlar için kurulmuş dernekler yoluyla sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu dernekler halkın toplumsal hizmetlere aktif katılımı sağlama aracıdır. Aynı zamanda kamu hizmetlerine öncülük etme işlevini de yerine getirmektedir. Vatandaşlık sorumluluklarının geliştirilmesine katkı sağlayarak demokratik yaklaşımların, toplumsal ilişkilerin, birbirine sevgi ve saygı duygularının geliştiği ortamlar hazırlayarak insanlara yardım ve sorunlarına çözüme eğiliminin geliştirildiği kuruluşlardır.”

2.2.3. Makro Sosyal Hizmet Açısından Ahilik

Makro sosyal hizmet, bireyin toplumla olan iletişim becerilerinin davranış kalıplarının analiz edilerek buna yönelik en kapsamlı çözüm üretme çabasıdır. Buradaki amaç bireyin toplumla olan ilişki düzeninin sosyal hizmet tarafından sağlıklı yöntemlerle desteklenmesidir. Makro yöntemlerle dezavantajlı konumlara yönelik toplumsal planlamalar yaparak bireyi toplumsal anlamda örgütleyip toplumsal entegrasyonda kolaylık sağlamaya rehberlik etmektir. Bireyin mutluluğundan hareketle üretilen sosyal politikalar desteklenerek yada öncülük ederek sosyal sorunların minimize edilip toplumsal kalkınma ve barışa destek sağlama amacındadır. “Toplumla sosyal hizmet uygulamasının amaçları toplumun yaşam kalitesinin geliştirilmesi, savunuculuk yapılması, insani, sosyal ve ekonomik kalkınmanın sağlanması, yeni hizmet ve

programların planlanması, hizmetlerin bütünleştirilmesi, siyasal ve sosyal aksiyon ile sosyal adaletin gerçekleştirilmesi olarak sıralanabilir.”(Duyan, 2012:384)

Sosyal hizmetlerin toplum içinde;

“a) Toplumun ve insanın gelişmesine yardımcı olma

b) Toplumda sorunları çözme ve toplumu koruma

c) Toplumsal refahın gelişmesini ve adil dağılımını sağlama işlevleri vardır.” (Cılga, 2001a:67).

Sosyal hizmet toplumsal çözüm üretme yönü ile risk altındaki grupların eşitsizlik, adaletsizlik gibi davranışlarla dışlanmasını önleyerek risk altındaki gruplara yönelik sosyal adaleti sağlayarak toplumsal koruma sağlama amacındadır. Duyan vd. (2008: 35) göre “sosyal hizmet insancıl ve demokratik düşünce kaynaklıdır. İnsan onurunu eşitlik ilkesi ile koruyup insan ihtiyaçlarını karşılama ve insan potansiyelini geliştirmeye odaklanmıştır. Bu amaçla sosyal hizmet sosyal adaletsizlik ve eşitsizlikle mücadele eder.” Diğer bir ifadeyle “toplumdaki eşitsiz ve adaletsiz uygulamaları sonlandırmak için çalışır.”(Duyan vd. , 2008: 33)

“Ahilik teşkilatlanmasında da birey bir bütün olarak ele alınmış sosyal adalet ilkesi esas maksat yapılarak bireyin etkileşim ve ihtiyaç analizi bir bütün olarak ele alınmıştır. Bu sebeple Ahilik insanın sadece uhrevi hayatını değil; ekonomik, sosyal ve kültürel hayatını kapsayacak biçimdeki dünyevi hayatını da düzenlemektedir.” (Ekinci,2008:19).

“Ahi Evran'ın Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat'a sunduğu Letaifi Hikmet adlı eserinde, toplumdaki bireylerin onurlu ve mutlu yaşaması için mutlaka bir işi ve mesleği olması, herkesin kendi kazancı ile yaşaması bilhassa gençlerin eğitilmesine önem verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Toplum huzurunun sağlanmasının önemli olduğu bunun için iş yerlerinin açılmasında, üretimin artırılmasında istihdam yaratılmasında devletin yönlendirici ve yardımcı rol oynaması istenmektedir.”(Demir, 2003:177).

“Ahiler, oluşturmuş oldukları manevi iklim, sosyal düzen, iş ahlâkı, ahlâk nizamı ve kardeşlik hukuku ile toplumda sosyal barışın öncüsü olmuşlardır.”(Ceylan,2012: 54).

Sancaklı'nın (2011:904) ifadesiyle “ ahi zaviyelerinde Fütüvvetnâme denilen Ahiliğin ahlaki ilkelerini içeren kitaplar okutulurdu. Bu eserler yalnız bir kesimin değil, toplumun tamamının uyması istenilen ahlaki kuralları içerirdi.”

Ahi bireylerinin almış oldukları eğitim ve davranış kazanımlarına baktığımızda görüyoruz ki birey ve toplum bir bütün olarak ele alınmış örgütlenme, kalkınma, adalet, eşitlik vurgusu ile beraber toplumda keskin ayrımlara izin verilmemiştir. Genel çerçevede izah edecek olursak “Sosyo-ekonomik yönden Ahilik, Türk toplumunda güçlü bir orta tabaka oluşturma girişimidir. Pedagojik yönden ise Türk toplumunun tarihinde önemli bir eğitim kurumudur.” (Günay,2007:185). Çünkü ahilik “Topluma karışmayı, bütün insanlara yardımı kendine prensip edinmiştir. Üyelerin mutlaka bir sanatla uğraşmasını şart koşması onun, dünya ilişkisini, topluma bağlılığını açıkça gösterir.” (Çağatay,1981: 83).

“Kapitalizmin oluşturup idealize ettiği homo economicus'un temel sâiki ferdî menfaattir ve bunun müşahhas şekli burjuvadır. Bizde ise toplum yararını kendi çıkarından üstün tutan, kanaatkâr fakat müteşebbis insan tipi idealize edilmiştir. Ahiler bunun somut örnekleridir.”(Tabakoğlu,2007:412).

Buda bize gösteriyor ki ahilik yapılanması bireyin kendi kendisini denetleyebilmesi ile beraber gayri ahlaki hiçbir çıkara tevessül etmemek adına bireysel vicdanın toplumsal vicdana dönüştüğü ve denetlendiği bir teşkilatlanma haline geldiğinin göstergesidir. Kayseri (2002:8-9) bu durumu şöyle özetlemiştir. “Meslek sahipleri, “Ahi Şeyhi”, “Yiğitbaşı”, “Esnaf Kâhyasından oluşan bir heyet tarafından daima kontrol ve müşahede altında bulundurulmuşlardır. Bu sayede mağduriyetlerin önüne geçilerek gerek iş hayatında gerek yaşamın diğer tüm alanlarında dürüstlük, kalite, başarı, adalet, güven ve hukuk hâkim kılınmıştır. Böylece sosyal refah, dayanışma ve yardımlaşma beraberinde huzur ve saadeti getirmiştir. Alınan ayakkabılar üç ay geçmeden delinmez, kumaş altı ay geçmeden yırtılmazdı, yanıltıcı ve aldaticı ticaret kesin bir şekilde reddedilirdi. Haksız kazanca sebep olan karaborsa, ihtikâr, hile, faiz gibi toplumdaki güvensizliği körükleyen kötülükler önlenerek aşırı ve gayr-ı meşru zenginler türetmeyen ve mutlu azınlıklar yaratmayan bir düzen sağlanılmıştır. Meslek “rıзык kapısı”, olarak kabul görülmüş müşteri “veli-i nimet” telakki edilmiştir.. İşveren işçisini; işçi de işveren ve işyerlerini kendisinin insaf, merhamet ve vicdanına tevdi ve teslim edilmiş mübarek

emanetler olarak benimsemiş; bu gözle bakmışlardır.

“İnsanlığı, iyi ahlâk ilkeleri bağlamında bir sanatla uğraşmaya yönlendiren Ahilik siyasal, sosyal ve ekonomik dengeleri sağlayıcı bir işlev görmüş ve topluma rehberlik eden bir dinamik olmuştur.” (Düşkün,2012:211).

Günümüz sosyal yapılanmalarına rehber olabilecek, bu alanda insani değerleri merkeze almış, sosyal adaleti önemsemiş, bireyin ve toplumun gelişimine ciddi katkılar sağlamış “Ahiliğin, rekabet ve çatışma yerine toplumsal birlik, bütünleşme, yardımlaşma, dayanışma, barış ve uyum esasına dayalı bir inanış, yiğitlik, ahlâk ve eğitim sistemi, bir kültür ve hayat felsefesi olduğu önemle vurgulanmalıdır. (Günay,2007:185)”

2.2.4. Küresel Sosyal Hizmet Açısından Ahilik

Sosyal hizmet bireylerin istidat ve kabiliyetlerinin geliştirilerek bireyin değişim ve iletişim becerileri doğrultusunda toplumsal bütünlüğe entegrasyonunu sağlama disiplini. Üretilen sosyal politikalar doğrultusunda sosyal adalet ilkesi benimsenerek farklılıklara saygı duyma ve bir arada yaşama kültürü geliştirilmesi amaçlanan hedeflerdir. Tarihsel sosyo-kültürel toplumsal yapılanma süreçleri eşitlik ve adaleti temin edici, toplumsal dışlanmayı önleyici çalışmalarla bireysel ve toplumsal dezavantajlı durumları giderme gayretinin çizdiği örneklerle mevcuttur. Bu bağlamda toplumsal dayanışma arzusu ile çözümler üretme hedeflenmiş sosyal uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Küresel anlamda bakıldığında dil, din, ırk farkı gözetmeksizin bireylerin değişim ve dönüşümlere adalet ilkesi çerçevesinde temel hak ve hürriyetlerden yoksun kalmadan bütünleşme ve dayanışma gayesi ile sosyal refaha ulaşılması amaçlanmıştır. Ancak dünyada kaynakların adil dağıtılmaması üretimdeki emek gücünün yeterli düzeyde karşılık bulamaması neticesinde yoksulluk ve buna bağlı olarak olumsuz yönde gelişen toplumsal dışlanma dezavantajlı konuma düşme gibi sorunlarla karşılaşmaktayız. Dünyadaki kaynakların adil tüketilememesi demek, temel hak ve hürriyetlerin zaafiyete uğraması demektir. Buna bağlı olarak derinleşen eşitsizlik ve yoksulluk sosyal adalet ve sosyal refah ilkesini tartışılır hale getirmektedir. Sözünü ettiğimiz gelir yoksulluğunun yanısıra bireylerdeki engelleri de gözardı etmemek adına insani değerlerin yoksulluğu da giderilerek, gelir dışındaki dezavantajlı bireylerinde sosyal yaşamdaki katılımı artırılarak buna dönük yaşam kalitesi de artırılmalıdır. Sosyal hizmette amaçlanan genel çerçeve bu kapsamdadır.

Bu bağlamda Yolcuoğlu (2012:318-319) “ Sosyal hizmet mesleği, tarihsel olarak; yoksulluk, zihinsel hastalıklar, istihdam, işsizlik, tıbbi bakım, beslenme, çocukluk sorunları, konut ve diğer toplumsal sorunlarla karşı karşıya gelen insanların refahını sağlamak için çalışmıştır. Bireyin iyiliği ve buna etki eden çevresel etmenleri üzerinde dururken, sadece kişilerin gereksinimlerinin karşılanması değil, eş zamanlı olarak, toplumun da gereksinimlerinin karşılanması ve işlevsel bir topluma ulaşılabilmesi bakımından önemlidir. Sosyal hizmet uzmanları, birey ve çevresi arasındaki karmaşık etkileşimi dikkate alarak, insanın onuru, temel gereksinimlerin karşılanması ve fırsat eşitliğini vurgulayan bir dizi “değere” göre hizmet verir. “İnsan onuru” kavramı; ırk, etnik köken, cinsiyet, cinsel tercih, sosyoekonomik statü gibi konularda, bireylerarası farklılıklara saygı duymayı ve ayrımcılık yapmamayı gerektirir. İnsanın temel gereksinimleri; barınma, beslenme, sağlık-bakım, giyinme, eğitim anlamına gelmekte olup, bunların karşılanabilmesi için, toplumda ‘fırsat eşitliği’ nin olması gerekmektedir ” şeklinde ifade etmektedir.

Ancak tarihsel sürece bakıldığında “ On altıncı ve on yedinci yüzyıldaki dilencilerin sayısını veren rakamlar insanı hayrete düşürür. 1630'larda Paris nüfusunun dörtte biri dilenciydi, taşra yörelerindeki sayıları da bir bu kadar vardı; İngiltere'de durum eşit derecede kötüydü; Hollanda'da dilenci kaynıyordu ve On altıncı yüzyılda İsviçre'de evlerini kuşatan ya da yollarda, ormanlarda çeteler halinde dolaşan dilencilerden kurtulmanın başka yolu kalmayınca zenginler bu sefil heimtlosen'e (yersiz yurtsuzlar) karşı av partilerine bile girişmişlerdi.” (Şeker, 2009:25).

Seyyar (2013:56) Avrupa'da bu durumun vahametini şu hadise ile gözler önüne sermektedir.

“1793 yılında Almanya'nın Prusya Eyaleti'nde vuku bulan bir hadiseye göre, iki yaşlı kadın, gözlerinde belirlenen kızarıklığın komşularının hayvanlarını hasta ettiği iddiası ile yakılmışlardır.”

Yine bir başka hadise ile toplumsal açıdan yetersiz destek nedeniyle insanların nasıl bir muameleye maruz kaldığını görmekteyiz.

“Zihinsel ve ruhsal yönden özürlü doğan veya daha sonraki dönemlerde izahı zor olan bu gibi hastalıklara yakalanıp, özürlü duruma gelen insanlar da majik

(sihirli) ve doğüstü güçlerin etkisi altında oldukları varsayımı ile, 'cadı' muamelesi görürlerdi. Bunun sonucu olarak, bunların, topluma çeşitli tehlikeler ve zararlar verebilecekleri varsayımıyla başta kilise olmak üzere, devrin siyasî rejimleri tarafından takip altına alınmaktaydılar. Engizisyon mahkemelerinin kurulmasıyla, "cadı" ların yargılanmasına müsaade edilmiş ve bakıma muhtaç kişiler, öldürülmemeleri durumunda özürllüklerinden dolayı işkence görmüşlerdir." (Seyyar, 2013:55).

" 1924 yılında öjenik taraftarlarının lobi baskılarıyla 'Johnson Act' olarak anılan kanunla "temiz Amerikan ırkını zehirleyebilir" düşüncesiyle Doğu Avrupa ve Akdeniz ülkelerinden gelen göçmenlerin ABD'ye girmeleri yasaklanmıştı. O dönemlerde benzer ırkçı görüşler, Avrupa yakasında da baş göstermeye başlamıştır. Mesela Almanya'da Hitler'in önderliğinde Nasyonal-Sosyalist bir parti, seçimle iktidara gelmiş ve faşist bir rejim kurabilmiştir. Hitler Almanya'sında toplama kamplarında ırkî ve dinî yönden öteki olarak kabul edilen sadece Yahudiler topluca yakılmamıştır. Aynı zamanda, Alman ırkına mensup olduğu halde sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmayan bunamış yaşlılar ve ruhsal-zihinsel özürllüler de bu despotik rejimin kurbanı olmuştur. Hitler'in sağlıklı nesil oluşturma hayaline ters düşen özürllü insanlar, temerküz kamplarında hekimler tarafından kobay olarak kullanıldıktan sonra bu sefer Ortaçağ'da olduğu gibi tek tek açık meydanlarda değil, daha az maliyetli olarak topluca fırınlarda yakılmışlardır." (Seyyar, 2013:59).

Tarihsel sürece bakarak uzak geçmişte irdedeğimiz bu vakaların yanısıra yakın dönemde bile benzer olaylara rastlamaktadır.

"Çin'de 01.07.1995'den beri yürürlükte olan 'İrk Temizliği ve Koruyucu Sağlık Kanunu, özürllü doğabilecek bebeklerin kürtaj yoluyla alınmasını mecburî kılarken, bilhassa zihinsel özürllülerin evlenmelerini de yasaklamaktadır." (Seyyar, 2013:61).

Tarih bize geçmişe dönük yaşantılarla insan onurunun ve değerinin ne kadar önemsizleştirildiğini örneklerle göstermektedir. Seyyar'a(2013:63) göre bunun nedeni insani ve manevi değerlerin materyalist düşünceler karşısında erozyona uğraması ve toplumların üretimde olmazsa olmazı olan yüksek performans beklentisi ile engellilerin fayda sağlamayan lüzumsuz varlıklar olarak kabul görmesi sonucunu doğurmuştur.

Elbette batı toplumları da bu toplumsal dışlanma ve huzursuzluklara kayıtsız kalamamışlar, buna dönük çözümler üretme çabasında olmuşlardır. Gönüllü insanların teşekkülünden ibaret olan ve kiliselerin desteklediği yardım faaliyetlerine öncülük ederek bu çalışmalarını tüm topluma yaymaya çalışmışlar. Mesela “ 1800'lü yıllar henüz başlamadan, Katolik kilisesinin en önemli hayırsever yardım faaliyeti aktörlerinden birisi Fransa'da bulunan Papaz Vincent de Poul'dür. Aristokrat kadınlar arasında kurmuş olduğu 'Hayırsever Kadınlar' adlı dernek ile fakirlerin evlerine gidilerek giyecek ve yiyecek dağıtılmakta idi. 1633 tarihinde hasta ve sakatların bakımı için hemşirelik mesleğini geliştirmek amacı ile Papaz Vincent diğer bir dernek kurmuş ve bunun adına 'Hayırsever Kızlar' demiştir.” (Şeker, 2009:21).

Batılı toplumlarda insani değerlerden uzak bir süreç yaşanırken “Ortaçağ Avrupa'sında "şeytanî" hastalıklara yakalandıkları düşünülen yaşlı ve özürlülerin yakıldığı bir devirde, Osmanlılar, cüzzamlıları, cüzzamhâne (Leprozoryum) denilen merkezlerde koruma altına alırlardı. Vakıf gelirleri ile desteklenirdi. Sosyal ve doğal meşguliyetler terapisi ile tavuk ve keçi besleme imkânına da sahip olurdu.” (Seyyar, 2013:66).

Avrupa'daki örneklerle baktığımızda baskı altında tutulan toplum ve bireylerin yapılan uygulamalarla güçsüzleştirilerek dışlayıcı ve ayrıştırıcı bir yapılanmayla toplumsal bütünlüğün dışına atılması gibi bir süreç yaşanırken “ 12. ve 13. yüzyılda Selçuklu döneminde, bimaristan veya darüşşifa adı altında Anadolu'da yüzlerce hastane ve (ya) rehabilitasyon merkezi kurulmuştur. Buralarda özellikle bakıma muhtaç akıl hastaları ile meşgul olunmakta ve kendilerine özel müzik tedavisi de uygulanmaktaydı.” (Seyyar, 2013:65).

Anadolu'daki bu yapılanmaya öncülük eden ahi birlikleri koydukları ahlaki, insani ve manevi değer prensipleriyle sosyal dayanışmaya ciddi katkılar sağlamışlar. Anadolu'da insani ilişkileri mücadele kaynaklı olmak yerine dayanışma ile yücelen yücelten prensipler manzumesine çevirmişler. Çünkü “Ahiler birbirleriyle büyük bir dayanışma içindeydi, Ahiler de insanoğluna yardım etmek genel ilkeydi.”(Güdek, 2012:127)“Ahilikte makam, şöhret, mal değil bilgiye ve bilgi sahibi olana hürmet esastır. Açıkçası kim değil, bilginin kimde olduğu önemlidir. O nedenle bilgi, beceri, emek ya da ürün gibi her tür değer Müslim ya da Gayr-i-Müslüm ayrımı yapılmaksızın “kul hakkı” olarak değerlendirilmektedir. Gerek bu hakka saygı, gerekse bu hakkın

bedelini ödeme bir Ahi'nin dünyadaki temel borcu olarak değerlendirilmektedir.(Doğan,2006:72)

O dönem Anadolu'ya uğramış olan ünlü seyyah “İbn Batuta, vardığı her şehirde bir ahî zaviyesi olup olmadığını ilk karşılaştığına sormaktadır. Seyyah için artık her yeni vardığı yerde bir zaviye bulmak tabii bir hadise olarak kaydedildiği halde, yer yer bu zaviye mensupları hakkında, övücü sözler söylemekten, hatta onlara hayır dualar etmekten de kendilerini alamamaktadır “Hak Te'âlâ, cömert ve âl-i cenâb olan, yabancılarla şefkati ile iyilikseverliği son derece yüksek olan ve misafirlere lütuf ile muamele ederek sevgisini ve ikramını açığa vurma hususunda merhametini, karşılık gözetmeden iyilik yapmayı ortaya koyan bu insanlara hayır ile mükâfat buyursun”. Bu duada çok açık olarak ahilerin ahilik vasıfları sayılmaktadır.”(Şeker,2001:81).

Sosyal dayanışmayı ve güvenceyi bu denli önemli kılan ve destekleyen çalışmalarla birlikte ahilik teşkilatı bireyi topluma ezdirmeyen özgürleştiren bir çerçevede hareket etmiştir. Toplumun sosyal refaha ve huzura daha fazla yaklaştırmak adına bireyler eğitilmiş otoritenin olmadığı yerlerde otoriteyi temsilen öncü sivil toplum kuruluşu vazifesi görmüşler. Demir'e (2003:119) göre bu yönüyle “Ahilik kurumu, demokratik sistemin vazgeçilmez unsuru sayılan bir sivil toplum kuruluşudur. Onun diğer kurumlardan farkı; Ahilik değerlerinin demokrasinin bugünkü değerlerine uyum gösterme yeteneğidir. Günlük hayatın idamesinde insanlar arasında fark güdülmemesi, onların inancına, dinine, diline ve rengine göre ayırt edilmemesi, Ahiliğin demokrasinin bir diğer unsuru, laiklik anlayışıyla da uyum sağladığını gösterir.

Değindiğimiz insani ve ahlaki değerler kaynağını Anadolu'ya ahilik ve fütüvvet geleneği ile beraber gelen kuşatıcı kapsayıcı İslami esaslardan almakta idi. Buna istinaden “ Türk-İslâm kültür ve medeniyetini Batı'dan ayıran önemli özelliklerin ahilikten kaynaklandığını söylemek pek yanlış değildir. Batı medeniyetini ve kapitalizmi yaratan zihnî faktör burjuva zihniyeti iken bizim özgün bir kültür ve medeniyet oluşturmamızın temelinde ahi zihniyeti vardır ve bu zihniyet Türk toplumunun kapitalizme karşı direnebilmesinin de en önemli sebebidir.” (Tabakoğlu,49).

2.3. Sosyal Hizmet Yaklaşımları Açısından Ahilik

“ IASSW ve İFSW'nin (Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği) ortak tanımına göre; ‘Sosyal hizmet mesleği’, insanların refahları için sosyal değişmeye, insani ilişkilerdeki sorunları çözümlenmeye ve insanın güçlenmesi ile özgürleşmesinin gelişmesine yardımcı olur. Sosyal hizmet, insan davranışı ve sosyal sistem kuramlarını kullanarak insanların çevreleriyle etkileşimde bulunduğu noktalara müdahale eder. İnsan hakları ve sosyal adalet ilkeleri sosyal hizmette temeldir.” (Yolcuoğlu, 2012:108). Dolayısıyla “Sosyal hizmet birbiriyle bağlantılı değerler, kuramlar ve uygulama sistemidir.” (Yolcuoğlu, 2012:109). Yani yapılan tüm bilimsel çalışmalarda bir kuram ve yaklaşım yöntemi mevcuttur. Sosyal hizmetlerde de benzer kuramsal modeller yol göstermek açısından vardır. Kuramlar bireye ve topluma sağlıklı yön belirlemek açısından, yol gösteren rehber mahiyetindedir. Kuramsal yön, sorunların öncesi ve sonrası için üretilen çözümler için belirleyicidir. Sosyal hizmet uzmanları da sosyal hizmet disiplinine ait yöntem ve tekniklerden destek alarak daha sağlıklı bir yol belirlemek için bu kuram ve yöntemlerden faydalanırlar.

“Bu çerçevede ‘sosyal hizmet’; bireyler ve çevreleri arasındaki birçok karmaşık etkileşimi ve hareketliliği inceleyerek, toplumu oluşturan her insanın temel gereksinimlerinin karşılanması yoluyla, potansiyelinin tam olarak geliştirilmesini, yaşamının zenginleştirilmesini sağlayarak, işlev bozukluklarının önlenmesine çalışır. Bu açıdan da, sorun çözmeye ve sağlıklı değişime, birey-toplumun karşılıklı memnuniyet verici ilişkiler geliştirerek uyum sağlamasına odaklanmıştır. Bu yaklaşımlar; **ekolojik yaklaşım, sistem yaklaşımı, güçler ve güçlendirme yaklaşımı** olarak üç başlık altında ele alınmıştır.” (Duyan vd. , 2008: 50).

2.3.1. Sistem Yaklaşımı

Sistem kuramı bireyin dengede kalabilmesini sağlamak amacıyla çevresi ile olan iletişimini gözönünde bulunduran bir yaklaşımı benimser. Birey çevresel etkileşim ve iletişimde bağımsız değildir. Belirlenmiş olan kurallar çerçevesi içerisinde hareket eder. Bu doğrultuda ödül ya da ceza vardır. Sistem yaklaşımında amaçlanan, bireyin içinde yaşadığı düzeni anlaması ve çevresinden bağımsız olmadığını algılamasıdır.

“Sistem kuramı, sosyal hizmet uzmanlarının olaylara, olgulara, kurumlara ve oluşum-

lara; bir bütün halinde yaklaşımda bulunmalarını, karmaşıklığı anlamalarına yardım sağlayan esaslar ve ilkeler bütününe işaret eder. Çünkü çevreyi ve bireyi, ayrı ayrı ele almak yerine, bireyle fiziksel çevrenin oluşturduğu karmaşık düzeni, bütüncül bir yaklaşımla ele alır.” (Yolcuoğlu, 2012:322). “Birey ve toplum sistemlerinden ‘tutum ve davranışlar’, bütün yapıya bağlıdır ve yapı değişirse davranışlar da buna bağlı olarak değişiklik gösterir. Bu bakımdan insanlar, kurumlar, aileler, toplumlar ve devletler ‘birer sistem’dir. Sistemlerde, ‘dinamik karmaşıklık’ vardır.”(Yolcuoğlu, 2012:322).

Yolcuoğlu’na (2012:325) göre “İnsanların “iyi olma halini destekleyen” üç tür sistem vardır:

1. "Doğal sistemler"; aile, arkadaşlar, komşular, iş arkadaşları gibi.
2. "Formel sistemler"; toplum organizasyonları, birlikleri ve meslek örgütleri vb.
3. "Toplum sistemleri"; hükümet, kamu kurumları, okullar, hastaneler vb.”

Sistem yaklaşımı, müracaatçının yaşam koşullarının karmaşıklığını ve birbiriyle ilişkilerini değerlendirmek için müracaatçının sorunlarının ardında yatan faktörlere bakmayı vurgular. Bu anlamda sistem yaklaşımı yalnızca kavramsal bir çerçeve olarak değil aynı zamanda sosyal hizmet uygulamasını güçlendiren bir araç olarak görülmüştür.(Duyan vd. , 2008: 57-58).

Ahilik teşkilatlanmasının sistemle olan kıyaslamasına bakacak olursak insanların iyi olma haline destek olmayı gaye edinmiş bu doğrultuda prensipler oluşturmuştur. Ahilikte fertlere kazandırılmak istenen davranışlara baktığımızda sosyal hizmetteki sistem yaklaşımının üç başlık altında ele almış olduğu doğal, formel ve toplum sistemlerini kapsayıcı olduğunu görmekteyiz. Ceylan’ın (2012) saymış olduğu ahilik sisteminin temel özellikleri bireyin bir sistematiğe tabi olduğu ve çevresinden bağımsız olmadığı uhrevi yönünün de unutulmadığı prensipler sistemi olduğunu göstermektedir. Buna istinaden;

1-insan en yüce varlıktır.

2-Dünya, bir çalışma ve imtihan yeridir.

3-Her insanın bir mesleği olmalıdır.

4-Ahilikte ahlâk hem dünyevi hem de uhrevi bir değer taşımaktadır.

5-Ahilikte önemli olan insanın eğitilmesi ve Allah'ın rızasını kazanacak bir özellikte yetiştirilmesidir.

6-Ahiliğin özellikle sanat, ticaret ve iş ahlâkına getirdiği ölçüler bütün insanlığa model olacak niteliktedir.

7-Ahilik sisteminde kadınların da önemli yeri vardır.

8-Ahilik teşkilatında bütün görevlendirmeler "ehliyet ve liyakat esas alınarak" seçimle yapılmaktadır.

9-Ahiler tarafından yüzyıllarca uygulanan "Arabuluculuk" (Ombudsmanlık) sistemi Avrupa'da birçok ülkeye model olmuştur;

10-Ahilik sistemi üreticilerin, çalışanların (usta, kalfa, çırak) haklarını koruduğu için günümüzdeki "sendika" sistemlerinin de esasını oluşturmuştur.

11-Ahilik sisteminin ekonomiye getirdiği temel anlayış günümüzdeki kapitalist ve sosyalist anlayıştan farklı olarak "insan"ı temel değer kabul etmesi ve fedakârlık esasını getirmesidir.

12-Bütün bunların olabilmesi için mutlaka ahiliğin öngördüğü ideal insan tipinin yetiştirilmesi gerekir.

13-Ahilik teşkilâtı bugünkü Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Odası (TESK), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türk Standartlar Enstitüsü (TSE), Kooperatifler ile Oda ve Meslek Birliklerinin görevlerini üstlenmiştir.

2.3.1.1. Müracaat Odaklı Sosyal Hizmet Yaklaşımı

“ İnsanların sorun çözme, başetme ve gelişme kapasitelerinin artırılması için sosyal hizmet uzmanları değerlendirme (assessment), tanı (diagnosis), inceleme / tanımlama (detection / identification), destek / yardım (support / assistance), tavsiye / danışmanlık (advice / counseling), savunuculuk / muktedir kılıcılık (advocacy / enabling) işlevlerini yerine getirmelidir. Sosyal hizmet uzmanları müracaatçıların kaynak, hizmet ve olanak sağlayacak sistemlerle bağlantılandırılması için havale (referral), örgütleme (organizing), harekete

geçirme (mobilization), müzakere etme (negotiation) ve değiş-tokuş (exchange) işlevlerini yerine getirmelidir. Sistemlerin etkili ve insancıl olarak işlev görmesinin sağlamak amacıyla sosyal hizmet uzmanlarının idare/yönetim (administration/management), program geliştirme (program development), mesleki yönetim (supervision), eşgüdümleme (coordination), konsültasyon (consultation), son değerlendirme (evaluation), personel geliştirme (staff development) işlevlerini yerine getirmesi gerekmektedir. Son olarak sosyal politikaların gelişimi ve ilerlemesi için katılımında bulunulması amacıyla sosyal hizmet uzmanlarının politika analizi (policy analysis), planlama (planning), politika geliştirme (policy development), gözden geçirme (reviewing) ve politika savunuculuğu (policy advocacy) işlevlerini gerçekleştirmelidir (NASW 1981).”(Duyan, 2012:21).

Yolcuoğlu (2012:87) bireyin işlevini gerçekleştirmesini ihtiyaçlarının giderilmesi ya da ulaşabilme olanaklarının sağlanması ile orantılı olduğunu şöyle ifade etmektedir. “ Gereksinimlerin karşılanması, bireyin veya sosyal sistemin, beklenen doğrultuda işlev göstermesi için, gerekli olanakların sağlanmasına elverir. Birey ve aile bu olanaklara ulaşamadığında, sistemin işlevselliği ve gelişimi engelleniyor demektir.”

Bireyin işlevselliğinin geliştirilebilmesi için danışana müracaat ettiğinde sosyal hizmet uzmanından alabileceği hizmetleri ana hatları ile Turan, (2012:5) şöyle sıralamıştır;

“ 1-Kendini tanıması ile ilgili yardım

2-Desteklenme ihtiyacı ile ilgili yardım

3-Düşünme süreçleri ile ilgili yardım

4-Bilgi edinme ihtiyacı ile ilgili yardım

5-Geleceğini planlama ile ilgili yardım

6- İstikrarlı yaşama ve toplumla uyum içinde yaşama ile ilgili yardım

7. Kaynak kullanma ile ilgili yardım.”

Ancak bireye sağlanan bu yardımların ahilik teşkilat yapısında olduğu gibi bireyi ve toplumu mutlu kılma esasına binaen bazı ilkelere dayandırılması gerekmektedir.

“Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçılarıyla bireysel, kişilerarası ve sosyo-politik düzeydeki güçlendirme temelli çalışmalarına yardımcı olması için bir dizi ilke belirlemiştir. Bu ilkeler şöyledir:

- “Bireylerin ya da grupların sorun çözme ve sorunlarıyla başa çıkma kapasitelerini daha etkili kullanabilmeleri için güçlendirilmeleri gerekir.
- Bireyleri ve toplumu olası sorunlardan koruyabilmek için sosyal hizmet uzmanlarının sosyal ve ekonomik yapıyı izleme, değerlendirme ve politika geliştirmede daha etkin rol alması gerekir.
- Sosyal hizmet uygulamasının her aşamasında mesleğin bütünlüğü korunmalı ve desteklenmelidir.
- Bireyler ve toplumsal kaynaklar (hizmetler) arasında bağlantı kurulması, hem gelecekteki sosyal işlevsellikler hem de yaşam kalitesinin artırılması için önemlidir.
- Kurumsal kaynak sistemi içinde işbirliğine dayalı ilişki ağları geliştirilmelidir.
- Sağlık ve insani hizmet gereksinimlerini karşılayabilmek için kurumsal kaynak sisteminin işlevselleştirilmesi, kaynak aktarımının kolaylaştırılması gerekmektedir.
- Toplumsal yaşama katılımı tam anlamıyla gerçekleştirebilmek için eşitliğin ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesine odaklanılmalıdır.
- Sosyal hizmetin bilgi temelini geliştirmek için araştırma ve değerlendirme konularına önem verilmelidir.
- Kaynakların sağlandığı kurumsal sistemler arasında bilgi alışverişi teşvik edilmelidir.
- Sosyal hizmet uygulamaları her türlü ayrımcılığa karşı duyarlı olmalı ve farklı bakış açılarına saygı duyulmasına yönelik iletişim desteklenmelidir.
- Sorunların önlenmesi ve çözümlenmesine yönelik eğitim faaliyetleri geliştirilmelidir.

- İnsana ilişkin evrensel konular ve sorun çözme yolları benimsenmelidir.”
(DuBois ve Miley 1998; akt. Duyan vd.2008:66-67)

Sosyal hizmet uzmanlarının sınır ve yetki alanının belirlenmesi sağlanacak olan hizmetin yeterli olacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü sosyal hizmet uzmanının yetkilerinin üzerinde de yapılması gerekenler vardır. Bu doğrultuda iyilik halinin yaygınlaştırılması sadece dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının giderilmesi değildir. Bunun dışında da bütün topluma dönük politikaların üretilmesi sözkonusudur. Tomanbay (2001:32-33) bunu şöyle sıralamaktadır:

Sosyal çalışmacı,

a-Birey ve özel gereksinim gruplarıyla yaptığı hizmetlerin yerli yerine oturması,

b-Toplumda ve politikacılarda bu hizmetleri belirli bir zemine oturtacak anlayışın geliştirilmesi,

c-Bu hizmetlerin sosyal politika ve programlar içine yerleştirilerek kurumlaştırılması,

d-Bu çalışmalara yeterli kaynakların sağlanması,

e-Sosyal hizmetlerin de içinde daha iyi yürütülmesini sağlayan sosyal devlet ortamının gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesi

ve benzeri gerekçelerle,

a-Ülkede sosyal politika ve programların oluşturulmasında ve yapılandırılmasında,

b-Sosyal planlama çalışmalarında,

c-Sosyal devletin güçlendirilmesi yönündeki her türlü etkinlikte,

d-Sosyal güvenlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında,

e-Sosyal devlet ve politikaların halka anlatılıp benimsetilmesinde yasama, yürütme kademelerinde, sivil toplum örgütlerinde karar verici, karara katılıcı, uygulayıcı olarak görev alır.

Yine diğer bir yaklaşımla Yolcuoğlu (2012) sosyal hizmetin bireye işlevsellik katarak geliştirmesi için bazı temel kavramları “değer ve etik ilke” şeması şeklinde sıralamıştır:

“1.Değer: “Sosyal Adalet” Etik ilke; prensibinden hareketle sosyal hizmet uzmanları, sosyal adaletsizlikle mücadele eder. Toplumda, incinebilir/kırılgan/güçsüz ve mağdur grupların, nüfusun varlığı, sosyal hizmet uzmanlarının, ekonomik ve sosyal adaleti gerçekleştirme çalışmalarında yer almasını gerektirir. Çünkü kaynakların adil dağıtılması, yoksulluk ve ayrımcılık sık karşılaşılan sosyal kirleticiler ve hastalıklar olarak, toplumda sağlıklı dokunun oluşmasını engeller, toplumu oluşturan bireylerin hizmetlere, kaynaklara ulaşmasını sağlamak, fırsat eşitliğini yaratmak ve insanların tümünün karar verme sürecine anlamlı düzeyde katılımını sağlamaya çalışmaktadır.

2.Değer: “Bireyin onuru ve değeri”. Etik ilke; sosyal hizmet uzmanları, bireyin onuru ve değerine saygı gösterir. Bu ilke uyarınca, sosyal hizmet uzmanları, her bir kişiye özenli ve saygılı bir biçimde, farklılıklara duyarlı olarak davranarak, müracaatçıların kendi gereksinimlerini karşılayabilmelerine yardımcı olur ve bireylerin kendi kapasiteleri, işlevselliklerinin geliştirilmesini sağlamaya çalışır, sosyal koşulları bireylere hizmet edebilecek şekilde geliştirmek ve birey-toplum arasındaki karmaşayı çözmektir.

3.Değer: “İnsan ilişkilerinin önemi”. Etik ilke; sosyal hizmet uzmanları, insan ilişkilerinin önemini farkındadır, insanlar, diğerleriyle ilişkileri sonucunda yaşamda başarılı olabilmek için gereksinim duydukları destekleri ve güçleri alabilmektedirler. Sosyal hizmet uygulamalarının önemli bir özelliği sosyal hizmet uzmanlarının insan ilişkilerini desteklemek ve güçlendirmek suretiyle, bireylerin iyilik durumunu geliştirmektir.

4.Değer: "Dürüstlük ve güvenilirlik". Etik ilke; sosyal hizmet uzmanları, güvenilir bir tarzda davranmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları, dürüst ve sorumlu tarzda davranmalı, bağlı oldukları kurumların bir parçası olarak etik uygulamalar geliştirebilmelidirler.

5. Değer: "Yetkinlik". Etik ilke; sosyal hizmet uzmanları, yetkin olduğu alanlarda uygulama yapmalı ve mesleki uzmanlığı geliştirmek ve güçlendirmek için sürekli çalışmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları, kendilerini geliştirmek ve yardım sürecinde mümkün olan en derinlikli, bilgi beceriyi kullanarak, etkili mesleki müdahaleler gerçekleştirmekle yükümlüdür.”

Yukarıda sayılmış olan değerlerin işlevselliğini bireysel ve toplumsal düzeyde ahilik teşkilat yapısında görebilmekteyiz. Çünkü “ Ahiliğin sosyal fonksiyonu, sosyal ahlâka dayanır. Ahiliğin ahlâkî prensipleri ferdiyetçi değil, bilakis ferdin toplum içerisinde şah-

siyetini koruyacak şekilde toplumdur. Ahiliğin sosyal fonksiyonunun prensipleri gereğince ne fert cemiyete, ne de cemiyet ferde ezdirilmiştir.” (Erken,1998:51).

Ahiliğin prensiplerinin sosyal ahlaka yansıyan fonksiyonlarının dayandığı prensipleri Ceylan (2012:60)

“-Ahinin iş ve meslek ahlâkını inandığı değerler oluşturmaktadır.

- Ahinin emeğini değerlendirecek bir işi, özellikle bir sanatı olmalıdır.

- Ahi birkaç iş veya birkaç sanatla değil, yeteneklerine en uygun olan tek bir iş veya tek bir sanatla uğraşmalıdır.

- Her Ahi, belirli kalitede hammadde kullanacak, belirli üretim teknikleriyle çalışacak ve ihmal ettiği eşyayı belirli fiyata satacaktır.

- Ahi doğru olmalı, emeğiyle hak ettiğinden fazlasını kazanma yoluna gitmemelidir.

- Ahi kişinin veya sanatının geleneksel pirlerinden kendi ustasına kadar büyüklere içten bağlanmalı, sanatında veya davranışlarında onları örnek almalıdır.

- Ahi kazancının geçiminden arta kalanını tümüyle yoksullara ve işsizlere yardımda kullanmalıdır.

- Ahinin bilgi sahibi olması, bilginleri sevmesi, beylerin, uluların kapısına gitmemesi, aksine padişahın bile onun ayağına gelmesi gerekir ” şeklinde sıralamıştır.

Ahiler bu mesleki yardımlaşma ve dayanışmanın yanı sıra, toplumda muhtaç insanlara her bakımdan yardımcı olmayı kendisi için ana gaye bilir. Bundan son derece zevk, onur ve kıvanç duyar. Mesleki yardımlaşma ve dayanışma, toplum içerisinde herkesin derdiyle dertlenme; yabancılarla ilgilenme, dolayısıyla devletin işlerini kolaylaştırma gibi yollarla toplum yararına olan konularda görev yapmıştır. Bu şekilde sağlanan maddi - manevi destek ve katkılar hem devleti rahatlatmış ve hem de toplumda engin ve derin bir huzur, sükûn ortamı sağlanmıştır.(Kayseri,2002:16-17).

2.3.1.2. Koruyucu Ve Önleyici Sosyal Hizmet Yaklaşımı

Ahilik kurumu fonksiyonel işlevselliği ile bireyi dolayısıyla toplumu korumak vazifesini üstlenmiştir. Fertlere dini ve dünyevi prensipleri ile sosyokültürel destek

sağlamış, yaşadığı topluma katılımını verdiği eğitimlerle pekiştirmiştir. Sosyalleşen bireyin toplumsal bütünlükte ahlak ve etik kavramını benimsemesinde rehber olmuştur. Ahlak kavramı insan onuru, insanlık onuru için bir yol gibi kabul görmüş buna istinaden çatışmacı bir yaklaşım yerine fütüvvet duygusuyla varılan her menzildeki özellikle Anadolu'daki farklı inanç ve kültür değerleri için birlikte yaşama ve kabullenme temel prensip olmuştur. Bireyler için mesuliyet kavramı sadece bireyin benliğine değil adeta başkası için yaşamak olarak öğretilmiş toplumsal sorumluluk duygusu had safhaya ulaştırılmaya çalışılmıştır. Öyleki bugün bazı kurumların üstlenmiş olduğu yardımseverlik hayırseverlik gibi görevler ahi kurumunda her bireyin vazifesi niteliğindedir. Ancak bu kazanımlar için ahi inancında dini değerler ve kaynaklar aslolan durumundaydı. Buradan hareketle, 'önlemek tedavi etmekten daha evladır' prensibi ile bireyler telkinlerle ve eğitimlerle vicdani-ahlaki muhasebeye tabi tutulur, yaşam tarzı bir bütünsellik içinde değerlendirilirdi. Dolayısıyla "Ahilerde bulunması gerekli ahlaki şartlardan birincisi hayâ ve edeptir." (Demir, 2003: 56). Bireysel benlik sorgulandığı gibi topluma karşı sorumlu olanlarda bu prensiplerle eğitilmiş bu konuda nasihat edilmişlerdir.

"Devlet idaresinde yönetimdekilerin menfaati değil, toplumun yararı esastır. Akıllık kuralları ile yetişmiş olan Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi, yine Ahi terbiyesiyle yetişen oğlu Ahi Orhan'a şöyle vasiyet ediyordu:

'Zulümden ve istibdattan (baskıdan) çekin, seni zulme ve istibdata teşvik edenleri, yanından uzaklaştır. Çünkü bunlar Devletin zevalini (çökmesini) isteyenlerdir.' Osman Gazi, oğluna toplum nizamını temin için baskıdan, kötülük etmekten çekinmesini insan haklarına saygı göstermesini tenbih ediyordu. Bugünkü demokrasilerde de insan haklarının hukuk düzenince tanınması, güvence altına alınması, insan hakları ihlallerinin nereden gelirse gelsin önlenmesi, bu ihlallerin cezalandırılması demokrasi anlayışının bir gereğidir."(Demir,2003:72)

Sosyal ve siyasal anlamda toplumda sosyal adalet ve refah ilkesi doğrultusunda hareket edilmesi desteklenmiş; ayrıca kurumsal anlamda ticari vb. ilişkilerin düzenlenmesinde de işlevselliği olan Ahilik kurumunun bu yönünü Gökçin (2006) şöyle ifade etmektedir: "Ahilik teşekkülleri ilgili mesleğe ait bütün işleri yönetir, ihtilafları çözer esnaf devlet iletişimindeki ilişkiyi düzenlerdi. Tüketiciyi korumak adına belirlenmiş olan standartlar

mevcuttu. Şikâyetler dinlenir, uygun olmayan durumlar araştırılır varsa suçlu, ceza verilirdi. Haksız rekabeti önlemek, tüketiciyi tekelci eğilimlerden korumak için bir teftiş (denetim) mekanizması da geliştirmiştir. Ahilikte, ihtikâr ve istifçilik yasaklanmış, belirlenen narhı bozanlar da cezalandırılmıştı. Ayrıca toptancı esnafının perakende mal satmaları da yasaklanmıştı.”

Çalışkan ve İkiz’e (2001:2) göre Ahilikte, borç verenin mahcubiyeti alandan fazladır denilse yerinde olur. Zira din kardeşine hakikaten yardımcı olmadıkları için mi borç almak ve istemek durumunda kalmıştır korkusu vardır. Bunun için manevi mesuliyeti vicdanlarında bütün ağırlığı ile hissedilir. Onun için borç gizli verilir, yine istemeden gizli iade edilirdi. Şahsiyete fevkalâde değer verilirdi. Zira şahsiyetsiz insanda başka fazilet aranmazdı. Borç vererek alacaklıyı manen mahkûm etmek düşünülmediği gibi, senet, bono, vade gibi şeylerin bu nizamda adı bile yoktur.

“Ahilik sistemine göre topluma zarar vermeyen, başkalarına karşı saygı gösteren, kurallara uyan herkes eşitti, sınıf farkı da oluşmamıştı.” (Kahvecioğlu ve Çetinkaya, 2011:518).

Yukarıda saymış olduğumuz uygulamalar ve prensipler günümüz sosyal hizmet uygulamalarına rehberlik etmesi açısından kıyaslandığında arzulanan önleyici çalışmalardır diyebiliriz. Çünkü bireyden hareketle sağlanan toplumsal bütünlük toplumun tüm katmanları için sosyal refah ve adalet ilkesi doğrultusunda toplumsal sorumluluğun geliştiğinin göstergesidir. Bu bağlamda “ Sosyal hizmet çocukların, gençlerin, yetişkinlerin, yaşlıların, kadınların, engellilerin ve diğer özel nüfus gruplarının geliştirilmesi ve korunması için hizmet veren bir disiplin ve meslektir. Sosyal hizmet uzmanları yasalar ve politikalar çerçevesinde işlev görür ve sosyal politikaların oluşturulması, uygulanması, değiştirilmesi ve geliştirilmesi süreçlerine katılır.” (Duyan, 2012:23). Sosyal hizmetin genel çerçevede ifade edilen bu işlevleri toplumda sorumluluk ve bütünlüğü oluşturmak açısından önemlidir. Ancak sosyal hizmetlere rehberlik etmesi açısından ahilikte bireylere kazandırılan aşağıdaki prensipler sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesi ve toplumun koruyucu önleyici dönüşümü için gerekli olan kurallardır. Bu doğrultuda Ahiliğin temel değerleri ve ilkelerini Ceylan (2012: 38-39) şu şekilde sıralamıştır:

“ 1-İyi huylu ve güzel ahlâklı olmak,

- 2-İşinde ve hayatında kin, hasetlik ve gıybetten kaçınmak,
- 3-Ahdinde, sözünde ve sevgisinde vefalı olmak,
- 4-Gözü, gönlü ve kalbi tok olmak,
- 5-Şefkatli, merhametli, adaletli, faziletli, iffetli ve dürüst olmak,
- 6-Cömert, ikram ve kerem sahibi olmak,
- 7-Küçüklere sevgi, büyüklere karşı edepli ve saygılı olmak,
- 8-Alçak gönüllü olmak, büyüklük ve gururdan kaçınmak,
- 9-Ayıp ve kusurlarını örtmek, gizlemek ve affetmek,
- 10-Hataları yüze vurmamak,
- 11-Dost ve arkadaşlara tatlı sözlü, samimi, güler yüzlü ve güvenilir olmak,
- 12-Gelmeyene gitmek, dost ve akrabayı ziyaret etmek,
- 13-Herkese iyilik yapmak, iyiliklerini istemek,
- 14-Yapılan iyilik ve yardımları başa kakmamak,
- 15-Hakka, hukuka, hakkaniyete riayet etmek,
- 16-İnsanların işlerini içten, gönülden ve güler yüzle yapmak,
- 17-Daima iyi komşulukta bulunmak, komşusunun eza ve cahilliğine sabretmek,
- 18-Yaradan'dan dolayı yaratılanı hoş görmek,
- 19-Hata ve kusurları daima kendi nefsinde aramak,
- 20-İyilerle dost olup, kötülerden uzak durmak,
- 21-Fakirlerle dostluktan, oturup kalkmaktan şeref duymak,
- 22-Zenginlere, zenginliğinden dolayı itibardan kaçınmak,
- 23-Allah için sevmek, Allah için nefret etmek,
- 24-Hak için hakkı söylemek ve hakkı söylemekten korkmamak,

- 25-Maiyetinde ve hizmetindekileri korumak ve gözetmek,
- 26-Açıkta ve gizilde Allah'ın emir ve yasaklarına uymak,
- 27-Kötü söz ve hareketlerden sakınmak,
- 28-İçî-dışı, özü-sözü bir olmak,
- 29-Hakkı korumak, Hakka riayetle haksızlığı önlemek,
- 30-Kötülük ve kendini bilmezliğe iyilikle karşılık vermek,
- 31-Bela ve musibetlere sabır ve tahammüllü olmak,
- 32-Müslümanlara lütufkâr ve hoş sözlü olmak,
- 33-Düşmana düşmanın silahıyla mukabelede bulunmak,
- 34-İnanç ve ibadetlerinde İhlâslı olmak,
- 35-Fâni dünyaya ait şeylerle övünmemek, böbürlenmemek,
- 36-Yapılan iyilik ve hayırda halkın hoşnutluğundan başka bir şey gözetmemek,
- 37-Âlimlerle dost olup, dostlara danışmak,
- 38-Her zaman, her yerde yalnızca Allah'a güvenmek,
- 39-Örf, âdet ve törelere uymak,
- 40-Sır tutmak, sırları açığa vurmamak,
- 41-Aza kanaat, çoğa şükretmek ve dağıtmak,
- 42-Feragat ve fedakârlığı daima kendi nefsinden yapmak,
- 43-Namazı bırakmamak,
- 44-Hayâ sahibi olmak,
- 45-Dünya hayatına esir olmamak,
- 46-Nefsin esiri olmamak,
- 47-Helal kazanç sahibi olmak,

48-Ahilerden muhtaç olanlara ihsan ve keremde bulunmak, Cömert, kerem ve ikram sahibi olmak.”

Ahiliğin saymış olduğumuz prensipleri ile sosyal hizmetin genel çerçevede aşağıda ifade edilen amacı koruyucu, önleyici yönüyle örtüşen bir yapılanmadır. Çünkü “sosyal hizmet uygulamasının amaçları sosyal risklerden bireyi ve toplumu korumaya ve önlemeye dönüktür. Bunlar;

“ 1.Birey, aile, grup, örgüt ve toplulukların sosyal işlevselliklerinin sağlanması, onarılması, korunması ve geliştirilmesi işlerinde başarılı olmak, stresi önlemek veya hafifletmek ve kaynaklarını kullanmada müracaatçılara yardımcı olmak,

2.Sosyal politika, hizmet, kaynak ve programları temel insan gereksinimlerini karşılaması ve insan kapasitesini desteklemesi yönünde planlamak, biçimlendirmek ve yürütülmesini sağlamak,

3.Risk altındaki gruplarını güçlendirmek, sosyal ve ekonomik adaleti sağlayabilmek için örgütsel ve yönetsel sorumluluk almak, sosyal ve politik eylem süresince politika, hizmet, kaynak ve programları takip etmek,

4.Bu amaçlara yönelik mesleki bilgi ve becerileri geliştirilip, test etmek.” (Sheafor ve Horesji 2003;akt. Duyan, 2012:13).

Sosyal hizmetin üretkenliği ve çözüm üretme yönü ile ortaya konan bu genel çerçeve sosyal yaşamda bireye ve topluma rollerini vicdani ve ahlaki genel geçer ilkelerle hatırlatıp bireyin toplumda yine birey olarak kalmasını ancak bireyselleşmesini önleyerek yerini korumasını sağlamaktır. Çünkü “ Sosyal çalışmanın varlık nedeni; insanın sürekliliğidir, tarihselliğidir; insanın toplumla etkileşiminde yaşadığı rol kaybıdır; çözmekte zorlandığı çelişkileridir. İnsanın toplumsal sorunlarıdır. Çözmede yetersiz kaldığı, çözümü kolektif bir çaba gerektiren sorunlarıdır.” (Şeker, 2008:16).

“1950 yılında Birleşmiş Milletler, ‘sosyal hizmetin’ kişinin gelişmesini engelleyen sorunları birey düzeyinde çözmeye çalışan ve bunun için de bireylerin karşılanmamış gereksinimleriyle toplum kaynaklarını buluşturan toplumsal bir etkinlik olduğunu vurgulamıştır.”(Yolcuoğlu, 2012:105).Bu açıklamalar sadece somut yaşantılar ve pozitivist yaklaşımların sorularına cevap verebilmektedir. Ancak ahilik teşkilat

prensiplerinde insani erdem ve duyguların bireyi nasıl iyi olana yönlendirdiğine bakacak olursak; toplumsal değerlerin sadece somut yaşantılarla oluşturulamayacağı, bireyin manevi inanç sisteminin de bu yönde rol sahibi olduğunu görmekteyiz. Bu doğrultuda bireyin yarar sağlama ölçüsü aldığı manevi eğitimin katkısıyla daha da önemli hale gelmiştir. Çünkü ahilikte inanç prensibi vicdandaki bir polis gibi bireyi kendisine ve topluma karşı sorumlu hissettirmiştir. Ahilik bu gaye üzerine prensiplerini inşa etmiş fertleri topluma karşı sorumlu olan, bilinç ve erdem değeri yüksek vasıflarla donatmıştır. Bu noktadan hareketle günümüz sosyal hizmetlerinin önleme ve koruma çalışma prensiplerinde inanç değerleri de gözardı edilmeden bireyin toplumda ve kendisinde kabul görmesini sağlamanın gerekliliği üzerinde durulmalıdır. Manevi desteğin sosyal hizmetteki yeri ahiliğin inanç prensipleri ile bu bağlamda örtüşmektedir. Manevi yönüyle sosyal hizmetin çerçevesini Seyyar (2008) şu şekilde sıralamıştır:

- “1. Sosyal hayatın içinde insanın karşılaştığı sorunları çözebilmesi için manevi kapasitesini geliştirmek.
2. İnsanların manevi inanç bağlantılarını sağlamak.
3. İnanç sistemlerinin insanlar üzerinde daha etkili olması yönde zemin ve kurumsal yapı oluşturmak.
4. Manevî sosyal hizmetler ruhuna uygun değişik sosyal gruplara yönelik politikaların geliştirilmesine ve uygulanmasına katkı sağlamak.”

Genel prensiplerle ifade edilen bu çerçeveden hareketle toplumda oluşturulmak istenen sosyal ahlak ilkeleri ile;

- “a) Kişinin, manevî risklere karşı sürekli olarak teyakkuz hâlinde olmasını sağlamak,
- b) Kişinin manevî hastalıklardan uzak kalmasını sağlamak ve bunlara yakalanmasını önlemek,
- c) Hayatı boyunca ahlâkî görüşlerinde, tutum ve davranışlarında sağlam bir istikrar gösteren, güzel ahlâk ilkelerine ve manevî değerlere bağlı insanlar yetiştirmek,
- d) İnsanların, kendi ruh âlemleriyle ve içinde yaşadıkları toplumla barışık olmalarına ve ruhen mutlu olmalarına yardımcı ve destekçi olmak,

- e) İnsanın, manevî temizlik içinde bulunmasını sağlamak. Yani, insanın kötü huylardan ve kalbinin her türlü bozuk inanç ve düşüncelerden uzak kalmasına yardımcı olmak,
- f) Duygu ve vicdanın oluşturduğu "iç kontrol" sayesinde bir insanın, davranışlarını ahlâkî ve manevî değerlere göre tanzim edebilmesinin zemini oluşturmak,
- g) Kişiyi, ahlâkî ve manevî sorumluluk üstlenebilecek konuma getirmek,
- h) Kişide ahlâkî ve manevî şuur oluşturmak,
- i) Sosyal çevresindeki bütün insanları seven, sayan, özü, sözü doğru, Yaratan'ın rızasını ve O'nun hoşnutluğunu kazanma ümidiyle korunmaya muhtaç insanlara gönülden yardımda bulunan, aklını iyi yönde kullanabilen, iyi karakterli ve güzel alışkanlıklara sahip "iyi insan" veya "güzel insan" kategorisine giren üstün şahsiyetler yetiştirmek,"
- hedefi ile bireye kazandırılan sosyal ahlak ilkeleri koruyucu önleyici sosyal hizmetin manevi yönüyle ulaşmak istediği noktadır. Yani pozitivist yaklaşımların sorun çözme becerilerini somut alanda kurgulamasına karşılık geçmişte ahilik sisteminin de merkezindeki manevi değerler ile bireyin sorunlarını çözme, bireyi korumak ve oluşabilecek sorun alanını daraltmak açısından önemlidir. Aşağıdaki tablo bu kıyaslamayı anlamak açısından önemlidir.

Şekil 2: Temel Değerler İtibariyle Seküler (Pozitivist) ve Manevî Sosyal Hizmetler

	Seküler Sosyal Hizmetler	Manevî Sosyal Hizmetler
Konusu	İnsan ve insanın gözlenebilen faaliyetleri (davranışları).	İnsan ve insanın gözlenebilen ve iç âlemindeki gözlenemeyen (fakat idrak edilebilen) bütün faaliyetleri.
Bilimsel Hedefleri	İnsan zihnini ve sosyal davranışlarını anlamak.	İnsan ruhunu ve zihin (akıl) dâhil bütün ruhî (manevî) kaynakları ve bu çerçevede insan davranışlarını anlamak.
Sosyal Hedefleri	Sosyal uyum yoluyla kişilerin dünyevî mutluluğuna yardımcı olmak.	Sosyal ve manevi uyum yoluyla kişilerin dünyevî ve uhrevî saadetleri (manevî huzurları) için yardımcı olmak.
Kutsal Hedefleri	Hümanizm ekseninde insan ve toplum sevgisi.	Marifetullah (Allah'ı bilme) ve muhabetullah (Allah'ı sevmeye) ekseninde insan ve toplum sevgisi.
Araçları	Psiko-Sosyal Danışmanlık-Sosyal Rehabilitasyon	-Manevî Danışmanlık (Manevî Telkinler) -Manevî Rehabilitasyon
Bilgi Kaynağı - Türü	Pozitivist bilimlere dayanan bilgiler. (Bilimsel bilgi)	Vahye (Kuran ve Sünnet) ve müspet bilimlere dayanan bilgiler. (Hikmete dayalı şuurî-bilinçli bilgi)

(Seyyar, 2008:39)

2.3.2. Güçlendirme Yaklaşımı

Sosyal hizmetin gelişim sürecinde amaçlanan temel noktalardan en önemlisi toplumu ve bireyi güçlü kılmak için varolan eksik noktaları hem birey açısından hem de toplum açısından önleyici ve koruyucu çalışma yollarıyla minimize edip ortadan kaldırmak gayesindedir. Bunun ortadan kaldırılması demek bireyi dolayısıyla da toplumu bu ve benzer dezavantajlı konumlardan korumak adına sosyal işlevselliği artırarak güçlü bir

yapı tesis etmektir. Bu gerekçeyle birey davranışlarının işlevsel olmayan yönleri tespit edilerek fonksiyonel yönü geliştirilmelidir. “ Güçlendirme yaklaşımında, bireyin geleceği üzerinde kontrol (yaşam denetimi) ve belirleme gücü olduğu kabul edildiğinden, bu gücün kullanılmasıyla bireyin kendini iyi hissetmesi sağlanmaktadır.” (Duyan vd. , 2008: 65). Dolayısıyla sosyal hizmet güçlendirme yaklaşımı ile bireyi geliştirmeyi amaçlamıştır. Ancak sadece dezavantajlı bireylere değil diğer sağlıklı bireyler için de koruyucu işlevselliğini ortaya koyma amacındadır.

“ Ayrıca sorun yaşamayan insanların da kendi sosyal işlevselliklerini geliştirmek istemeleri nedeniyle destekleyici hizmetlerin sunumuna gereksinimleri vardır. Sosyal bakım, muhtaç insanların yiyecek, barınma, korunma vb. temel gereksinimlerini; aidiyet, kabul görme ve kötü zamanlarda kendini iyi hissetme gibi psikolojik gereksinimlerini karşılayacak olanakları sağlamak için eylem ve çabaların düzenlenmesini içerir.”(Duyan, 2012:15). Yani “ işlevsellik sorunu olmayan kişilerin beceri ve performanslarını artırmak, güçlendirmek ve geliştirmektir.”(Duyan, 2012:15-16)

Dolayısıyla toplumu güçlendirmek bireyden başlayan bir sistemattir. Birey güçlendikçe toplum da doğal olarak güçlenmiş olur. Bu sosyal süreçte sorumluluğu olan kurumlar buna katkı sunar. Bu destek ve çözüm önerileri doğrultusunda toplumdaki dezavantajlı konumlar için önleyici geliştirici çalışmalarla sosyal hizmet uzmanları önem arz etmektedir. “Güçlendirme süreci, bireyden başlayarak önce kişilerarası sonra da toplumsal düzeyde gerçekleşen bir güçlenme hareketidir.(Duyan vd.,2008:65)” “ Bunun için sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların çevrelerindeki sistemlerle buluşmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları aynı zamanda bu sistemlerin müracaatçıları desteklemek üzere güçlenmesine çalışmaktadır. Sosyal hizmet ihtiyaç sahibi, insanlara yardım etmek üzere etik ve rasyonel olan tüm araçları kullanmayı amaçlamaktadır.”(Duyan vd. , 2008: 42-43).

“ Ahilik halka dönük bir düzendir. Kendi nefsinin hiç bir zaman diğerinden üstün tutmayan Ahi kişi, mutluluğun büyük payını halka hizmet edip yararlı olmada arar. Halka dönük oluş, Hakk’a dönük oluş anlamında kullanılır. Bu nedenle Ahilikte halka gösterilen itibar çok büyüktür.” (Soykut,1971: 86).

“Ahilik, hem dünya ve hem de ahireti birlikte düşünen bir anlayışa sahiptir. “Hiç

ölmeyecekmiş gibi dünya, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalış ” hadisi de bu görüşü desteklemektedir.” (Ekinci,2008:21).

Tabakoğlu (1987:68) toplumu ve bireyi güçlendirmenin arayışlarına, ahilik teşkilat yapısındaki değerlerle nasıl mutlu bir topluma ulaşılabileceğini şöyle ifade etmektedir. Demokrasilerde kapitalist ve kolektivist sistemlerin bile eşitliği çözememesi "üçüncü yol" arayışlarına neden olmuştur. Sınıfsız toplum oluşturmada farklılıkların azaltılması tasarlanmıştır. Bu demektir ki eğer Ahilik anlatılabilseydi, üçüncü yol arayışına gerek duyulmayacaktı. Ahi birliklerinde toplumsal imkânlardan yararlanma konusunda, farklılıklar kişilerin becerilerine bağlı olduğundan, toplumsal katmanlaşma, yani sınıflar oluşmamıştı. Bir Ahi yanında şahsi masraflar için 18 dirhem gümüşten fazla para bulunduramaz, aşırı gösteriş ve israftan kaçınırdı. Oysa Ahi reisleri, eğitim ocağı olarak hizmet veren Zaviyeler kuracak burada gençlerin her türlü gereksinimine cevap verecek, halı, avize gibi eşyalarla donatılmış, içi beyaza boyanmış binalar yaptırabilmekte, yol, köprü, çeşme, hastahane gibi yardımcı tesisler kurabilmekteydi. Fakat yaşam tarzı toplumun diğer kesimlerinden farklı değildi. Özel yaşamındaki bu sadelik, Akıllık İlkelerine verilen değerden kaynaklanmaktaydı.

Gençliğimiz ve çalışma hayatımız rehber olarak kültürümüzde esaslı bir yer tutan ahî zihniyetini alabilir. Aslında bir gençlik ülküsü olan bu zihniyetin çağdaş iktisadî ve ahlâkî bunalım karşısında yeni bir iş ahlâkı ile birlikte yapıcılığa, üreticiliğe ve yöneticiliğe dönük bir gençlik ahlâkı yaratacağına inanıyorum. Bu geleneğin ihyasında ilk adım ise kültürümüzün gücüne inananların Ahilik ilkelerini kendi nefislerine tatbik etmeleri olacaktır.

2.3.3. Problem Çözme Yaklaşımı

“ Problem çözme yaklaşımı, insan yaşamının tümüyle problem çözme aktivitelerini içerdiği görüşüne dayanır. İnsanlar doğumdan itibaren, ölünceye kadar, kendileri ile diğer insanlar, objeler ve durumlar arasındaki ilişkilerde (transaksiyon) ortaya çıkan sorunları hallederek düzenli bir yaşam sürmeye çalışırlar.” (Turan, 2012:267). Bu noktadan hareketle “ sosyal hizmet uzmanları diğer insanlarla ilişki güçlüğü yaşayan, kendi potansiyelini en üst düzeyde gerçekleştiremeyen, çevrenin taleplerini karşılayamayan insanlarla ilgilenir.” (Duyan, 2012:14). Diğer bir ifadeyle “ Sosyal hizmetler, toplumda ayakta kalma, kendini benimsetme, yaşamını sürdürme, toplumla kaynaşma

ve refah düzeyini koruma ve arttırma olanakları doğuştan, sonradan ya da geçici olarak yok olan ya da kısıtlanmış bulunanlara verilen hizmetlerdir.” (Tomanbay, 2001:27).

Problem tesbiti ve çözümü odaklı bu yaklaşımlardan hareketle sosyal hizmetin amacı bireyin psiko-sosyal açıdan sorunlarının çözümüne destek sağlamaktır. Bireyin sorun çözüme problemlerin üstesinden gelebilme yeteneklerinin ortaya çıkarılması ve desteklenmesi, içinde yaşanılan çevreye bireyin oryantasyonunda kolaylık sağlamasına önayak olmak demektir. Yani “sosyal hizmet hem insanlarla birlikte hem de insanlar için mücadele veren bir meslektir.(Duyan, 2012:3)”Dolayısıyla bireyin problem çözme kabiliyeti toplumsal birliktelik açısından uyumlu ve mutlu bireylerin varolması demektir. Çünkü birey sorunları ile başedebildiği ölçüde özgüven gelişimine katkı sağlayarak işlevselliğini arttırarak kendini gerçekleştirir.

Bireyin sorun çözme kabiliyetinin geliştirilmesi bu bağlamda sosyal hizmetin amacına katkı sağlamak açısından önemlidir. Dezavantajlı konumların giderilmesi toplumsal bütünlük açısından önemli olduğu için sosyal hizmet bireylerdeki problem çözme becerilerini geliştirme ile, balık vermek yerine balık tutmasını öğretmek bireydeki mücadele ve yaşam direncini geliştirmeye ışık tutmaktadır. Çünkü sosyal hizmet

“ kişi, grup ve toplulukların yapı ve şartlarından doğan ya da kendi denetimleri dışında meydana gelen bedenî, zihni ve ruhî eksikliği, fakirlik ve eşitsizliği gidermek veya azaltmak, toplumun değişen şartlarından doğan sosyal sorunları çözümlenmek, insan kaynaklarını geliştirmek, hayat standartları iyileştirmek ve yükseltmek, fertlerin birbirleriyle ve sosyal çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırmak maksadıyla insan şeref ve haysiyetine yaraşır eğitim, danışmanlık, bakım, tıbbî ve psiko-sosyal rehabilitasyon alanlarında devlet veya gönüllü-özel kuruluşlar tarafından sistemli bir şekilde ifa edilen hizmet programlarının bütünüdür.” (Seyyar ve Özdemir, 2008:55).

“ Sosyal hizmetin amacı, bu yüzden,

- (1) İnsanların problem çözme ve başatma kapasitelerini geliştirme,
- (2) İnsanlara, kaynak, hizmet ve şanslar tanıyan sistemler ile insanları bağlantılandırmak,

(3) Bu sistemlerin etkili ve insancıl çalışmasını geliştirmek,

(4) Sosyal politikanın geliştirilmesine ve ilerletilmesine katkı vermek" olarak ifade edilebilir." (Pincus ve Minahan 1973; akt. Yolcuoğlu, 2012:107).

Sosyal hizmetin amaçlarını gerçekleştirmesi aynı zamanda bireyin kendisini gerçekleştirmesi problemlerine çözüm üretebilmesi demektir. Çünkü sosyal hizmetin izlediği problem çözme yöntemleri bireyin sosyal hayata katılımının desteklenmesi, mücadele etmeyi öğrenmesi ve çözüm üretmeyi öğrenmesi anlamını taşımaktadır. Sosyal hizmetin hedeflerini gerçekleştirmeye çalışan sosyal hizmet uzmanları da bu noktada amaçlanan çalışmaların ve ulaşılmak istenen hedefin en önemli unsurlarıdır. Buna istinaden Duyan vd. (2008) Sosyal Hizmet Uzmanı'nın problem çözücü yönlerini şöyle sıralamışlardır.

Kolaylaştırıcı: Bireylere ve gruplara ihtiyaçlarını dile getirmeleri, sorunlarını tanımlamaları ve netleştirmeleri, çözüm yolları araştırmaları, seçtikleri yolu uygulamaları ve sorunlarıyla etkin başa çıkabilmesine yardım eder.

Bağlantı kurucu: Yardıma ihtiyacı olan ve bu yardımı nereden alabileceğini bilmeyen bireyler ve gruplar ile toplum hizmetleri arasında bağlantı kuran kişidir.

Savunucu: Bireyin alacağı hizmetlerin talep edilmesinde ve sunumunda sosyal hizmet uzmanının onlar için savunuculuk yapmasını içermektedir.

Aktivist: Aktivistler; sosyal adaletsizlik, eşitsizlik ve yoksunlukla ilgilenerek bireyin dezavantajlı konumunu düzeltme çabasıdadır.

Ara bulucu(mediator): Taraflar arasındaki farklılıklara rağmen uzlaşabilme ve çatışmayı giderme gayesindedir.

Uzlaştırıcı(negotiator): Tarafların uzlaşmalarını sağlayarak anlaşmalara varmalarını sağlar. Arabuluculuk gibi uzlaştırıcılık da tarafların kabul edebileceği orta yolu bulmadır.

Eğitmen: Eğitmen rolü müracaatçıyı bilgilendirme ve uyum sağlayıcı beceriler öğretme rolüdür.

Harekete geçirici: Harekete geçirici, bir soruna ya da potansiyel bir soruna dikkat

çekerek işlevselliği arttırır.

Güçlendirici: Bu süreç, bireylere, ailelere, gruplara, örgütlere ve toplumlara; kişisel, kişiler arası, sosyo-ekonomik ve politik güçlerini artırmaları ve koşullarını iyileştirmeleri için yardım etme sürecidir.

Koordinatör: Koordinatörler bazı sorunların çözümü için gereken kaynakları bir araya getirir, organize eder.

Araştırmacı: Sosyal hizmet ile ilgili konuların literatürden araştırılmasını, uygulamanın çıktılarının değerlendirilmesini, uygulanan programların olumlu/olumsuz yönlerinin değerlendirilmesini ve toplum ihtiyaçlarını çalışmayı içerir.

Grup kolaylaştırıcısı: Grup kolaylaştırıcısı, grup etkinliğinin lideri olan kişidir. Bu grup; terapi grubu, eğitsel grup, kendine yardım grubu, aile terapisi grubu veya diğer odaklardaki başka gruplardan olabilir.

Toplum sözcüsü: Toplum sözcüsü olan sosyal hizmet uzmanları potansiyel müracaatçılara var olan hizmetleri anlatır ve/veya yeni hizmetler için savunuculuk yapar.

Yapılan bu çalışmalar ve süreç dezavantajlı konumda olsun yâ da olmasın bireyin sosyalizasyon sürecine ve toplumsallaşma sürecine önemli katkılar sağlamaktadır. Çünkü yoksulluğun giderilmesi, sosyal refaha ulaşılması, dezavantajlı bireylerin topluma kazandırılması arayışlarına çözüm üretebilmek bütünleşebilen bir birey ve topluma giden ilk adımlardır. Tarihsel süreçte sosyal hizmet yapılanması ve sosyal hizmet uzmanlarının ulaşmak istedikleri toplumsal ve mesleki kazanımlara rehber olabilecek olan ahi teşkilat yapılanması ile ahiler gözönünde bulundurulacak olursa şu hususlarla karşılaşmak

“1- Kişiyi eğitip üretici ve yararlı bir seviyeye ulaştırmak,

2-Kişiyi toplumda lâayık olduğu en uygun yere oturtmak,

3-Ahlâklı, bilinçli, üretici ve mutlu bir orta yapı teşkil edip, güçlülüğünü devam ettirmek,

4-Yapılar arasında, karşılıklı anlayış, güven, rıza duyguları ile işbölümü ve işbirliği

kurarak toplumda sosyal ve ekonomik denge sağlamak,”(Soykut,1971:87)

bireysel ve toplumsal anlamda problem çözmede önemsenecek durumlardır. Toplumsal adaleti gerçekleştirmek adına problemlere çözüm üretmek için bireyi hem dengede tutma hem de güçlendirme prensibi sistem ile birey arasında ilişki bağına güçlendirmekte aynı zamanda toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirmektedir. Böylece bireyler sadece maddi kazanımlara odaklanmamış, kendi marjinal dünyasına kapanmamış inanç destekli vicdani sorumluluk duygusuyla fakirleri kollayarak gençleri eğiterek istihdam ve eğitimle problemleri çözmeyi yaşam felsefesi haline getirmişler. Bunu daha somut bir biçimde ifade etmek gerekirse;

Ahiler, kendi emeğiyle geçinmeyi önemser, aslolan muhtaç olmamaya çalışmaktır. Bu nedenle Ahinin emeğini yoğuracağı bir işi, sanatı olması ahlaki bir erdem sayılmıştır. Bir işi, özellikle bir sanatı olması, ahlak kaidesi hâline getirmiştir. “Bazı fütüvvetnamelerde işsizlik "batıl" olarak kabul edilmekte ve akılsızlık sayılmaktadır.

‘İşsiz adam nasıl olur da akıllı sayılır...’

Daima işle meşgul ol, hüner ashabı yanında makbul bir hâle gel. İşsizlerin işi tamamıyla batıldır. Tembel adamlar hiçbir şey elde edemezler.” (Ekinci,2008:23).

“Ahilikte, fertler işçi-işveren, üretici-tüketici, kadın-erkek, genç-yaşlı vb. şeklinde kategorileştirilerek birbirleriyle mücadeleye zorlanmaz. Böylece toplumda iç huzur ve barışın sağlanmasına çalışılır. Bu ortamın sağlanmasında esas olan uzlaşmadan çok diyalogdur.” (Ekinci,2008:20).

“Ahilik teşkilatından, her kademedeki sorunun yerinde ve zamanında çözümlenmesi beklenirdi. Normal şartlarda hiçbir sorun bir üst kademeye iletilmezdi. Ancak çözümü bulunmayan konular bir üst kademeye sunulurdu (Bu sistem, günümüzde pek çok ülkede uygulanan, Türkiye’de de Ombudsmanlık yasasıyla yeni kabul edilen modelin özünü teşkil etmektedir).

Kışlık yakacağını temin edememiş dul, kocası askerde, kimsesiz yoksul kadınların, ihtiyarların yakacağını tedarik ederler. Bu gibiler gerektiğinde ve yarâna başvurduklarında evleri bile yıkılmış olsa tamirinde gereken hizmetleri yerine getirirler. Örneğin damı yıkılsa, ağacını, kamışını, kerpicini hazırlar, taşır ve yerleştirirler. Bu

iş daha büyük olursa, köyün bütün yaran odaları birleşerek yaparlar.” (Çağatay,1981:170).

“ Yarânlar, tarım işlerinde de, birbirlerine yoksullara ve kimsesizlere karşılıksız yardım ederler. Örneğin çift hayvanı ölmüş, yerine yenisini alamamış yoksul kişilerin tarlalarını sürüverirler. Ekinlerini zamanında biçemeyenlerin ürünlerini biçiverirler. Harmandan vaktinde kalkamayan, geç kalacağı, yağmur mevsiminin bastıracağı anlaşılmanın harmanlarını kaldırıverirler. Köyde bu şekilde yardıma muhtaç durumda olanlar az, yaranlar da kalabalık olduklarından, kendileri için birer ikişer günde bitecek olan bu işleri, çekinmeden, ortaklaşa çabucak yapıp bitirirler.” (Çağatay,1981:171).

“Doğan meseleleri görüşmek, anlaşmak, yaklaşma ve zamana serpmeye yollarıyla çözümlenmeyi tercih etmiştir. Her zaman toplumun yararını, karma, hayrına olan tarafı desteklemiştir. Fert veya toplumda ortaya çıkan problemi ve anlaşmazlıkları karşılıklı iyi niyet, samimi duygu, gerçekçi yaklaşımlarla en güzel şekilde giderilmesi metodunu takip etmiştir. Toplumunu sarsacak, devleti yıpratıcı akım ve tutumların içerisine girmemeye özen gösterdiği gibi, böyle cephe oluşturanlara karşıda devletin ve milletin yanında yer almayı prensip edinmiştir. Huzur, sükûn ortamını bozmak isteyenleri sosyo-ekonomik yollarla ablukaya ve boykota alarak pasifize usulünü uygulamıştır.”(Kayseri,2002:41)

İki kişinin arasını bulmak, yani kavga ve savaşta halk arasına girip onları uzlaştırmak, iki tarafı da uygun bir tarzda yatıştırmak şartıyla onları barıştırmak, aralarında nefreti ve düşmanlığı gidermek iyiliği koruyup kötülüğü yok etmek ahi ehlinin baş görevidir. Bu fütüvvet kuralı ahilik sisteminde uygulanarak bireyler arasında çıkan anlaşmazlıkların çözümünde etkili olmuştur. Bireyler arasında veya devletle birey arasında çıkan ihtilafları çözmek her zaman kolay olmamıştır. Arabulucular bir dereceye kadar birbirleriyle düşmanlık edenleri razı etmek ve onların rızasını kazanmak için birçok fedakârlıklar göstermiş, sayısız mallar harcamayı kabullenmişlerdir. Böylece halk arasında nefret ve düşmanlık kalkmış, ülfet (kaynaşma) ve sevgi meydana gelmiştir. Bu görevi Ahilik kurumunda Ahi Babalar üstlenmiş nefret, kıskançlık ve düşmanlığa meydan vermeden arabuluculuk yaparak insanları uzlaştırmışlardır. (Demir, 2003:61-62)

“ Ahi şeyhleri bir “ahlaki liderlik” modeli oluşturup, teşkilat içerisinde ehliyet-liyakat ve seçim esaslarına uyarak toplumda denge unsuru olmuşlardır. Gerektiğinde toplumda ve meslek mensupları içerisinde “arabulucu”(ombudsman) görevini üstlenerek yeni bir model ortaya koyabilmişlerdir.” (Ceylan,2012:32).

Ahilik dönemlerinde toplumda, yoldan çıkan, suç işleyen kişiler de çıkabilirdi. Onlar özel eğitime tâbi tutulur, adam edilene, topluma yararlı bir fert haline getirilene dek uğraşılırdı. Adam olmaya niyeti olmayanlar, toplum için tehlike yaratanlar, bozguncular ve iş birlikçileri son çare olarak devreden çıkarılırdı. Çünkü onlara yapılan her yardım toplumdaki diğer kişilerin hakkını gaspetmekle özdeşti. Ahilikte insan canına kıymak, ölüm cezası vermek en son düşünülen çare idi.(Demir, 2003:71)

“ Ahilikte de daha insancıl davranılmış cani, bir başkasının canına kıymaması için önce eğitim denenmiş topluma faydalı hale getirilmeye uğraşılmış ancak iyi niyetli çabaların sonuçsuz kalacağına inanılan ve verilen eğitime tepkisiz kalanlar yani uslanmayan kişiler son çare olarak yok edilmişlerdir.” (Demir, 2003:71).

Bütün bu uzlaştırıcı tutuma bakarak Ahilerin, iç ve dış politikalarından habersiz sadece kendi işiyle meşgul, olup-bitenlerden uzak bir yaşayışa sahip oldukları zannedilmemelidir. Gerektiği zaman politikayı da kullanmasını bilen Ahiler, yine de uzlaştırıcı yatıştırıcı tutum içerisinde bulunmayı ihmal etmemişlerdir. Aynı fikirde olmadıkları sultan kararlarında, işi diyalog, sürekli görüşme ortamı içerisinde çözümleyici bir yol izlemişlerdir. İç ayaklanmalarda da devletten tarafa olmuşlar, sokaklara dökülmekle devlet işlerini köklü çözümlere kavuşamayacağını ifade eli,(edip) daha olumlu ve medeni yollarla işlerin halledilmesi görüşünü savunmuşlardır.(Kayseri,2002:42).

BÖLÜM 3: AHİLİKTE SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

3.1. Sosyal Hizmet Etiği Açısından Ahilik

Etik, doğru ve yanlış davranışı belirlemek adına bireysel ve toplumsal anlamda oluşturulan değerler ölçüsüne göre hareket edebilmektir. Etikte amaçlanan sadece kişisel çıkarlar değil aynı zamanda diğer bireyler ve toplumsal çıkarlar gözetilerek uyulması gereken normların belirleyici kriteridir. Yani davranışların, kuralların vicdani ve ahlaki açıdan örtüşmesidir. Kültürel değerler ve normlarla oluşan etik ilkeleri, sosyal refah ve adaleti yerine getirmek için toplumsal sorunların çözümünde olmazsa olmaz bir kavramdır. Özellikle tarihsel süreçte ahilik teşkilatının prensipleri ile etik değerleri gözardı etmediğini, koymuş olduğu iş meslek ve ahlak prensipleri ile önemseydiğini görmekteyiz. Ancak tarihsel süreçte ahilik ile ilgili etik değer kıyaslamasından önce günümüz sosyal hizmet uygulamalarında etiğin nasıl yer aldığına bakmalıyız.

Duyan vd. (2008) “ Sosyal hizmet ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmek üzere etik ve rasyonel olan tüm araçları kullanmayı amaçlar der ve mesleğin ilkelerini şöyle sıralar.

Sosyal hizmetin insan onuru ve hakkaniyet ölçüsünü benimsemesi için;

- Marjinalize olmuş, sosyal olarak dışlanmış, incinebilir durumda olan insanların ve risk gruplarının sosyal alana dâhil edilmelerini kolaylaştırmak,*
- Toplumda varolan engeller, eşitsizlikler ve adaletsizliklere meydan okumak,*
- Birey, aile, grup ve topluluklara iyilik hallerini ve sorun çözme kapasitelerini artırmalarında yardımcı olmak ve onları harekete geçirmek,*
- Uygun yerel, ulusal, bölgesel ve/veya uluslararası sorunlar bakımından insanları savunuculuk faaliyetleri için teşvik etmek,*
- Mesleğin etik ilkeleriyle uyumlu olan politika formülasyonları ve politikaların hedeflenen uygulamalarını insanlar için ve/veya onlarla beraber savunmak,*
- İnsanların marjinal, mağdur ve incinebilir durumda kalmalarını sağlayan yapısal koşullardaki değişimleri insanlar için ve/veya onlarla beraber savunmak,*

- Kendi kendilerine bunu başaramayacak durumdaki insanların, örneğin kabul görmüş ve etik olarak benimsenmiş yasalar çerçevesinde bakıma muhtaç çocuklar ve zihinsel hastalık veya gerileme yaşamış kişilerin, korunması için çalışmak.” gibi insani en temel duygulara destek olmalı, savunucusu olmalıdır.

Güdek 'e (2012:107) göre ise “Sosyal çalışmada mesleki değer, ulaşılmak istenen misyondur ve sosyal çalışmacılar içinde vizyondur. Sosyal çalışmacıların ayrı ayrı vizyonları, sosyal çalışma mesleği için toplumda misyonu ifade eder. Mesleki değerimiz; çalışma veya hizmet olduğunda, etik ilke sosyal çalışmacının birincil amacı, psiko-sosyal teşhis adı altında, insanlara hizmet vermek ve çalışmaktır. Sosyal çalışmacı bu ilkeye ters davrandığı zaman etik değil nitelmesi, içine girer. Adalet kavramı sosyal çalışma mesleği açısından değer olarak ifade edilir. Etik ilke ise, sosyal çalışmacının, adaletsizlikle mücadele etmesidir. Sosyal çalışmacı kendi adaletli davranmazsa, etik davranmamış sayılır ve yaptırıma tabidir.”

Sosyal hizmet bireyin ilişki içinde olduğu sistematüğün her yerindedir. Bireye ve topluma değerlerle bütünleşmesi açısından bir yol haritasıdır. Sosyal hayatta bireyin karşılaştığı güçlüklerin destekçisidir. Bu yönüyle Şeker (2011:47) sosyal hizmetin insan onurunu koruma, adaleti sağlamada, objektif ve etik yaklaşımını şöyle ifade etmektedir. “ Sosyal hizmet, toplumsal sorunların öbeğindeki insanların reel hayatta işbirlikçisidir. Onurun yeryüzündeki inşasıdır. Kimsesizler, evsizler, yoksullar, yaşlılar, engelliler, çocuklar, kadınlar açıkçası yaşam olanaklarından mahrum edilen tüm insan grupları sosyal hizmetin öznesidir. Bu meslek toplumsal sorun yaşayan güçsüz ve yoksul insanların yanındadır. **Bu nedenle taraftır! Haktan yanadır.**”

Sosyal hizmetteki etik değerlere yönelik bu yaklaşımların yanısıra ahilikteki etik değerlere bakış açısını Demir(2003:65-66) şöyle ifade etmiştir. “ Ahilere göre topluma zarar vermeyen başkalarına karşı saygı gösteren, kurallara uygun hareket eden herkes eşitti. Zengin, fakir, eğitimci, idareci ayırımı yapılmadığı gibi, sınıf farkı da oluşmamıştı. Herkes Allah'ın (c.c.) kuluydu ve herkes eşitti. Hiç kimse zenginliğinin, makamının arkasına saklanıp dilediği gibi yaşayamazdı. Aşırı lüks, gösteriş ayıptı. Ben zenginim, param, altınım, gümüşüm, malım mülküm var yanımda şu kadar işçi çalıştırıyorum, benim şu kadar oğlum var, kızım var, ben çok kazanıyorum, paşa akrabalarım var demek görgüsüzlüktü. Şimdi olsalardı, ben Paris'te iken veya... iken

diyemezlerdi. Oradaki olumlu ve olumsuz gelişmeleri eleştirisel düşünceye tabi tutar, eğer varsa, toplum için faydalı olanları kendi geleneğine uygun hale getirirdi.”

Ancak ahilikte etik kavramının içini dolduran en büyük faktör inanç mekanizması idi. Bir ahi için hayatının her alanının kuşatan ve ölçü olan öncelikli kavram İslam inanç ve değerleri idi. Ahilikte en büyük değer insan idi, makasıdı gaye onun mutluluğunun sağlanması idi. “ Ahilikte insan sistemin ortasına oturtulmuş olup her şey onun dünya ve ahiret mutluluğu esas alınarak şekillendirilmiştir. Hiçbir şeye “eşref-i mahlûkat” kabul edilen insandan daha fazla değer verilmez. Ahiliğin temelinde böyle bir insan anlayışı vardır.”(Ekinci,2008:19). “ Ahilikte üstün sınıf veya zümre yoktur. Üstünlük ve meziyet; çalışma, doğruluk, inanç ve iş güzelliğindedir. İş ahlâkı her şeyin üstündedir. Herkesin kazancı işine verdiği emek, güzellik ve mesaisi ile mütenasiptir. (Çalışkan ve İkiz, 2001: 72)” Onun için insan ana tema, yarar ise bütün insanlık olarak hedeflenmiş “ iş hayatında en dürüst, cemiyette en edepli, siyasette en faziletli, savaşta en cesur, zaviyede ise en mütevazı olmayı gaye edinmişlerdi.” (Poyraz,1996:142).

“ Meselâ, esnafın ahlâkını belirten sayısız misalleri arasında Avrupalı seyyahlar tarafından söylenmiş birkaç söze kulak verelim. Büyük İtalyan edibi Edmundo de Amicis (1846-1908) İstanbul seyahatnamesinde İstanbul esnafı için şunları yazıyor: : “. .Rum, müşteriye seslenip bağıır; eliyle koluyla işaretler yaparak davet eder. Ermeni, biraz daha temkinlidir. Yahudi, malını kulağa fısıldayarak arz eder. Türk'e gelince; sessiz, müşterisini sadece bakışlarıyla çağırır. Bir Türk'e söylediği fiat için, sakın biraz daha aşağı olmaz mı? diye pazarlığa girişmeyin, bunu kendisine hakaret sayar ve Ben hırsız mıyım ki sizden hakkım olmayan fâhiş bir para isteyeyim ve sonra pazarlığa girişeyim..” der. (Şeker, 1984:127).

Bu davranış ahilikte varolan araç amaç ilişkisinin mensupları tarafından ne kadar içselleştirildiğinin bir göstergesi olması açısından çok önemlidir. Ekinci, (2008:21) bu ilişkiyi yani araç ve amaç ilişkisini şöyle ifade etmektedir; “ekonomi bir araçtır, araç amacın önüne geçemezdi buna izin verilmezdi. Asıl amaç mal, servet ve kazanç elde etmek değildi, çünkü bunlar kendi başına bir anlam taşımazdı. Bunlar, üstün bir amaç için araç olduklarında değerlidir. Para kazanmaktaki amaç, muhtaç olmamak için esasına dayanmakta idi. Para kazanmayı amaç hâline getirmek, Ahilerin kabul etmedikleri bir davranıştır. Çünkü bu durumda, araç olan para amaç hâline

gelmektedir.” Gemici’ye (2011) göre üretimin gayesi ihtiyaçların giderilmesiydi. Günümüzde ise kâr için üretim anlayışı vardır. Bu yüksek ahlak anlayışı yerini maddi esasların rol aldığı kapitalist anlayışa veya emek sömürsünün yapıldığı sosyalist anlayışlara bırakmıştır.

“Ayrıca oluşturulan iş ahlâkı ve usta-kalfa-çırak ilişkisi de toplumsal barışı sağlamada önemlidir. Ahilikteki iş ahlâkı ve usta-kalfa-çırak ilişkisi, maddeci sistemler gibi insanı sömürmeye değil, “kendi nefsin için istemediğini başkası için isteme” anlayışından hareket eden bir dünya görüşünün tezahürüdür. Çalışan insanın hakkını “alın teri kurumadan vermek” için bir başka boyutudur.”(Ceylan,2012:55)

İdealist bir yaklaşımla adaleti esas almış doğruluk ve ahlak ilkesini hoşgörü ve sevgi ile fertlerine nakış nakış işlemiş olan ahilik düzeni elbette etik kavramının benimsenmesi açısından hatırlanması gereken tarihi hafızadır.

3.2. Sosyal Hizmet Yönetimi Açısından Ahilik

3.2.1. Merkezi Yönetim Boyutu

Ahilik yapılanmasının toplumsal bütünlüğe olan katkısının sağladığı anlayış merkezi otoritenin zaman zaman yerini alabilmekteydi. Yönetimle olan iyi ilişkilerinin getirdiği birliktelik merkezi otoritenin zaafiyete düştüğü anlarda devreye girerek merkezi otorite adına yönetimi sürdürmüşlerdir. Çünkü ahi inancı kaosa, karmaşaya izin vermez daima düzeni ve düzenle olan barışı önemser bu yönde telkinlerde bulunurdu. Siyasal yönünü bu maksatla ortaya koymuş, toplumda karmaşaya izin vermemiştir. Merkezi yönetime desteğini bu noktada esirgememiş olan ahiler aynı zamanda “ kendi iç işlerindeki meselelerde bir nevi onları görmemeye çalışmışlar ve aralarında ortaya çıkan meselelerini dışa yansıtmaksızın kendi içlerinde çözüme bağlamışlardır. Bunda da çoğunlukla istenilen sonuca ulaşmışlardır.” (Gemici, 2011:407).

“Temel işlevi ekonomi olsa da bu kurum çok yönlü kitlesel bir organizasyondur. Ahiler ilk prototiplerinden itibaren içinden çıktıkları toplumların siyaset, ordu ve din çevreleri ile yakından ilişki içinde olmuşlar, hatta kimi zaman bu zümrelerin bizzat temsilcisi olmuşlardır. Hatta öyle ki hem ahi şeyhi olup hem de bölgesinde siyasi otorite olan ya da askeri kuvvetlerin başında bulunan kimseler de bulunmuştur.”(Karademir, 2011:589).

“Ahiler devleti ele geçirmeye çalışan bir topluluk değillerdir, onlar istikrarsızlığa ve zaafa karşıdırlar.” (Erken,1998:39).

“Ahiler, cihat ülküsüne sahip oluşları sebebiyle askerî özelliklere de sahiptiler. Onlar, devlet fetihle meşgul olurken, içeride emniyet ve asayişini sağlıyorlardı.” (Erken,1998:49).

“Ahilerin sahip oldukları askerî güç, nizamî bir ordu kuvveti değildi. Ahiler, başlarında reisleri olduğu halde dâhili karışıklıklara ve uçlardaki ayaklanmalara karşı bölükler oluşturmuşlardı.” (Erken,1998:49).

“Bu bilâdın âdetince, bir mahalde sultan bulunmadığı takdirde, hâkimi Ahi olub âyendegâna at ve libas i'tâ ve kadrine göre ihsan eder. Emr-ü nehy ve rükûbu aynıyle mülûke müşabihtir.” diye söz açan İbni Batuta'dan öğrendiğimize göre, bu yerel otoriteler hâkim oldukları çevrelerde devlet kuvvetine eşdeğer bir halk yönetimini temsil etmektedirler. Yüklendikleri bu siyasî fonksiyondan ötürü, Ahi Birlikleri özellikle anarşi dönemlerinde önemli bir güç olarak ortaya çıkıyorlar.” (Güllülü,1977:85-86).

“Devlet kendisini sınırları korumak ve iç güvenliği sağlamakla görevli sayıyordu. İç güvenlik çoğunlukla ve çeşitli sebeplerle yeterince sağlanamıyordu. Bu konuda meydana gelen boşluk Ahi birliklerince doldurulmaya çalışıldı. Ahilik çok yönlü ve çok amaçlı bir kurum olarak gelişti ve yayıldı.” (Ekinci,2008:59).

Birinci bölümde ahilikte yönetim ile ilgili kısma değindiğimiz için burada fonksiyonel, toplumdaki işlevsel yönüne değineceğiz. Ahi birliklerinde süreçleri iyi yöneten şeyh rehber olabilecek vasıfları taşıyan ve insanlara yol gösteren donanım ve bilgiye sahipti. Özetle ahi denilince akla gelen tüm iyi vasıfları ahval ve edvarında toplamış kişiydi. Bu özelliklerin varlığı toplumsal idare noktasında bütünleyici ve birleştirici güç konumundaydı. Siyasal otoritenin yetkin olmadığı dönemlerde siyasî otorite olarak varlığını hissettirmiştir. Ahilik otoritenin güçlü yâda zayıf olma durumuna göre idare etme hususunda kendisini kabul ettirmiş bir teşkilatlanmadır. Kendi iç dinamiğini sağlama hususunda yöneten yönetilen hiyerarşisini kurabilmiş olan ahiler liyakati önemsemiş mesleki anlamda maharet sahibi olanları ilgili birimlerde yönetici seçmeye özen göstermişler. Kayseri (2002:37-38) şu an gündemde olan başkanlık sistemine

benzer bir yorumla “Yöneticilerin seçimine yalnız, o meslekte ki ustaların seçme hakkı vardı. Şeyh ile yönetim kurulu üyelerinin seçimleri ayrı ayrı olunurdu. Şeyhin gerek seçim, gerekse görev ve sorumlulukları göz önünde bulundurulursa, bunun bir “**başkanlık sistemi**” olduğunu söylemek mümkündür. Seçmenlerin durumu son derecede sağlam esaslara bağlanmıştır. Oy kullanacak seçmenin "usta" olması, en az üç usta yetiştirmiş olması, iyi hali bulunan ve hiç mahkûmiyet cezası almamış kişiliğe sahip bulunması gibi esaslar aranırdı. Azledilen esnaf şeyh seçilme hakkını kaybettiği gibi seçim mahallinde bile bulunamazdı. Ölüm veya ayrılma gibi sebeplerle yönetim başsız kalırsa, hemen bir gün sonra yeni esnaf şeyhi seçilirdi. Yönetim kurulu da yenilenirdi.”

Burada liyakat esasının ne kadar önemsendiğini görmekteyiz. Ceylan (2012:36) ahilerin yönetimdeki liyakat anlayışını “Ahi birliklerinin fonksiyonel olduğu dönemlerde ehliyet ve liyakati ön plana alan bir seçim sistemi uygulanıyordu. Bu da ahilerin yönetim anlayışında farklı bir demokrasi anlayışı hâkim olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir.” şeklinde ifade etmiştir.

Yine Demir (2003:45) seçilen kişilerdeki mesleki maharet ve yetkinliğin yanısıra bunu sağlayan bir diğer faktörün ben ve biz ilişkisi olduğuna vurgu yaparak günümüze kıyasla şöyle bir bakış açısı geliştirmiştir. “Demokrasilerde iktidar ve kurumların asıl amacı halkın mutluluğunun sağlanmasıydı. Bu bakımdan, Batı’da liberal kapitalist sistemin ve Doğu’da sosyalist sistemlerin çözemediği toplumsal mutluluk sorununu ben değil bizle formüle eden Ahilik sisteminin çözümlendiği anlaşılmaktadır.” “Demokrasilerde çoğunluğun mutluluğu yeterli görülmesine karşın, Ahilikte herkesin mutluluğu önem kazanmaktadır.(Demir, 2003:53)”

Dolayısıyla üyelerin, temsili usul ile seçtikleri başkanları tarafından hem kendilerinin hem de başkalarının hakları korunurdu. Birlik üyesi olmadığı için toplantılara katılamayan, çeşitli nedenlerle mağdur edilen bireylerin de hakları korunurdu. Bu usulde, temsili veya katılımcı demokrasi özelliklerinin uygulandığı söylenebilir.(Demir,2003:44)

3.2.2. Yerel Yönetim Boyutu

Merkezi otoritenin sorumluluklarının işlevselliğinin azaldığı dönemlerde halkın ortak

ihtiyaçlarının karşılanması görevini yine ahiler üstlenmişlerdir. Bu amaçla yerel faaliyetlerde de bulunan ahiler “ Siyasi istikrarın bulunmadığı dönemlerde şehirler Ahi birliklerine dayanarak belediye ve idari bakımdan kendi kendilerine yetecek hâle gelmişlerdi.”(Ceylan,2012:47). “...otoritesizliğin baş gösterdiği geçiş dönemlerinde şehirlerin idaresini ellerine alıyorlar ve eski idareden yeni idareye geçişin toplum için büyük bir sarsıntıya meydan vermemesine çalışıyorlardı.” (Solak,2009:21-22).

“Yardıma muhtaçları doyurup, giydirmek, işsizi iş sahibi yapmak, yabancıları ağırlamak halkın rahat ve huzurunu bozan asilerle mücadele etmek, zayıfın yardımcısı mazlumun koruyucusu olmak gibi üstün vasıflarla halkın hizmetinde olmuşlardır.”(Kayseri,2002:16-17)

Nitekim bir bölgede, idarî otorite bulunmazsa boşluğu derhal ahiler doldurmaktadırlar: “Bu ülkenin âdetince bir mahalde sultan bulunmadığı takdirde hâkimi ahi olup gelene geçene at ve elbise hediyesi ile gücüne göre bağışta bulunma görevini yerine getirir. Emir ve yasak ile biniş aynıyle beylere benzer Yani mahallî otorite ahî tarafından temsil edilir.”(Şeker,2001:81)

“Beylikler döneminde Ahi Birlikleri hemen her şehir ve kasabada yerel otorite birimleri olarak yönetimi ellerine geçirmiş durumdadırlar. Osmanlı Beyliği ise özellikle bu gücün desteğini sağlayabildiği için kısa zamanda gelişmiştir.” (Güllülü,1977:87).

“Şehirleri idari bakımından, kendi kendine yeterli bir hâle getirip halici, haksız ve uğursuzların şerrinden koruyan, aynı zamanda güçlü bir teşkilat yapısına sahip olan Ahî birliklerinin siyasi bir teşekkül gibi beylik kurmak için herhangi bir teşebbüste bulduklarına rastlanılmamaktadır. Bundan da anlaşılacağı üzere, güçlü bir teşkilata sahip olan Ahîler, merkezî hükümetin en zayıf olduğu dönemde bile bu güçlerini devlete karşı kullanmamışlardır. Hırs kapısını kapayan Ahilerin siyasi faaliyetlerindeki amaçları da sadece toplumun huzur içinde yaşamasını sağlamaya yöneliktir.” (Ekinci,2008:130)

“Oysa Ahi Birlikleri bağımsız bir siyasî güç değil, yalnızca şehirlere hâkim olan siyasî güce yardımcı durumdadırlar.”(Güllülü,1977:88)

“Devlet otoritesinin yerleşmesine, düzenli ve sürekli çalışmasına yardımcı olmuştur. Hatta herhangi bir nedenle bu otorite ortadan kalktığında geçici olarak yöresel yönetimi

ele alıp can, mal ve çalışma güveninin tesisini görev sayar.” (Çağatay,1981:83).

“XIX. yüzyılın hemen başına İstanbul’da yaşanan bir huzursuzluk da burada anılmaya değerdir, İstanbul’da bazı dikici ve deri esnafı Meclis-i Şer’e gelerek ‘Ufak debbağ esnafının şeyhi kendi esnafının sahte ve bozuk debbağ üretimlerine izin vererek İstanbul’da değerinden çok pahalıya satıyorlar, biz ve ibadullah bundan zarar görüyoruz ve alışverişte şaşırılıyor.’ diyerek şikâyette bulunmuşlardır. Daha sonra bu şahsın ürettirdiği sahtiyanlar meclis huzurunda incelenerek gerçekten sahte olduklarına karar verilmiş, meclis şeyhi görevinden azlederek yerine herkesçe emin ve mutemet olan başka birisinin tuğralı ferman ile atanmasını kararlaştırmıştır.”(Karademir, 2011:597)

3.3. Ahilik Ve Sosyal Dayanışma

Ahilik teşkilat yapısı kendine özgü yapılanmasıyla sosyal hayatı ve toplumsal düzeni ahenge kavuşturmak açısından bütünleştirici dayanışmacı yapısıyla kültür ve inanç değerlerinin birey ve toplumu sosyalizasyon sürecinde eğitip geliştirdiğini görmekteyiz. Toplumsal değişim ve dönüşüme olan katkısı itibariyle günümüz sosyal hizmet kurumlarının geçmişteki hafızasıdır. Pozitif ve dini bilgileri sentezleyerek iyi insan, erdemli insan, sorumlu ve vicdanlı insan sorularının cevabını bulma gayreti olan ahilik, eğitsel çizgisiyle toplumsal dönüşüme olan katkısıyla günümüz için en büyük problem olan insanı eğitime problemini çözmeye çalışmıştır. Çünkü sosyal kültürel ve ekonomik yönüyle bireyi bir bütün olarak eğitmeyi temel amaç olarak benimsemiş kurduğu birlik dayanışma ve kültür bağları ile toplumsal entegrasyonda bireyin sosyalleşme sürecine ciddi manada katkılar sunarak toplumsal dayanışma ruhunu yüceltmıştır. Bu gerekçeyle ahilik teşkilat yapısı kurduğu vakıflar vb. yapılarla toplumda ihtiyaçların giderilmesi dezavantajlı konumların engellenmesi mahiyetiyle iyilik ve yardımlaşmada yarışır olmuşlardır. “ İyi ahlakın, doğruluğun, kardeşliğin, yardımseverliğin kısacası bütün güzel meziyetlerin birleştiği bir sosyo-ekonomik düzen olan Ahilik; ahlak, eğitim-bilim, organizasyon, kalite-standardı, üretici-tüketici ilişkisi, denetim gibi konularda yaşadığı dönemin toplumsal yapısını düzenleyen yetkin bir sistemdir.” (Sancaklı, 2011:901).

Ahilik teşkilat yapısının bu yönünü Erken (1998: 51) şöyle ifade etmektedir; Ahilik müessesesinin en önemli yönlerinden birisi hiç şüphesiz, yardımlaşma ve sosyal dayanışma yönüdür. Ahilik müessesesinde kuvvetli bir şekilde görülen sosyal yön, diğer

tarikatlarda olduğu gibi Kur'an-ı Kerim'e dayanmaktadır. Kur'an-ı Kerim, insanların iyilik üzerinde yardımlaşmaları ve kötülük üzerinde yardımlaşmalarını öğütlemektedir. Bu sebeple sosyal yardımlaşma duygusu Ahilerde son derece gelişmiştir.

Kesgin (2013:158) ise koruyucu ve önleyici yönüyle ahilik yapılanmasının Osmanlıya kadar devam eden sürecini “bu oluşumlar bir yandan mesleki eğitime odaklanırken, diğer taraftan ise olumsuzluklara ve sosyal sorunlara karşı da sosyal koruma işlevi görmüştür” şeklinde ifade etmiştir. Yine Kesgin’e (2012) göre; zekat, fitre, sadaka gibi dini yardımlar ile vakıf vb. yapıların çalışmaları ile sivil sorumluluk anlayışını yerine getirdiklerini, dayanışma ve yardımlaşmada geleneksel yapıya hâkim olan din anlayışı ile ahlaki sorumluluğu birleştirmiştir. Ancak bu çalışmalar nihayetinde toplumsal denetime tabi çalışmalardı. Sosyal düzeni sağlamak adına Ahilik teşkilatı, esnafları, zanaatkârları ve işçileri bir araya getiren yardımlaşma, dayanışma, sosyal kontrol üzerine inşa edilmiş bir sistemdir. Dinî, ahlaki, sosyal ve ekonomik bir nitelik taşıyan Ahilik sosyal düzeni meslek sahiplerinin güven, doğruluk, yardımlaşma, dayanışma gibi değerlere bağlılıklarıyla yürütülürdü. Muhtaçlara yardım, yolda kalmış ve zulüm görenlere karşı hizmet sunarlardı. Osmanlı devletinin kurulmasında da rol oynayan bu dinsel ve sosyal nitelikli kurum, hayırseverlik niteliği ile toplumsallaşarak, yoksula, yabancıya, yolda olana, zulüm görene yardımlar yapmıştır. “Bunlardan Kül Vakfı, kışları insanların kayarak düşmelerini önlemek için, buzlu yerlere kül ve toz serpilmesi; saçaklardaki buzların kırılması, yerlerdeki tükürük, vb. pisliklerin üzerlerinin külle örtülmesi gibi işlerle uğraşıyordu”(Santur, 2011:941)

Bu yardımları bir sistematiğe göre yerine getirmek, sosyal düzeni korumak ve geliştirmek adına Ahi’lerin kurdukları vakıf ve müesseselerden bazıları şunlardır.(Çalışkan ve İkiz,2001: 38-39)

Cehiz Vakfı: Evlenecek yaşa gelmiş kimsesiz, yetim, garip ve fakir kızlarla gençlerin akrabaları arasında masumiyetleri mahcubiyete dönmesin diye evlilik ihtiyaç ve masraflarını karşılayan bir vakıftı. Bazen, cehiz vakfı tarafından evlendirilen kızlara, annesi babası sağ, durumları iyi olan aile kızları bile gıpta edebilirlerdi.

Hitan Vakfı: Sünnet vakti gelmiş fakir, kimsesiz ve yetim çocuklar bu vakıfça sünnet ettirilir, masrafları karşılanırdı.

Kül Vakfı: Kışları yaşlıların ve çocukların kayarak düşmemesi için buzlu yerlere kül ve toz serpererek erimesini sağlayan, kaymayı önleyen, saçaklardan insanların üstüne düşme tehlikesi olan buzlan kıran, diğer zamanlarda da yerdeki tükürük ve benzeri şeylerin üstünü külle örterek Müslümanların midelerinin bulanmaması ve eza görmemeleri için çalışan ve temizleyen bir vakıftı.

Fidye-i Necat Vakfı: Eşkiyalar tarafından kaçırılmış veya düşmana esir düşmüş kimselerin bedeli olarak fidye verip onları kurtaran bir vakıftı.

Züccaciye vakfı: Atabeylikler zamanında yaygın olan bu vakıf evlerde bulunan hizmetçi, uşak, köle, cariye ve evlatlık gibi gariplerin kazaen kırdıkları cam, bardak, porselen tabak gibi eşyaları, kırıklarını götürüp vakfa vermek suretiyle, sağlamlını veren onları böylece azar, tedip ve kötü muameleden koruyan bir merhamet vakfidir.

Guraba Hastahanesi: Garipler hastanesi manasına gelen bu hastaneler isminden de anlaşılacağı gibi garip, kimsesiz ve yoksul kimseleri hiçbir bedel almadan, karşılıksız muayene ve tedavi eden ilaç ihtiyacını karşılayan bir vakıftır. İstanbul'daki Bezm-i Âlem Valide Sultan Vakıf Gureba Hastanesi gibi.

Gureba Hamamları: Garip ve fakirlerle yolcuların temizlenmesi için kurulmuştur.

İmaretler: Fakir kimsesiz muhtaç ve işsizlere parasız yemek veren vakıf tesisleridir.

Kozmik İşler: Ahilikte bazı ince işler ve sanatlar çok gizli tutulur, bu erbabı olabilecek kimselere şifahî olarak öğretilirdi. Böylece sanatın değeri şifahî bir medeniyet eseri olarak devam ederdi.

Harîk-Zedegân Teşkilatı: Evleri yananları yeni ev ve barınacak bir yer temin edilene kadar aile ve çoluk çocuğu ile barındıran bir teşkilattı. Böyle bir felakete uğrayanlar için hazır boş bekletilen evler bulundurulurdu.

Yani ahilik Anadolu da sosyal yaşantıyı düzenlemek adına toplumsal alanın bütün katmanlarına nüfuz ederek merkezi otoriteye destek olmuş çok yönlü organize olmuş bireyler yetiştirerek sosyal yapıya olumlu manada destek olmuştur. Çağatay (1981: 101) bu yapılanmayı şu üç başlık altında ele almıştır.

“**Birincisi;** belli süre bir kademedede kalarak pişirilen yamak-çırak-kalfa-usta hiyerarşisi

kurmak ve bu kademelerdekileri, baba evlat ilişkisi gibi candan bağlarla bağlamak suretiyle sanatı, sağlam ahlâkî ve meslekî temellere oturtmuştur.

İkincisi; esnaf ve sanatkârlıkta önemli bir sorun olan üretici-tüketici çıkar ve ilişkilerini, birbirleriyle bir sürtüşmeye düşmeyecek biçimde ayarlamıştır.

Üçüncüsü; şehirlerden köylere, ülkenin en ücra köşelerine, dağ başlarına kadar yayılan bir zaviye yani, toplantı ve konuk evleri örgütü kurulmuştur ki, Orta Asya'dan Anadolu'nun en uzak köşelerine dek yüzyıllar boyu süren Türk göçü ile gelenlere ve İbn-i Battuta örneğinde gördüğümüz gibi her türlü konuğa sıkıntılı günlerinde kucak açan bu konuk evlerinin, yolların güvensiz, taşıma araçlarının ilkel, han ve başka konaklama yerlerinin nadir bulunduğu bir devirde ne büyük bir sosyal fonksiyon yerine getirdiklerini söylemeye gerek yoktur.”

Sosyal ahengin nasıl bir düzenle sağlandığını Ekinci,(2008:141) şöyle ifade etmektedir. “Ahiler Ortaçağ Avrupası’na nazaran, daha fazla kazanma, spekülasyon ve kıyasıya rekabet yerine yardımlaşma ve sosyal dayanışmayı esas almıştır. Ferdi teşebbüs, serbest kazanç, mesleki hürriyet ve menfaat çatışması yerine bütün topluma kuşatan bir düzenle ve sosyal adalet, din ve ahlak esasları üzerine inşa edilmiş, barışçı geleneklerle gelişen bir meslek mukaddesatı ve iş ahlakı Ahî birliklerinin ahengini sağlamıştır.”

Bu doğrultuda “fert-toplum ilişkilerinde de Ahilik orta yolu bulmuş, toplum için ferdi ve fert için toplumu feda etmeyen bir hayat anlayışını benimsemiştir. Bu anlayış ve insana verilen değer sonucunda Ahilikte, dayanışmacı toplum yapısının esas alındığı görülür.” (Ekinci,2008:19).

“Sonuç olarak ahiliğin gayesi; zenginle fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, halk ile devlet arasında iyi ilişkiler kurarak sosyal adaleti gerçekleştirmek ve ahlaki bir toplum düzeni meydana getirmektir.” (Anadol,1991:64).

“Ahilikle ilgili olarak bazı kurallar anayasalarımızda yer almıştır. Özellikle yardım ve yardımlaşma kavramları bizi daha çok ilgilendirmektedir. Anayasamızı da ilgilendiren bu kavramlar sosyal devlet ilkelerine önem verildiğini göstermektedir. Sosyal Hukuk Devleti, Anayasanın 2. maddesinde, Cumhuriyet’in nitelikleri arasında yer almıştır. Bir bakıma yirminci yüzyılda Batı demokrasilerinde ortaya çıkan sosyal devlet veya refah devleti (welfare state) kavramı, devletin sosyal barışı ve toplumsal dengeyi sağlamak

amacıyla, devletin bu alanda göstereceği etkin müdahaleyi gerekli gören bir anlayışı ifade eder. Devletin sosyal ve ekonomik hayata müdahalesinin asıl amacı, sınıf çatışmalarını gidermek ve milli bütünleşmeyi sağlamaktır.”(Demir, 2003:189)

Sosyal hizmet bireylerin ailelerin, grupların ya da toplulukların sosyal işlevselliği için yetkinliklerin artırılması ya da düzeltilmesi veya bu amaca uygun olarak sosyal koşullar yaratılmasına yardım eder. İnsanların birbirlerine bağlı ve karşılıklı dayanışma halinde olması ve sosyal ilişkilerin gücü onların sosyal işlevselliklerini artırmalarına yardımcı olur. Dolayısıyla insanlar diğer insanlarla kurdukları karşılıklı etkileşim ve ilişkilerin nitelik ve niceliğini geliştirmek üzere çaba harcar.(Duyan, 2012:14)

Sosyal hizmetin Türkiye'de diğer ülkelere göre görece daha geç bir tarihte ortaya çıkmasının önemli nedenlerinden birisinin geleneksel toplum yapısı olduğu söylenebilir. Sahip olunan geleneksel değerler toplumsal dayanışmayı da beraberinde getirmekteydi. Örneğin sosyal hizmetin sorun alanlarından biri olan yaşlı bakımı genel anlamda toplum tarafından bir sorun olarak görülmemekteydi. Geniş aile yapısında yaşlının bakımı aile tarafından bir görev olarak algılanmaktaydı. Ulusal kültürümüz olarak kendini yaşatan bu dayanışma ve yardımlaşma biçiminin kısmen de olsa Türkiye'deki sosyal hizmet kurumlarının daha erken yıllarda ortaya çıkmasını önlediğini söylemek olanaklıdır. Özellikle artan kentleşme ve sanayileşmeyle birlikte, geniş aile yapısının giderek çekirdek aileye dönüşmesi ve geleneksel yapıdaki akrabalık ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma ortamlarının yok olması, örgütlü sosyal hizmet kurumlarına olan gereksinimi giderek artırmış ve günümüzde bu gereksinim en üst düzeye çıkmıştır.(Çağlar, 20012:37)

“ Yoksulluk kültürü tarihte birbiri ardınca gelen çeşitli olaylarda kendini gösterir. Ancak toplumdaki oluşumu ve gelişimi aşağıdaki koşullarla mümkündür. 1-Para ekonomisi, ücretli işçilik ve kâr amacıyla üretim, 2- Devamlı, büyük ölçüde işsizlik, 3- Düşük ücretler, 4- Ya hükümet baskısı ya da isteyerek sosyal, politik ve ekonomik örgütlenmenin dar gelirli tabaka için sağlanmaması, 5- Tek taraflı yerine çift taraflı bir akrabalık sisteminin varlığı, 6- Hâkim sınıfta servet birikimine yönelen, alt tabakaya mensup olmanın kişisel yeteneksizlikten ileri geldiğini savunan bir değer yargısı.” (Şeker, 2008:145).

“ Hayırseverlik (charity) kavramı çok eski zamanlara dayanmaktadır ve yoksullara

yardım etme düşüncesi ve uygulamasının bütün dinlerde temelleri vardır. Ancak meslek olarak sosyal hizmet modern (19.yüzyıl) ve bilimsel bir temelden gelmektedir. Hayırseverlik davranışları, örneğin para, yiyecek gibi ihtiyaçların doğrudan ihtiyacı olan kişilere yapılması gibi, genellikle doğrudan yardım biçiminde gerçekleşir.” (Duyan vd. , 2008: 11).

3.4. Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik bireyin yaşam sürecinde risklere karşı kendisini güvende hissetme ve destek olarak çözüme kavuşma sistematiğidir. Diğer bir ifadeyle bireyin gelecek kaygısı yaşamadan ihtiyaçlarının karşılanması adına oluşturulmuş olan bir temel ihtiyaç düzenidir. Sosyal risklere karşı güvende olmasıdır. “ İnsanlar yaşamları boyunca, kendi iradeleriyle ya da iradeleri dışında açığa çıkan çeşitli mesleki, fizyolojik ve sosyo-ekonomik risklere maruz kalmaktadırlar. Bu risklerin ortadan kaldırılması, bireyler üzerindeki etkilerinin azaltılması veya sonuçlarının onarılmasına ve modern çağlarda insanların artan güvenlik ihtiyaçlarına yanıt verebilecek, insan onuruna yaraşır huzurlu bir yaşam sunacak bir yapılar her zaman ihtiyaç duyulmuştur.” (Yolcuoğlu, 2012:136).

Bu yapıların bireye ve topluma dönük günümüz destek ve bilinçlendirme birimi olan “ sosyal hizmet, en üstte, sosyal politikanın oluşturulması düzeyinde başlar, sosyal devlet savunusu içinde sosyal güvenlik plan ve programlarının oluşturulması ve uygulanması ile sürer. Bunların altında, en altta, birey, aile, grup, topluluk ve yerel toplum düzeylerinde bireysel ve sosyal sorunların giderilmesi yönünde çalışmalarla sürer gider.” (Tomanbay, 2001: 33).

Sosyal çalışmanın ortaya çıkışı temelde, herkesin toplumdaki hizmet ve olanaklarından eşit olarak yararlandırılması inancına dayanır. Bu inancın ürünü sadece sosyal çalışma değildir. Sosyal refah hizmetleri, sosyal güvenlik vb. kavramlarda aynı inancın ürünüdür. Hızla endüstrileşen ülkelerde, önce iş, koşul ve olanaklarının iyileştirilmesi, sonra devlet anlayış ve şemsiyesinin belirlenmesi, sendikacılık ve devamında sosyal güvenlik yeni adıyla SGK birlikte gelişen ve gelişmeye devam eden kavramlardır.(Güdek, 2012:125)

Tarihsel sürece baktığımızda “ Ahilik, çok yönlü bir teşkilat olarak farklı alanlarda çeşitli fonksiyonlar icra etmiştir. Bu fonksiyonları İş Hayatı ile İlgili Fonksiyonlar,

Ahlâkî Fonksiyonlar, Eğitim ve Dayanışma Fonksiyonu, Sosyal Güvenlik ve Arabuluculuk Fonksiyonu, Gençlikle İlgili Fonksiyonlar ve Siyasi ve Askeri Fonksiyonlar ana başlıkları altında ele almak mümkündür.” (Solak,2009: 11).

“Ahiliğin yardımlaşmaya ait uygulamaları, günümüzde bilhassa sosyal devlet anlayışıyla örtüşmektedir. Hem kapitalist düzende hem de Sosyalist düzende kişilerin yaşam düzeylerini yükseltme, onlara sosyal haklar ve güvenlik sağlama açısından önemli gelişmeler göstermişlerdir.”(Demir, 2003:186)

Sosyal haklar ve güvenliğin temini ve sosyal risklerin telafi edilmesi noktasında geçmiş uygulamalara bakıldığında iş ve çalışma yaşamına dönük günümüze ışık tutan çalışmalar olduğunu görmekteyiz. Düşkün’e (2012) göre ahilik kurumu iş ve çalışma düzeninde anayasamızdaki iş ve sosyal güvenlik hukukuna benzerlik göstermektedir. Ahilik kişinin emeğine saygı ve üretimde kaliteyi hedeflemiştir. İşçi ürettiği ürünle ve kaliteyle özdeşleşir olmuştur. Doğruluktan uzak, yanıltıcı, bozuk mal üretimi yasaklanmıştır. Kurulan orta sandıklarıyla sosyal dayanışma sağlanarak iş hayatında günümüz ifadesiyle **iş kanunu** oluşturulmuştur. Kişiyi güvence altına alarak sosyal bakımdan korumayı ilk kez gerçekleştirmiş olan ahi teşkilatı bir nevi **sosyal sigortalar** yasasını düzenlemiştir.

“ Kişilere gelirleri ne olursa olsun, belli sayıdaki tehlikeler karşısında güvence sağlamak görevine sahip kurum veya kuruluşlar topluluğu” olarak ifade edilen “sosyal güvenlik” kavramı Ahilik'ten ancak yüzyıllar sonra XIX. yüzyılın ilk yarısından itibaren düşünce alanında olgunlaşmaya başlayabilmiştir.” (Düşkün;2012:221).

3.5. Yardım Sandıkları

Ahilik teşkilat yapısı sosyal dayanışmayı geliştirmek ve güçlü kılmak için yardım ve hayırseverlik prensibini kendine has oluşturduğu orta sandıkları ile gerçekleştirmeye çalışmıştır. Birlik ve beraberliği pekiştirmek, inanç eksenli vecibeleri yerine getirmek, zengin ile fakir arasında uçurumu engellemek için sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya öncülük etmişlerdir. Mutlu ve huzurlu bir toplum için sağlıklı bireyler yetiştirme gayretinde ve gayesinde olmuşlar. Bu amaçla çeşitli vakıf ve sosyal örgütlere öncülük etmişlerdir. “ Bunlara en güzel örnek hala bazı yerlerde benzerlerine rastladığımız mahalle sandıklarıdır. Başlangıçta dinsel temellere dayalı fütüvvetler, daha sonraları

Müslüman olmayanların da üye olarak kabul edilmesiyle laikleşmişler ve lonca adını almışlardır. Loncaların ortak fonları, günümüzün sosyal güvenlik sisteminin benzeri fonksiyonu yerine getirmiş ve 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmişlerdir.” (Kut, 1991a:155).

Meslek olarak birbirine benzer iş yapan yada farklı alanlardaki mesleklerle işbirliği ve destek amacıyla oluşturulan “ bu yardım sandığı vasıtasıyla üyelerine her türlü sosyal yardım ve desteği sağlardı. Bu sayede kimse, yabancıya muhtaç olmaz, tefecinin eline düşmezdi.”(Kayseri,2002:33) “Mesela bir “Debbağlar orta sandığı” hesapta olmayan giderler sebebiyle sıkışık durumda bulunan “dülgerler orta sandığı” na borç verebilirdi, bu sayede birinde değil, bütün meslek ve sanat dallarında destek, yardımlaşma ve dayanışma sağlanılarak sıkıntı ve krizler kolayca atlatılmış olurdu.” (Kayseri,2002:35).

Çağatay (1981:154) bu sandıklarda bulunan keselerin altı kısımdan oluştuğunu “Bunlar:

- 1- Atlas kese: Esnaf vakfına ait her türlü hüccet ve yazışma evrakı bunun içinde saklanır.
- 2- Yeşil kese: Esnafa ait vakıf akarların senetleri ve tapu senetleri bunun içinde saklanır.
- 3- Örme kese: Vakıf paralarının konmasına ve saklanmasına mahsustur.
- 4- Kırmızı kese: Faize verilen paraların senetleri saklanır.
- 5- Ak kese: Her türlü gider senetleri ile, onaylanmış yıl hesapları bunun içinde saklanır.
- 6- Kara kese: Tahsili imkânsız senetlerle, bunlarla ilgili şeyler bunun içinde saklanır” idi.

Bununla birlikte bu sandıkların gelir ve gider düzenini Erken (1998:69-70) şöyle sıralamıştır;

“Sandığın Gelir Kaynakları

1. Esnafın teberruları,

2. Çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselirken ustanın çırağı veya kalfası için verdiği teberru. Aynı teberruyu çırağın, kalfanın babası da yapabiliirdi.
3. Haftalık veya aylık olarak, esnafın gücüne göre toplanan hisseler. Bir nevi aidat durumundadır.
4. Orducu esnafı olarak ayrılan şahsın, çoluk çocuğu için toplanan paralar,
5. Nemadan elde edilen gelirler. Paranın işletilmesinden elde edilen gelirler,
6. Müteferrik gelirler.

Sandık gelirinin Harcanma Şekilleri

1. Ticaret veya işyerini genişletmek isteyen esnafa verilen borçlar,
2. Ramazan aylarında ahali için yapılan masraflar,
3. Esnafın hali vakti yerinde olmayanlara yapılan karşılıksız yardımlar,
4. Vefat eden esnaf için yapılan cenaze giderleri,
5. Felakete uğrayan esnafa yapılan yardımlar,
6. Esnaftan fakir olanların hastalık masrafları,
7. Evlenecek olan fakir ve kimsesiz gençlere yapılan yardımlar,
8. Devlet merasimlerine katılan esnafın tezyini için yapılan harcamalar,
9. Müteferrik masraflar,
10. Onarım giderleri, âlimlere diğer din adamlarına yapılan yardımlar, vergiler, yaz mevsiminde kullanılan sebil sular ve kâr bedelleri.”

3.6. Meslek Ve Eğitim

Ahilikte meslek eğitiminde önemsenen en önemli nokta dürüstlüktür. Bir yaşam felsefesi olan doğruluk bireyin meslek hayatına yön veren en belirleyici unsurdur. Bu doğrultuda verilen eğitimlerde mensuplarına doğruluktan sapmayı ahlaksızlıkla eşdeğer görmüş bu yönde telkinlerde bulunularak, aldatmayan, dürüst, güvenilir, sorumluluk duygusu gelişmiş bireyler yetiştirmişlerdir. İnanç eksenli otokontrol mekanizması ile

tüm davranışlarında kendilerini hak ve adalet noktasında Allah'a karşı sorumlu hissetmişler. Alınan tüm eğitimlerin olmazsa olmaz kriteri ahlak olmuştur. Bu gerekçeyle herşeyden önce ahlaki donanım önemsenmiştir. Ancak ahlak önemsendiği gibi mesleğin gerektirdiği meziyetler için bireyler eğitilmişlerdir. Mensupların hepsi sanatlarında maharetlerini ortaya koyma gayretinde olmuşlardır. “ Anadolu şehirlerinde merkezi devletin kurumları olan ehl-i ilim ve ehl-i örf tarafından yerine getirilen, başta eğitim-öğretim ve güvenlik olmak üzere halkın ihtiyaç duyduğu pek çok hizmetin Ahi toplulukları tarafından gönüllü olarak üstlenildiği bilinmektedir.” (Şeker,2011).

Erken (1998: 77) buna istinâden ahilerde eğitim türlerini şu şekilde sıralamıştır;

- Ahlâkî eğitim,
- Askerî eğitim,
- Meslekî eğitim.

Ancak bu başlıklar içinde esas gaye ahlaki değerlerle donanmış bireyler topluma kazandırabilmek idi. Bu gerekçeyle Gemici (2011:403) Ahilikte ahlaki eğitiminin önemini “Ahilik müessesesinde en ağırlıklı eğitim türü ahlâkî olanıdır. Çünkü Ahiliğin esas gayesi üstün insan yetiştirmedir. Üstün olma ise ancak ahlâkî eğitim ile sağlanabilir” demektedir. Buna istinaden alınmış olan eğitimler ile bireyler İslam inancını merkeze alan ahlak ve değer prensipleri ile donatılarak sosyal hayata katkı sağlamaları beklenirdi. “Ahilikte meslek ahlakı her şeyden önce gelmekteydi. Her birimin kendi denetleme organları mevcut olmakla beraber herkesin kendi kendisinin kontrolünün ve bunu vicdanlarına koymanın en doğru bir yol olduğu olgusu burada daha ağır basmaktaydı. Bugün de kameralı ve bir sürü denetçiyle sağlanabilen oto-kontrol sistemi yüzyıllar önce daha az emek çabayla sağlanabilmiş olması dikkat çekicidir.” (Gemici, 2011:403)

Ahilikte çalışmadaki asıl maksat sosyal dayanışmayı esas alan güçlü bir toplum dinamiği oluşturmaktı. Bu nedenle ahiler çalışmayı ibadet etmek gibi görmüşlerdir. Öyleki ahiliğe girmek mutlaka bir sanatla, işle meşgul olmayı gerektirirdi. Örgüt içindeki iletişim sadece mesleki dayanışma ile sınırlı değildi. Bireylerin tüm sorunları mensubiyete sahip herkesi ilgilendirirdi. İslami inanç prensiplerinin belirgin bir şekilde ortaya çıktığı bu yapılanma aynı zamanda insanları da eğiterek merkezi otoritenin

eğitim vazifesini de üstlenmiştir.

Şimşek (2002:162) ise “ Ahilik eğitiminin tüm yaşamı kapsayan bir alan olduğunu ve sürekli devam eden bir süreç olduğunu yaşama dair her şeyi kapsadığını söylemektedir. Bu amaç doğrultusunda ahilik eğitiminin belli başlı amaçlarını şöyle sıralamıştır;

1. Dürüst, namuslu, üretken vatandaşlar yetiştirmek,
2. Meslek ve sanat becerisi olan vatandaşlar yetiştirmek. Hazır yiyicilik gibi bir alışkanlıktan uzak insan tipini amaçlamak,
3. Vatanın savunması, otorite boşluğunun doldurulması için askerî güç hazırlamak.

Bu amaçla, çıraklara toplum ahlak ve erdemlerini öğretirlerdi. Özellikle millî töre ve gelenekler, toplum hayatının disiplinleri öğretilirdi. İnsanlık, dürüstlük, temizlik, millî oyunlar, edebiyat, Kuran okuma, yemek pişirme, tarih, musiki, tasavvuf dersleri öğretiliyordu. Güzel yazı, tezhip sanatları da öğretilirdi. Her çırak mutlaka okumayazma öğrenirdi. Usta, çırağın ahlakından sorumluydu. Yurttaşlığın temel eğitimi bunlardı.”

Bu yönde verilen eğitimlerle bireyler istihdam edilmeye çalışılmış, çalışmamak ayıplanmıştır. Ancak meslekteki maharet topluma faydalı olmayı öncelemektedir. Ahilikteki bu yapılanma, sanatı ve sanatkârı ahlak ile taçlandırmıştır. Bu prensiplerin belirleyici olduğu ahilikte iş anlayışını Doğan(2006) şöyle ifade etmektedir. Ahilerde kabiliyete uygun işte çalışmak ayrıca ikinci bir iş peşinde koşmamak gerekirdi. Gençler ilgi ve yeteneklerine uygun testlerle mesleklerini seçer icra ederdi. Aynı zamanda ilgi ve yetenekler meslek sevgisini ve iş becerisini geliştirdiği için önemsenir, mutlu, çalışmadan zevk alan bireyler yetiştirilirdi. Bu bağlamda meslek seçimi rastlantıya ya da bilimsel olmayan sistemlere bırakılmamaktadır. İş değiştirilmez ve hoş karşılanmazdı. Dolayısıyla kabiliyetine uygun iş tercihi ile meslekte mahir bireyler yetiştirdi. Bu minvalde iş ahlakı için genel prensipler oluşturulmuştur. Sebatsız ve istikrarsız bir ruh yapısının ahi olabilecek kişilikten uzak olduğu kanaatine varılmaktadır.

“ Kasabalarda ve köylerde, her yaş grubundan kişilerin muntazaman devam ettikleri ve Ahi zaviyelerinde sadece gelen gidenin ağırlanması yapılmamaktaydı. Bundan başka yeni yetişen gençlerin eğitime önem verilmekteydi. Gençlerin eğitimleri konusunda

en büyük görev bir nevi okul da sayılabilecek olan ‘Yaran Odaları’na düşmekteydi. Bu yaran odaları zaman zaman kültür merkezi ve okul fonksiyonları yanı sıra, lokal ihtilafların hallinin gerçekleştiği bir uzlaşım mekânı görevi de görmekteydi.” (Gemici, 2011:405).

“Böylece ahilik eli silah tutan gençleri toplum için bir sorun olmaktan çıkarmak amacıyla tasavvufun uysallaştırıcı ve itaatkâr, tamahkâr yönlerinden etkilenmiş görünmekte, bu hususları sıkça fütüvvetnamelerde vurgulanarak üyelere hatırlatılmaktadır.”(Karademir, 2011:591).

“Bilgi ve öğrenmeyi sadece okul duvarları ve okul hayatıyla sınırlandırmak toplumun geleceğini karartmaktadır. Öğrenme ve öğretmenin sadece okul içinde ve okul personeli sorumluluğunda olduğunu varsaymak bilginin topluma ve toplum davranışına yansımaları engellemektedir. Bu tür bir algılayış öğrenme süreci ve görevinin okul bitimiyle son bulduğu yönünde yanlış bir anlayışın doğmasına yol açmaktadır. Nitekim koca bir yaz tatili boyunca ya da son aldığı okul diplomasından senelerce sonra bile eline hiç kitap almamış olan bireyleri bu toplumda görmek her zaman olanaklıdır. Oysaki Ahiliğin temel felsefesi yaşam boyu ve yaşanan eğitimidir. Hayatın her anı, her dakikası, her yeri bir okuldur. Bilgi kitaplarda yazılı olsa da bilginin kaynağını da, sonuçlarını da hayatın her anında görmek olanaklıdır. Bilgi kitaplarda saklı kalıyorsa, cehalet sarayına ehliyetsiz sultan oldu demektir.”(Doğan,2006:121)

3.6.1. Kadına Yönelik Sosyal Hizmet Uygulaması: Bacıyan-I Rum

Ahi teşkilat yapısı prensip ve ilkeleri açısından toplumu bir bütün olarak ele almış, kadınları da sisteme dâhil ederek topluma olan katkı itibarıyla fonksiyonel hale getirmiştir. Bu maksatla ahiyan-ı rum teşkilat yapısının yanısıra bacıyan-ı rum adıyla örnek ve ilk kadın sivil teşkilatlanma örneğini oluşturmuşlardır. Kadının sosyal hayata katılımını sağlayan uygulamalar geliştirmişlerdir. “ İlme, sanata ve ahlâka son derece önem verilen Ahilikte, kadının da sosyal ve ekonomik hayatta önemli bir yeri vardı. Kadınların teşkilatlanıp gelişmesi için Ahi Evran’ın eşi Fatma Bacı, dünyanın ilk kadın teşkilatı olan “Bacıyan-ı Rum” teşkilatını yani Anadolu Kadınlar Birliği’ni kurmuştur. ” (İSTESOB;<http://www.istesob.org.tr/anadolu-kadinlar-birligi-baciyan-i-rum/> 10.03.2017)

Anadolu'daki teşkilatlanmada kendine yer bulmuş olan bu kadın birliği mesleki ekonomik sorumlulukların yanında otoriteye destek mahiyetinde harp sanatına da vakıf olmaya çalışmışlardır. Anadolu'nun İslamlaşmasında görev ve sorumluluk üstlenen bu birliğin toplumsal düzene destek olduğunu Tabakoğlu (1994:106) şöyle ifade etmektedir. “ Rum bacıları ise ahi teşkilatının bir yan kuruluşu olan silahlı kadın birlikleri olmalıdır. Bütün bunlar Moğol istilası ve Selçuklu Devleti'nin yıkılışı ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde Anadolu'nun savunulmasında ve sosyal düzenin devamında görev almışlardır.” Bu bilincin oluşturduğu toplumsal dayanışma gücü Anadolu topraklarında medeniyet ve kültür olarak kalıcı olmayı amaçlamıştır. Bu amaçla Anadolu'daki siyasi düzendeki köklü yerleşime öncülük etmişlerdir. Öyle ki “Ahiler, bu teşkilâtın kadınlardan oluşan bir yan kuruluşu olan bacı teşkilâtı, gaziler ve dervişlerle birlikte Osmanlı Devleti'nin temelini teşkil etmişlerdir.”(Tabakoğlu,1987:65). Ayrıca Solak' (2009:22) da benzer bir yorumla sosyal düzene katkı sağlamanın dışında askeri yönüyle de sorumluluk üstlenmiş olan Bacıyan-ı Rum'un “ zaviyelerde almış olduğu güçlü bir manevi eğitimle yetiştirilerek, Osmanlı ordusunda, düşmanla çarpışan yardımcı birlikler arasında, yer aldığını ifade etmektedir.”

Sosyal ve ekonomik açıdan da kadının güçlendirilmesini önemseyen bu teşkilat örneğinde dezavantajlı konumların giderilmesine yönelik sosyal hizmet diye tabir edebileceğimiz örnek çalışmalar yapılmıştır. Buna istinaden; “ Anadolu Kadınlar Birliği, Ahilerin kadınlar kolu olarak yetim ve kimsesiz genç kızları himayesine almış, onların eğitimlerinden, ev-bark sahibi olmalarından sorumlu olmuşlardır. Bunun dışında kimsesiz ihtiyar kadınların bakımı, genç kızların evlendirilmesi gibi birtakım sosyal hizmetlerde bulundular, maddi sıkıntı içinde olanlara yardım elini uzatmışlardır.”(İSTESOB;<http://www.istesob.org.tr/anadolu-kadinlar-birligi-baciyan-irum/> 10.03.2017)

3.7. Ahilik Ve Sosyal Hayat

İnsanın sosyal hayat içindeki düzenini, yaşam biçimini belirleyen sosyal kurallardır. Bu kurallar birey-birey, birey-toplum ilişkilerini düzenlemek açısından önemlidir. Sosyal ve kültürel yaşamı belirleyen bu kurallar toplumsal düzeni sağlamak, dolayısıyla insanı ve toplumu korumak için varolmuştur. Konulmuş olan bu kuralların geçmişi fütüvvet ve

ahiliğin etkin prensipleri ile fazlasıyla öne çıkmaktadır. Bu yapılanma topluma olan hizmetleri ve düzeni sağlamak açısından geçmişin sosyal hizmeti niteliğindedir. Çünkü bu teşkilatlanma Anadolu'da yayılımı ile adından söz ettirmiş, kültürel ve sosyal yapısıyla kalıcı olmuştur. Ahiliğin sosyal hizmet sürecindeki etkinliği açısından “ Selçuklularla sosyal hizmetler daha yaygın bir örgütlülük kazanıyor. Dinsel vakıflarla yardımlar örgütlenmeye başlıyor. Vakıflarla dul, yetim, yoksul, düşkün ve sakatlara yardımlar yapılmış, hayratlar oluşturulmuş. Öte yandan Anadolu'da esnaf ve sanatkârlar 18. yüzyıla değin önce “Ahilik”, sonra “Gedik – Lonca” teşkilatı adı altında birleşiyorlar. Bugünkü meslek odalarının, sendikaların ve sosyal sigorta kurumlarının yerini tutan bu kuruluşların amacı üyelerini bir çatı altında toplamak, korumaktı. Belli meslek dallarının haklarının korunması ve geliştirilmesini desteklemişlerdi. Üyelerin ödentilerinden oluşan orta sandığından düşkünlere sosyal yardım da yapılır, evlenene, ölen üyenin ailesine para verilirdi. Buralarda zamanla eğlence ve gösteriler de düzenlenmeye başladı.” (Tomanbay, 1991:209).

Sanat ve milli manevi değerlere olan bağlılığı ahi teşkilatlanmasının halk içindeki değerini yüceltmıştır. Çünkü ahiler toplumsal sorumluluğu, bireyleri göz ardı etmeden önemsemiş en temel prensiplerden biri olarak kabul ediyordu. Birlikteliğin temel amacı sosyal hayatla iç içe yaşayan, dışlanmayan unutulmayan sorumlu bireylerle sorumluluk duygusunun tüm topluma yayılması idi. Toplumsal döngüyü güçlü kılan bu temel değerlerle adından söz ettirmiş olan “Ahilik anlayışı Osmanlı'nın sosyal hayatı vasıtasıyla günümüze kadar ulaşmıştır.” (Erken,1998: 36). “ Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir.” felsefesini benimsemiş olan böyle bir yapıda en dar çerçeveden yani komşuluk ilişkilerinden toplumsal ilişkilere kadar bütün toplum katmanlarını eğiterek gönüllülüğü esas almış bir halk hareketi mahiyetinde görevler ifa etmişlerdir. Hem merkezi otorite hem de yerel düzeyde toplumsal bütünlüğe destek olan çalışmalar yürütmüşlerdir. Örneğin “Sivas'ta 12. yüzyılda Musul Valisi Muzafferüddin Gökbörü tarafından açılan Gökbörü tesisleri zamanının çocuk ve düşkünlere bakılan en modern kurumları olarak tarihe geçiyor.(Tomanbay, 1991:210)

Kendi iç dinamiğini sağlamak açısından kendi içlerinde de yardımlaşma ve dayanışma örnekleriyle toplumsal dayanışmayı dolayısıyla yaşam alanlarını rahatlatmışlardır. Eren (2012: 56) ahilerin bu yönünü şöyle ifade etmektedir. “ Onların başlıca özelliklerinden

biri çalışan insanlar olmalarıdır. Sabahtan akşama kadar kendi işlerinde çalışırlar, ikindi vakti kazandıklarını şeyhlerine verirler, beraber yer, içer, ibadet eder ve eğlenirler. Ahiler, iyi Müslüman olmakla beraber, veliler gibi dünyadan el etek çekerek, kendilerini tamamen din ve ibadete vermiş derviş değillerdir. Onlar ibadet kadar, yeme, içme ve eğlenmeden hoşlanırlar. Hayat felsefeleri ve yaşayış tarzları çalışmaya, dostluğa ve yardımlaşmaya dayanır.”

“İbni Batuda Antalya'da kendisini misafir etmek isteyen Ahi'ye acımış, davetine gitmekte tereddüt etmiştir. Dış görünüşe bakarak ona acıyan Batuda, onun zaviyesine gittiğinde verilen ziyafet ve gösterilen ilgi ve cömertlik, giyindiği güzel elbise karşısında şaşkına döndüğünü ifade etmiştir. Orta ve zengin kesim arasında bir tabakalaşmanın bulunmadığını gösteren bu örnekle kişilerin ağır başlı görünümüyle toplumda orta tabakanın fakir tabakadan daha ağır bastığı çok iyi anlaşılmaktadır. Bugün çoğulcu demokrasilerde azınlığın korunmadığından yakınılmaktadır. Ahilikteki özgecilikle bu mesele halledilmiştir.”(Demir, 2003:50-51)

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ahilik kökleri inanç ve geleneklerimizle bütünleşmiş sadece bir esnaf teşkilat yapısından ibaret değildir. Ahilik sosyo-kültürel yapımıza tarihsel geçmişten bugüne bir cansuyu niteliğindedir. Toplumunu bütün yönleriyle kapsayan ve kuşatan bütünleştirici teşkilatlanma örneğidir. En önemli unsur olan bireyi eğiterek insanlık onuruna katkı sağlama gayesi olan bu yapılanma özellikle sosyal hizmet yapılanmasının amaçlarını gerçekleştirmesinde tarihsel tecrübe açısından kaçırılmaması gereken bir noktadır. Çünkü vicdani, ahlaki diye tabir ettiğimiz en insani duyguların uyanışı açısından, rehber ittihaz edilmesi gereken bir tecrübedir. Ancak ahiliğin bütünsel anlamda getirdiği çözüm yollarını iyi anlayabilmek için sadece ticari bir esnaf teşekkülü şeklinde ifade edilmesi ve yansıtılması doğru değildir. İncanın asli dayanak olduğu ahi teşkilat yapısı maddi ve manevi ilimleri yaşam pratiğinde kullanma becerisi geliştirerek bireyi iki yönlü düşünmeye sevk etmiştir. Yani hem dünyayı hem de ahireti esas alan bir felsefe geliştirmiştir. Mal ve servet kazancının asıl olmadığı, bu kazançların asıl olana hizmet ettirildiği bir dünya görüşü benimsenmiştir. Buna istinâden kazancın asıl maksadı incanın gereklerini yerine getirmek idi. Bu noktada birey için, bozulmamış fitratın gereklerini yerine getirme gayreti doğmuştur. Yapılan iyiliğin mükâfatı bireyi incanın getirdiği prensiplerin yansıması ile rahatlatmakta, süreklilik kazanmakta idi. Öyleki çalışmamak ayıplanan ve ahlaksızlıkla eşdeğer görülen bir durum haline gelmiştir. Çalışmak ise ibadet addedilmiştir. Üretilen malın değeri malın kendisinde değil insana ve topluma sağladığı yarar ölçüsünde değerli olmuştur. Ancak ahiler bu prensipleri yaşam pratiğine dönüştürmek adına eğitime, ilmi çalışmalara kurdukları zaviyelerle, mensuplarını ilmi noktada donatarak iş yaşamında pratiğe dönüştürmesine olanak sağlamışlardır. Bir taraftan mesleki kazanımlar desteklenirken diğer taraftan toplumsal davranışın gerektirdiği sorumluluk ve iletişim becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunmuşlardır. Bütün bu çalışmaların nihai hedefi ideal insan tipine ulaşma gayreti olmuştur. Birbirini tamamlayan unsurlarla en dar daireden en dışa kadar mükemmel olana ulaşma amaçlanmıştır. Dolayısıyla idealize edilen birey yapısı ile ideal olan topluma ulaşma amaçlanmıştır. Bu gaye ve gayret Anadolu'ya doğru gelen Türklerin, yerleşik medeniyet düzenine geçmesine önyak olmuş, prensipleri ile kısa zamanda yerleşik düzende yer bulmuş Anadolu'da Türklerin medeniyet inşa etmesinde öncü rol

almışlardır. Yerleşik düzen beraberinde kamusal düzeni getirmiştir. Bu bağlamda ahi birliklerinin oluşturdukları ahlaki, kültürel, sosyal ve ekonomik prensipler günümüzün eğitim, meslek, kuruluşlarına rehber olabilecek düzeydedir. Çünkü oluşturulan sistem kamu düzeninde bireyin önemi ve bireyin kamu düzenine karşı olan sorumluluklarını taşıması noktasında bir gönüllüler teşekkülünden ibaret olan sivil toplum örgütlenmesidir. Burada sadece kural koyucu olmamışlar aynı zamanda toplumsal barışı sağlamak adına birey, toplum ve sistemi barışık hale getirerek günümüz siyasi yapılarında gerçekleştirilmesi çok zor olan bir modeli inşa etmişlerdir. Bireyin psiko-sosyal boyutu göz önünde bulundurularak toplumsallaşması sağlanmıştır. Dini ve ahlaki erdemlerin belirleyici olduğu bu yapılanmada toplumsal bağlılığın gücü pekiştirilmiş birey ben duygusunu biz duygusuna dönüştürebilmiştir. Ben duygusunun biz duygusuna dönüşmesi ile bireyselleşme reddedilmiş ancak birey topluma ezdirilmemiştir. Yani sosyal siyasi ve kültürel donanımlarını dini referanslarla güçlendirip ahlak ile taçlandırmışlardır. Buna istinaden merhamet, iyilik, dürüstlük ve güvenilirlik bir ahi için hemhal olunan meziyet durumuna gelmiştir. İnsan merkezli bu yaklaşımları dayanak noktası yapmış olan ahiler gelenek ile inanç sentezini başarılı bir şekilde toplumsal alanda uygulamışlar. Geleneksel bağlılıkla beraber sosyal hayatın diğer aşamaları olan toplumsal kuralların belirleyici prensiplerini ahi olabilmenin önkoşulu sayarak sosyal düzene ahlaki değerler noktasında katkı sağlamışlardır. Din kurallarını merkeze alarak manevi değer ve inancı önemseyerek bu doğrultuda ahlak, görgü ve toplumsal normları düzenlemişlerdir. Rol model olarak günümüz yapıları için örnek bir teşekkül olarak görmüş olduğumuz ahilik, yapısı itibariyle sosyal hizmet bağlamında rehber alınması gereken çalışmaları ve uygulamaları ile tarihsel geçmişin günümüz için yaşanmış ve uygulanmış pratiğidir. Çünkü sosyal hizmetin bireysel ve toplumsal gelişime olan destek gayesi tamamen olmasa da ahilik yapısına benzemektedir. Bireyin ve toplumun gelişimine destek olma arzusu ahiliğin ve sosyal hizmetin benzeşen en temel yönüdür. Çünkü insan değerlidir, saygındır. İnsana olan katkı topluma olan katkıdır. Bu doğrultuda hak adalet ölçüsünün önemsenmesi, sosyal hizmetin de amaçladığı gerçekleşmesini arzuladığı sosyal politikalar yönüyle, sosyal adalet ve refah ilkesinin yerine getirilmesi arzusudur. Birey için sağlanan yarar toplumsal yarar ile eşdeğerdir. Çünkü bireyin tatmini toplumsal huzur ve barışa giden yoldur. Bireyin temel hak ve hürriyetlerden eşit bir biçimde faydalanması sosyal hizmetin, sosyal adalet ilkesini

yerine getirmesi açısından önemlidir. Bu noktada bireylerin dezavantajlı konumları ile birlikte, toplumsal sorunların merkezinde yer alan yoksulluk işsizlik gibi problemleri çözme becerisi geliştirme gayretindedir. Bunu sağlamak adına ahlak ve etik değerler anlamında prensipler önceliği oluşturan ahiliği sosyal hizmet takip etmektedir. Ancak uygulama düzeyinde bunları yerine getirme de kamusal alanın normlarını düzenleyen devlet otoritesi sosyal hizmet adı altında yönlendiricidir. Ahilikte ise merkezi otorite yerine bunu üstlenmiş merkezi otoritenin görevini yerine getiren bir gönüllüler hareketi vardır. Merkezi otoriteye destek olarak şeffaf bir şekilde asayiş ve güvenliğin yanında yer almışlardır. Bu yönüyle sosyal hizmetten ayrılmaktadır, çünkü ahilik bir gönüllülük hareketi iken sosyal hizmet yapılanması kamu düzenine destek mahiyetiyle devlet tarafından yapılandırılan bir hizmet alanıdır. Buna rağmen ahilik prensiplerinin sosyal hizmet alanındaki uzmanlara ilke ve prensipleri yönüyle rehber olması kaçırılmaması gereken bir noktadır.

Sosyal hizmette bireyin toplumsal bütünleşmeye destek ve bağlılığını güçlendirmek adına mikro-makro ve mezzo ilişkiler ağı düzeyinde güçlendirilmesi gayesi ile; ihtiyaçlarının karşılanması, sorunlarını çözme çabası, çevresine uyum sürecine destek olunması, bireysel ve toplumsal ilişkilerinde becerilerinin geliştirilmesi yönüyle birey sosyal ve ekonomik ilişkilerinde dezavantajlı durumlara karşı korunarak güçlendirilmiştir. İşte bu noktada tarihsel hafızamız ve rehberimiz olabileceği kanaati oluşturduğumuz ahilik yapılanması da fonksiyonel anlamda bu noktaları önemsemiş çözümler üretmiştir. Ahilik her şeyden önce bireyi eğitmeyi önemsemiş, bu noktada işbaşında ve dışında, sosyal hayata katkı sağlaması adına yönlendirmiştir. Ancak burada da iş hayatının belirleyicisi ve düzenleyicisi olmuştur. Bireye sağlanan iş alanında yine yalnızlaştırılmayan, güvenle çalışabilen sağlıklı bireyler arzusuyla bireye bugünkü sosyal güvenlik kurumlarına karşılık gelen güvence teşekkülleri oluşturulmuştur. Bu gaye ile orta sandıklarının desteğiyle yaşlılık, iş kazalarına karşı birey kesintiye uğramayan bir gelire sahip olmuştur. Ayrıca zaviyelerde verilen eğitimlerin yanısıra oluşturulan aşevleri ile sosyal yardım ilkesi benimsenerek seyyahlar, yabancılar da unutulmayarak ağırlanmışlar. Bunun örneklerine özellikle Anadolu'ya gelen müslim, gayri müslim gezginlerin ifadeleriyle ve hayranlıklarıyla şahit olmaktayız. Yani sosyal dışlanmaya karşı sosyal yardımlarla önleyici çalışmalar yapılmıştır. Sosyal hayatın döngüsünde ve ticari ilişkilerde güvene dayalı önleyici ve caydırıcı çalışmalarla fiyat

düzenlemeleri, üreticinin korunması, ürünün kalitesi gibi belirleyici normlarla tüketen ve üreten ilişkilerinde düzenlemeler yapılmıştır.

Bu tez çalışmasında ahilik teşkilatlanmasının günümüz sosyal hizmet yapılanmasına çözüm arama perspektifinde sorunları en aza indirme gayesi ile rehberlik edebileceğini bu doğrultuda toplumun maddi ihtiyaçlarının yanısıra manevi ihtiyaçlarını da karşılamak adına karşılaşılan sorunlarda sosyal hizmete katkı sunabileceğini yenilikçi bir çözüm yöntemiyle ahilik ve sosyal hizmet entegrasyonunda sonuç elde edebileceğimizi incelemeye çalıştık. Yani toplumdaki değer algısının kontrolü ve sürdürülebilirliği adına gelenek ve geçmişin katkısının bir çözüm yolu olduğu sonucuna ulaştık. Bunu anlamak adına 1. Bölümde ahilik kavramının anlamı ve özelliklerini tarihsel süreçteki yeri ve prensiplerine yer verilmiştir. 2. Bölümde ise sosyal hizmet ile ahilik prensiplerinin hayırseverlik ve erdemli insan gayesinin toplumsal bütünlüğe sağlayacağı katkılar ilişkilendirilmiştir. 3. Bölümde ise sosyal hizmet uygulamalarına benzerliği ve rehberlik etmesi adına yaptığı uygulamalar vb. çalışmalar ele alınmıştır. Özetle Türkiye'deki sosyal hizmet algısının ahilik ilke ve prensipleri bağlamında politikalar üretilerek gönüllülük esasına dayalı sorumlu sosyal bilincin geliştirilmesine katkı sağlaması gözardı edilmeyen bir yol olmalıdır. Buna istinaden sosyal hizmet kuramlarından sistem, güçlendirme ve problem çözme yaklaşımlarının kuramsal çerçevesi ile ahilik birlikte analiz edilerek koruyucu önleyici senteze ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede bakıldığında değer algısının sosyal hizmet uygulamalarına katkısı önemsenmeli tamamlayıcı bir unsur olduğu unutulmamalıdır. Yapmış olduğumuz bu çalışma geleceğin, gelenekten ve geçmişten bağımsız olamayacağını yaşamış tecrübelerin sosyal hizmet alanına nasıl bir katkı sunabileceğini göstermektedir.

ÖNERİLER

Ahilik teşkilat yapısının başta sosyal hizmet olmak üzere günümüz yapılanmaları için örnek alınması gereken yönleri noktasında şu önerilere ulaşabiliriz.

En çok dikkat çekilen nokta olmasına rağmen bizde bu noktaya değinmeden geçemeyeceğiz. Ahilik yapılanması iş hayatının düzenlenmesi açısından koymuş oldukları **ahlaki ve etik** değerler ile ekonomik hayatın düzenlenmesinde günümüze rehberlik etmektedir. Ancak ahiliğin ekonomik yaşantıya kattığı değerlerin aksine günümüz ekonomik yapılanmalarında vahşi kapitalizmin baskısını görmekteyiz. Ahiliğin getirdiği üretici ve üretilen ilişkisindeki asli unsur olan insan unsuru üretilenden daha değerli kılınmalıdır.

Yoksulluk ve yoksunluğa karşı **sosyal adalet** ilkesi üretilen sosyal politikaların asıl belirleyicisi olmalıdır. Yaşantılar ve çalışma alanındaki değerler söylemden öte uygulamada da yerini alarak toplumsal düzene güven duygusu telkin edilmelidir.

Ahilik siteminde olduğu gibi birey merkezde olmalı, insan ve insani değerler bir bütün olarak ele alınmalı, bireyin biyo-psiko-sosyal bir varlık olduğu unutulmamalı, maddi ve manevi açıdan desteklenmelidir. Özellikle günümüz yapılarındaki maddeci yaklaşım ve sistemlerin bireyi bir araç olarak görmesinden vazgeçilmeli, ahilik teşkilatındaki **“insan için”** prensibi rehber alınmalıdır.

Bireye ve topluma destek olma arzusundan hareketle üretilen politikalarda ahilik teşkilat yapısının önemseydiği ve kaynak olarak gördüğü manevi değer eğitimi önemsenmeli bu konuda rehberlik yapacak olan sosyal hizmet uzmanlarının bu gibi konularda bilgilendirilmesi yada profesyonel destek alınması sağlanmalıdır. **Manevi sosyal destek** birimi diye tabir edebileceğimiz bu girişimi sosyal medya vb. yerlerde görmüş olduğumuz yapılanmasıyla öğrenci kulübü düzeyinde SPDK (sağlıkta pozitif düşünce kulübü) adı altında gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Ahilik yapılanmasında problem çözme anlayışı **koruyucu önleyici** yönüyle daha fazla öne çıkmıştır. Bu maksatla birey toplumsal düzene sosyal hayata katılmadan önce ciddi eğitsel bir sürece tabi tutulurdu. **‘Önlemek tedavi etmekten daha kolaydır’** prensibi ile önleyici çalışmalar bireyin eğitilmesi, toplumsal değer ve inanç yargıları ile bütünleşmesi sağlanmıştır. Sosyal hizmete bu yönüyle rehberlik edebileceği yaptığı

eğitsel değerler çalışması ile rehber alınmalıdır.

Ahilik teşkilat yapısında denetim mekanizması diye tabir ettiğimiz **otokontrol** yöntemiyle birey topluma karşı ahlaki ve etik değerlerin çizmiş olduğu vicdani unsurlarla bağlı idi. Bu yönüyle birey toplumsal sorumluluk bağının güçlendirilmesine bağlı olarak sorumluluk duygusu ile hareket ederdi. Bunu sağlayan en önemli unsur bireye verilen değer eğitiminde, davranışların aynı zamanda Yaradan'a karşı bir mesuliyet duygusu ile yerleştirilmiş olmasıydı. Günümüzde ise her alana dijital kontrol sistemleri ile girilmesine rağmen yeterince başarı sağlanamamaktadır. Bu yönüyle toplumsal yaşamın tüm alanlarına ahilikteki otokontrol sisteminin değerler kaynağı entegre edilmeli, eğitilmelidir.

Ahiler toplumsal barışı sağlamada da ciddi gayretler saffetmişler. Bireyin çıkarları için toplum feda edilmediği gibi, birey topluma ezdirilmeden şahsiyet yüklenerek birey ve toplum ilişkisinde sosyal dayanışma önemsenmiştir. **Sosyal dayanışma** algısı ile birlik duygusu güçlendirilmiş toplumsal bütünlük sağlanmıştır. Günümüz toplum birey ilişkilerinde problem teşkil eden en önemli noktalardan biri diyebileceğimiz bu ilişki ağında birey sosyal ve ekonomik çıkarlar uğruna oluşturulan politikalara feda edilmektedir. Sosyal hizmet yapılanmasında oluşturulan politikalarda birey özel bir değer olarak görülse de ekonomik yapılanmalar maalesef bunu sağlamak için bir engel niteliğindedir.

Bugün nüfusumuzun ciddi bir kesimini oluşturan geleceğimizi emanet edeceğimiz **gençliğimiz** maalesef değer aktarımı konusunda zaafiyet yaşamaktadır. Ancak ahi teşkilat yapısındaki **rol model anlayışı** topluma yayılmadığı müddetçe kitabi bilgilerin uygulamaya dönük aktarımı yapılmadığı sürece gençliğin eğitilmesi açısından zayıf kalacaktır. Bu yönüyle problem çözme yetisi gelişmemiş, psikolojik sorunlar yaşayan bir kitle ile karşılaşmaktayız.

KAYNAKÇA

ANADOL, Cemal; (1991), Türk İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnâmeler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

ARICI, Kadir; (2011), “Ahi Örgütlenmesi ve Sosyal Düzenin Korunmasındaki Rollerini”, Hazırlayan: CEYLAN, Kazım, 1. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu, 15- 17 Ekim 2008. C.1 Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, s.83-92

AYDIN, Davut; (2011), “Mesleki Rehberlik ve Ahilik ”, Hazırlayan: CEYLAN, Kazım, 1. Uluslararası Ahilik kültürü ve Kırşehir Sempozyumu, 15- 17 Ekim 2008. C.1 Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, s.115-124

BAYRAM, Mikail;(1991), Ahi Evren ve Ahi Teşkilatı'nın Kuruluşu, Damla Matbaacılık, Konya

CEYLAN, Kazım; (2012), “Ahilik, Türk-İslam Medeniyetinde Dünyevi ve Uhrevi Sistem”, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kültür Yayınları, Kırşehir.

CILGA, İbrahim; (2001a), “Türkiye’de Gelişme Sürecinde Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler ”, Yayına Hazırlayan: TOMANBAY, İlhan, Sosyal Hizmet Sempozyumu 2000, 25-26 Ocak 2001. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Okulu, S.66-81

ÇAĞATAY, Neşet ;(1981), Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, 2. Baskı, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya

Çağatay, Neşet;(1986) “Ahiliğin Türk Ekonomisine Getirdikleri”, Ahilik ve Esnaf, Esnaf ve Sanatkârlar Dernekleri Birliği Yayınları; 1 İstanbul, s.87-96

ÇAĞLAR, Türken; (2012), “Türkiye’de Sosyal Hizmet Disiplini Üzerine Bir Değerlendirme”, Derleyen, İ. Cılga ve B. Hatipoğlu, Sosyal Bilimler ve Sosyal Hizmet Üzerine Düşünceler, SABEV Yayınları, s.31-56

ÇALIŞKAN, Yaşar ve M. Lütfi İkiz; (2001), Kültür San 'at ve Medeniyetimizde Ahilik, 2. Baskı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

DEMİR, Galip; (2003), “Ahiler ve Demokrasi”, Ahilik Araştırmaları Yayınları, İstanbul

DEMİR, Galip;(1996), “Ahilik ve Tüketici Koruma İlişkileri”, Ahilik Kültürü Haftası 1995 Yılı İstanbul Paneli, İstanbul Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği Yayınları. No:3, İstanbul, s.35-41

DEMİR, Süleyman (20...);<http://ahilik.net/ahi-birliklerinde-yonetim-organizasyon-ve-gorev-dagilimi> 07.05.2016

DOĞAN, Hulusi; (2006), Ahilik ve Örtülü Bilgi Günümüz İşletmecilerine Dersler, Ekin Kitapevi, Ankara

DURAN, Bünyamin; “Weberyen Yaklaşımla Ahilik Kurumunun Değerlendirilmesi” , I. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri,13-15 Ekim 1993,Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,1996, s.49-62

DUYAN, V., Ö. Ö. Sayar, M. Bayraktaroğlu; (2008), “Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak”, 1. Baskı, Öncü Basımevi, Ankara.

DUYAN, Veli; (2012), “Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri”, 2. Baskı, Sosyal Çalışma Yayınları, Ankara.

DÜŞKÜN, İlda; (2012), “Ahilikte İş, İş Etiği Ve Günümüze Yansımaları”, Hazırlayan: CEYLAN, Kazım, Ahiliğe Genç Bakışlar Makale Yarışması ve Sempozyumu: Bildiriler, Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi yayınları, Yayın No: 8 s.209-225

EKİNCİ, Yusuf;(2008), Ahilik, Özgün Matbaacılık, Ankara

EREN, Aysun; (2012), “Fütüvvet Geleneği ve Ahiliğin Gerekleri Çerçevesinde İdeal İnsan Tipi”, Hazırlayan: CEYLAN, Kazım, Ahiliğe Genç Bakışlar Makale Yarışması ve Sempozyumu: Bildiriler, Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi yayınları, Yayın No: 8 s.45-71

ERKEN, Veysi; (1998), Bir Sivil Örgütlenme Modeli Ahilik, Seba Yayınları, Ankara

GEMİCİ, Nurettin; (2011), “Ahilikten Günümüze Meslek Eğitiminde Model Arayışları ve Sonuçları ”, Hazırlayan: CEYLAN, Kazım, 1. Uluslararası Ahilik kültürü

ve Kırşehir Sempozyumu,15- 17 Ekim 2008. C.1Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi yayınları, s.393-444

GÖKBEL, Ahmet; (2007), “Ahiliğin Sosyo-Ekonomik İşlevleri”, Hazırlayan: KÖKSAL, M. Fatih, II. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu: Bildiriler, Ankara, Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi yayınları, s.149-161

GÖKÇİN, Muammer; (2006), “Osmanlıda Standart Anlayışı”, Derleyen, F. Akçe, Osmanlıda Kültürel Hayat, Işık Yayınları, s.31-38

GÜDEK, Kemal; (2012), “Sosyal Çalışmaya Giriş, Terapiden Önce Sosyal Çalışmacılar İçin Mesleğe Giriş Bilgileri”, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul.

GÜLLÜLÜ, Sabahattin; (1977), Ahi Birlikleri, Ötüken Yayınları, İstanbul

GÜNAY, Enver; (2007), “Ahiliğin dini ve sosyal yönleri”, Hazırlayan: KÖKSAL, M. Fatih, II. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu: Bildiriler, Ankara, Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi yayınları, s.163-186

GTB (GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI) ;(2014), “Ahi”, Ahilik Ansiklopedisi, c.1, Atalay Matbaacılık, Ankara

HACIGÖKMEN, Mehmet Ali;(2011), “Ahiler Şehri Ankara, XIII-XIV-XV. Yüzyıllarda Ankara'da Ahilik Ve Ahiler”, Kömen Yayınları, Konya

HAMİTOĞULLARI, Beşir;(1986b) “İktisadi Kalkınmamızda Ahiliğin Anlamı ve Önemi”, Ahilik ve Esnaf, Esnaf ve Sanatkârlar Dernekleri Birliği Yayınları; İstanbul,1986, s.133-153

Hızlı, Mefail; (2011), “Ahiliğin Anadolu'daki Gelişim Süreci”, Editörler: B. Çakır ve İ. Gümüş, Ahilik. 1.Basım. Kırklareli. Kırklareli üniversitesi yayınları, s.17-40

HOBBS, Thomas; (1992), “Levlathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi Kudreti”, Çev., Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

İSTESOB (İs Esnaf Ve Sanatkârlar Odaları Birliği); (19..)

<http://www.istesob.org.tr/anadolu-kadınlar-birliği-bacıyan-i-rum/> 10.03.2017

<http://ahilik.net/ahi-birliklerinde-yonetim-organizasyon-ve-gorev-dagilimi/10.04.2017>

KAHVECİOĞLU, Recep ve Ferhat Çetinkaya; (2011), “Topluma Yönelik Pazarlama Yönetim Anlayışının Ahilik Sistemiyle Örtüşen Yönleri ”, Hazırlayan: CEYLAN, Kazım, 1. Uluslararası Ahilik kültürü ve Kırşehir Sempozyumu,15- 17 Ekim 2008. C.1Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, s.513-528

KARADEMİR, Zafer; (2011), “Osmanlı Ahilik Kurumunun İşleyişindeki Bazı Sorunlar ve Alınan Tedbirler”, Hazırlayan: CEYLAN, Kazım, 1. Uluslararası Ahilik kültürü ve Kırşehir Sempozyumu,15- 17 Ekim 2008. C.1Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, s.587-607

KAYSERİ, İhsan; (2002), Türk Medeniyetinin Dinamiği Ahilik, Kelebek Basım Yayın, Konya

KESGİN, Bedrettin; (2012), “Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmet”, 1.Baskı, Açılım Kitap, İstanbul.

KESGİN, Bedrettin; (2013), “Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım”,1.Baskı, Açılım Kitap, İstanbul

KOÇYILDIRIM, Şener; (1991), “Sosyal Refah Dernekleri”, Editörler, KELEŞ, R. ,ve J. Nowak, İ. Tomanbay, Türkiye’de ve Almanya’da Sosyal Hizmetler, Selvi Yayınları, S. 171-174

KÖKSAL, Fatih;(2006), Ahi Evran ve Ahilik, Kırşehir Valiliği Kültür Hizmeti Yayınları, Kırşehir

Kurtulmuş, Zekeriya. (2011), “Ahilik ve Günümüze Yansımaları”, .Editörler, B. Çakır ve İ. Gümüş Ahilik. 1.Basım. Kırklareli. Kırklareli üniversitesi yayınları, s.41-54

KUT, Sema; (1991a), “Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler”, Editörler, KELEŞ, R. ,ve J. Nowak, İ. Tomanbay, Türkiye’de ve Almanya’da Sosyal Hizmetler, Selvi Yayınları, S. 155-158

NİRAY, Nasır;(2002), “Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi”, Anadolu Ahiliği 'nin Sosyo-Ekonomik Yönleri, Yıl: 2002, Sayı: 24, s. 7-15.

POYRAZ, Orhan; (1996) “Ahilik Örgütleri”, I. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri, 13-15 Ekim 1993,Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,1996, s.139-144

SANCAKLI, Saffet; (2011), “Ahi Ahlâkının Oluşumunda Hz. Peygamber Hadislerinin Rolü ve Etkisi”, Hazırlayan: CEYLAN, Kazım, 1. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu,15- 17 Ekim 2008. C.II Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi yayınları, s.899-928

SANTUR, Alparslan; (2011), “Ahilik ve Sağlık”, Hazırlayan: CEYLAN, Kazım, 1. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu,15- 17 Ekim 2008. C.II Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi yayınları, s.929-946

SARGUTAN, Erdal; (2006), “Sosyal Politika Bilimi”, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2006, Ankara

SEYYAR, Ali ve Saadettin Özdemir; (2008), “AB Sürecinde Türkiye’de Manevi Sosyal Hizmetlerin Önemi(Türkiye – Almanya Örneği)”, Editör, A. Seyyar, Manevi Sosyal Hizmetler, Rağbet Yayınları, S. 53-81

SEYYAR, Ali; (2008), İslami Değerler Açısından Manevi Sosyal Hizmetler”, Editör, A. Seyyar, Manevi Sosyal Hizmetler, Rağbet Yayınları, S. 13-51

SEYYAR, Ali; (2013), “Engelli ve Yaşlı Hizmetlerinde Sosyal Bakım”, 3. Baskı, Rağbet Yayınları, İstanbul.

SEYYAR, Ali; (2015),” Tasavvufi Sosyal Hizmet Süflilerin Manevi Terapi Yöntemleri”, Rağbet Yayınları, İstanbul

SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu); (2011), Sosyal hizmetler terminolojisi, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Ankara

SOLAK, Fahri;(2009), “Ahilik Kuruluşu, İlkeleri Ve Fonksiyonları”, İTO Yayınları, İstanbul

SOYKUT, Refik;(1971),Orta Yol Ahilik, Türkiye Esnaf Ve Sanatkârları Konfederasyonu Eğitim Yayınları, Ankara

ŞEKER, Aziz; (2008), “Sosyal Çalışma Mesleği”, SABEV Yayınları, Ankara.

ŞEKER, Aziz; (2009), “101 Soruda Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler”, SABEV Yayınları, Ankara.

ŞEKER, Aziz; (2011), “Sosyal Hizmetlerde Etik”, SABEV Yayınları, Ankara.

ŞEKER, Mehmet; (1984), “İslam’da Sosyal Dayanışma Müesseseleri”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

ŞEKER, Mehmet; (2001), İbn Batuta’ya Göre Anadolu’nun Sosyal-Kültürel Ve İktisadi Hayatı İle Ahilik,2.Baskı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

ŞİMŞEK, Muhittin; (2002), Ahilik: TKY ve Tarihteki Bir Uygulaması, Hayat Yayıncılık İletişim Eğitim Hizmetleri, İstanbul

TABAKOĞLU, Ahmet; (1987), “Tarihi ve Kültürel Açından Gençlik Meselesi”, Yay. Haz. A. Tabakoğlu ve İ. Kurt, Gençliğin Ruhi ve Manevi Problemleri, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, s.61-68

TABAKOĞLU, Ahmet; (2007), “Ahiliğin Türk Esnaf Ahlakına Tesirleri”, Hazırlayan: KÖKSAL, M. Fatih, II. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu: Bildiriler, Ankara, Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi yayınları, s.411-443

TABAKOĞLU, Ahmet;(1994), “Türk İktisat Tarihi” 2. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul

TOMANBAY, İlhan; (1991), “Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihi”, Editörler, KELEŞ, R. ,ve J. Nowak, İ. Tomanbay, Türkiye’de ve Almanya’da Sosyal Hizmetler, Selvi Yayınları, S. 209-213

TOMANBAY, İlhan; (2001), “Türkiye’nin Sosyal Politikası İçinde Sosyal Hizmetlerin Durumu ”,Yayına Hazırlayan: TOMANBAY, İlhan, Sosyal Hizmet Sempozyumu 2000, 25-26 Ocak 2001. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Okulu, S.26-35

TURAN, Kemal; (1996), Ahilikten Günümüze Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.

TURAN, Nihal; (2012), Birey ve Aileler İle Sosyal Hizmet, Editör, DUYAN, Veli, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları, Ankara

UÇMA, İsmet; (2011), Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik, 1.Baskı, İşaret Yayınları, İstanbul

YAZIR, Elmalılı Hamdi; (2011), Kur'an-ı Kerim ve Kelime Meali, Merve Yayınları, İstanbul

YEĞİN, Abdullah; (2008), İslami-İlmi-Edebi-Felsefi Yeni Lügat, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul

YOLCUOĞLU, İsmet Galip; (2012), “Sosyal Hizmete Giriş”, SABEV Yayınları, Ankara.

YÜCEL, Ayşe; (1999), “Ahilikte Eğitim ve Amaçları”, Hazırlayan: Kültür Bakanlığı, II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyum Bildirileri,13- 15 Ekim 1999. Ankara, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (HAGEM) Yayınları, s.302-319

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet ÖZAĞAÇKAYA, 1976 yılında Van'da doğdu. İlk, öğrenimini Van'da orta ve lise öğrenimini Kırşehir'de tamamladı. 1996 yılında başladığı Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümünü 2000 yılında bitirdi. 2012 yılında Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda yüksek lisans programına başladı. Şu an İstanbul'da özel bir okulda idarecilik yapmaktadır.

